

2—7 mars

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 6 mars	
Svar på fråga av herr Eskilsson ang. utbetalningen av stödlån till jordbrukare	5
Svar på interpellationer:	
av herr Johansson, Theodor, ang. ansvarighetsfördelningen enligt bilansvarighetslagen	9
av herr Öhman ang. tidskriften Lifes reportage om vissa svenska försvarsanläggningar	10
Interpellationer:	
av herr Elofsson, Gustaf, ang. bankernas räntemarginal	15
av herr Arrhén ang. utseendet av allmänna revisorer i sparbankerna	15
Onsdagen den 7 mars	
Ang. Sveriges utrikespolitik	18
Ändringar i polislönereglementet m. m.	66
Upphävande av jordförvärvslagen m. m.	69
Ändring i bestämmelserna ang. folkomröstning	73
Skogsvårdsavgiften för år 1956	75
Placeringen av omyndigs penningmedel	77
Effektiva åtgärder mot trafikbullret	85
Ändring i sjukförsäkringslagen m. m.	87

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 7 mars

Val av tjugufyra valmän jämte suppleanter för utseende av riksdagens justitie- och militieombudsmän samt deras ställföreträdare 17

	Sid.
Utrikesutskottets utlåtande nr 1, ang. godkännande av handelsavtal med Tjeckoslovakien	66
Statsutskottets utlåtande nr 7, ang. utgifterna under sjunde huvudtiteln (finansdepartementet)	66
— nr 36, ang. vissa ändringar i polislönereglementet m. m.	66
Tredje lagutskottets utlåtande nr 6, ang. upphävande av jordförvärvslagen m. m.	69
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3, ang. rätten att försälja explosiva varor till minderåriga	72
— nr 4, ang. licensavgiften för radiomottagningsapparat	72
— nr 5, ang. nedsatt inträdesavgift för telefon åt invalider m. fl. ...	72
— nr 6, ang. obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor åt vissa barn	72
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, ang. ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen	73
— nr 2, ang. ändrad lydelse av § 11 regeringsformen	75
— nr 3, ang. revision av § 90 regeringsformen	75
Statsutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifterna under tredje huvudtiteln (utrikesdepartementet)	75
— nr 35, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond: utrikesdepartementet	75
— nr 37, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag: försvarsdepartementet	75
— nr 38, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag: ecklesiastikdepartementet	75
— nr 39, ang. fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag: justitiedepartementet	75
— nr 40, ang. inplacering i löneklass av nykterhetskonsulenterna N. F. Edberg och S. H. E. Forsberg	75
Bevillningsutskottets betänkande nr 12, ang. skogsvårdsavgiften för år 1956	75
— nr 13, ang. ändring i förordningen med provisoriska bestämmelser om särskilda investeringsfonder m. m.	77
— nr 14, ang. införande av särskild beskattning för sjöfolk	77
— nr 15, ang. utredning om möjligheterna för yrkesfiskare att erlagga preliminär A-skatt	77
Första lagutskottets utlåtande nr 11, ang. förmyndares förvaltning av omyndigas egendom m. m.	77
Andra lagutskottets utlåtande nr 7, ang. meddelande av föreskrift rörande yttertak till byggnad, som inrymmer boningsrum	85
— nr 8, ang. effektiva åtgärder mot trafikbullret	85
— nr 9, ang. överflyttning av frågor om indragning av körkort från länsstyrelse till domstol	87
— nr 10, ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m. ...	87
— nr 11, ang. ändring i lotteriförordningen	92
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, om utredning ang. möjligheterna att rena s. k. spillolja	92

Fredagen den 2 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 24 nästlidne februari.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, m. m.;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56 till vägunderhållet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av vissa, kronan tillhöriga fastigheter.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 30 mars 1951 (nr 148) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för avgifter till vissa stiftelser, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 77, angående omorganisation av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt kemiska analyslaboratoriet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 7 och 36, tredje lagutskottets utlåtande nr 6 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 3—6.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 74, angående Sveriges anslutning till det reviderade allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) samt till avtalet rörande Organisationen för handelssamarbete (OTC) m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen;

nr 2, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 11 regeringsformen; samt

nr 3, i anledning av motioner om revision av § 90 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ekklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde; samt

nr 40, i anledning av väckt motion angående inplacering i löneklass av nyk-

terhetskonsulenterna N. F. Edberg och S. H. E. Forssberg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogs-vårdsavgiften för år 1956 skall utgå;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 11 maj 1951 (nr 230) med provisoriska bestämmelser om särskilda investeringsfonder för ersättande av förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.;

nr 14, i anledning av väckt motion om införande av särskild beskattning för sjöfolk; samt

nr 15, i anledning av väckt motion om utredning angående möjligheterna för yrkesfiskare att erlagga preliminär A-skatt;

första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om vissa ändrade regler angående förmyndares förvaltning av omyndigas egendom m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om införande i hälsovårdsstaedgan av viss fö-

reskrift rörande yttertak till byggnad, som inrymmer boningsrum;

nr 8, i anledning av väckta motioner om effektiva åtgärder mot trafikbullret;

nr 9, i anledning av väckt motion om överflyttning av frågor om indragning av körkort på grund av trafikförseelse från länsstyrelse till domstol;

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 11, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om utredning angående de tekniska och ekonomiska möjligheterna att rena s. k. spillolja.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.06.

In fidem

G. H. Berggren

Tisdagen den 6 mars

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 28 och den 29 nästlidne februari.

Herr *Pålsson* anmälde, att han under gårdagen åter infunnit sig vid riksdagen.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 92, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning m. m.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 kap. 24 och 33 §§ vattlagen;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 74 § gruvlagen den 3 juni 1938;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition dels angående godkännande av konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja, dels ock med förslag till lag om åtgärder mot vattenförorening från fartyg, m. m.; samt

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden.

Ang. utbetalningen av stödlån till jordbrukare

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Eskilsson* till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställt följande fråga: »Kan herr statsrådet lämna kammaren en upplysning om anledningen till att en väsentlig del av de av höstriksdagen beviljade stödlånen, som var avsedda att snabbt avhjälpa de på grund av 1955 års skördeskador uppkomna kreditsvårigheterna för jordbruket, hittills icke utbetalats till de lånesökande?»

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet *NORUP*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Eskilsson* har frågat mig, om jag kan lämna upplysning om anledningen till att en väsentlig del av de av höstriksdagen beviljade stödlånen, som var avsedda att snabbt avhjälpa de på grund av 1955 års skördeskador uppkomna kreditsvårigheterna för jordbruket, hittills icke utbetalats till lånesökandena.

Med anledning härav vill jag anföra följande.

Praktiskt taget samtliga låneansökningar slutbehandlades av lantbruksnämnderna under december 1955—januari 1956.

Enligt vad jag inhämtat från riksbanken hade intill mitten av februari vid riksbankens kontor från lantbruksnämnderna mottagits protokoll med uppgift om att nämnderna *definitivt* bifallit sammanlagt 17 182 ansökningar om stödlån. Dessutom hade vissa lantbruksnämnder — i avvaktan på riksdagens den 22 februari fattade beslut om tilläggsanslag — preliminärt godkänt ett antal låneansökningar. Av de definitivt bifallna ansökningarna hade riksbanken i mitten av

Ang. utbetalningen av stödlån till jordbrukare

februari utbetalat 11 969 lån till ett sammanlagt belopp av omkring 37 miljoner kronor. Av de 5 213 lån, som vid denna tidpunkt ännu ej hade utbetalats, utgjorde 2 066 lån mot inteckningssäkerhet och 2 479 lån mot borgen eller annan säkerhet. 629 av de beviljade men ej utbetalade lånen hade lämnats utan säkerhet och 39 hade återkallats. Fördelningen av dessa resterande lån på de olika lantbruksnämnderna är ojämn, bl. a. beroende på att antalet ansökningar starkt varierat.

Anledningen till att så många lån ännu ej hade utbetalats vid ifrågavarande tidpunkt är enligt riksbankens upplysningar skiftande. Inom alla grupperna av lån förekommer sålunda ett ganska stort antal fall, då lånesökandena icke låtit sig avhöra, sedan meddelande om lantbruksnämndens beslut tillställts dem. Orsakerna härtill är det givetvis svårt att yttra sig om. Från ett av riksbankens avdelningskontor har emellertid uttalats bland annat följande: »I ett anmärkningsvärt stort antal fall har låntagare trots avisering över huvud taget ännu icke låtit sig avhöra. I en del fall, där riksbanken påmint vederbörande att insända sina förbindelser, har såsom orsak till dröjsmålet uppgivits exempelvis, att 'jag trodde ej, att det var någon brådska' eller 'jag har ännu ej kunnat få några borgensmän' eller 'nej, de pengarna vill jag ej ha ännu, för de skall användas till en likvid först längre fram'.» Liknande uttalanden lär ha gjorts till flera andra av riksbankens kontor. Vid ett kontor har vid påminnelse kontoret fått till svar, att låneansökningen gjorts av formella skäl beroende på att vederbörande haft för sig, att arealbidrag icke skulle utgå, om icke ansökan om stödlån hade inlämnats. Vederbörande hade samtidigt meddelat att han ej hade för avsikt att uttaga lånet.

Vidare har i många fall utbetalningen av stödlån fördröjts, därför att lånerensens måst återgå till sökanden för komplettering. I stort sett hade emellertid i mitten på februari de lån, beträffande vilka fördröjningen endast berott på sådan orsak, utbetalats. Jag kan här tilläg-

ga, att när det gäller lån, för vilka säkerhet icke krävts, det — enligt vad riksbanken uppgivit — helt är beroende på den lånesökande, om utbetalning icke skett.

I åtskilliga fall har handläggningen av låneärendena fördröjts genom att sökanden gjort framställning till lantbruksnämnden om ändring av säkerhetens art eller i fråga om inteckningssäkerhet ändrat förmånsrättsläge. En dylik framställning har måst föranleda nytt beslut av lantbruksnämnden. Enligt vad lantbruksstyrelsen upplyst, har omprövningen dock skett så snabbt, att besked ofta kunnat lämnas samma dag, som ärendet inkommit till nämnden. Vidare kan i detta sammanhang nämnas, att lånesökandena i många fall i sina ansökningar icke rätt angivit fastighetens legala beteckning, vilket tagit viss tid att rätta.

Vad beträffar lån mot säkerhet av inteckningar torde dröjsmål med utbetalningen i det övervägande antalet fall ha berott på att inskrivningsdomarna haft svårigheter att expediera inkomna ärenden inom normal tid på grund av den stora anhopningen av dylika ärenden. Riksbanken har upplyst, att det i samband med förevarande stödlån konstaterats, att tiden mellan inlämnandet och expedieringen vid domsagorna, vilken i normala fall uppgår till 2 à 3 veckor, förlängts, så att man nu måste räkna med en tid av 4 à 5 veckor, i vissa fall avsevärt mera.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet Norup för det svar som jag har fått och även för att jag fått tillfälle att ta del av detsamma i förväg.

Såsom framgår av svaret återstod fortfarande i mitten av februari månad ett stort antal stödlån, som inte blivit utbetalade. Visserligen var antalet utbetalade lån nära 12 000, medan endast styvt 5 000 återstod att betala ut, men det var framför allt större lån som fortfarande var inestående. Av det totalbelopp på 70 miljoner kronor, som riksdagen har be-

Ang. utbetalningen av stödlån till jordbrukare

viljat för detta ändamål, hade enligt svaret ungefär 37 miljoner kronor lämnats ut till mitten av februari, d. v. s. något mer än hälften av den sammanlagda lånesumman. Eftersom antalet utlämnade lån var nära 12 000, kan man ju lätt räkna ut att det i huvudsak är lån under 3 000 kronor som är utbetalade, d. v. s. sådana som i regel lämnas ut utan säkerhet.

När jag i början av februari framställde min fråga berodde det på att jag själv fått förfrågningar från ett flertal lantbrukare, som var bekymrade över det långa dröjsmålet med lånens utbetalande. De hade uppmanats på olika sätt i höstas att sända in sina ansökningar i god tid, de hade fått meddelande att lånen var beviljade, och de var i regel i trängande behov av pengar. Syftet med stödlånen var ju, såsom statsrådet själv anförde i propositionen nr 203 till höstrikssdagen, att bidra till att avhjälpa de kreditsvårigheter som uppkom till följd av skörde-skadorna. Eftersom årets skörde-skador medförde ett stort inkomstbortfall för ett stort antal jordbrukare och därigenom också medförde likviditetssvårigheter, var det angeläget att åstadkomma en skyndsam hjälp. Genom det dröjsmål som nu uppstått i ett eller annat led av lånebeviljandet har många jordbrukare haft besvärligheter under flera månader i vinter. Besvärligheter har f. ö. inte bara drabbat jordbrukarna själva utan också företag av olika slag, vilka lämnat ut förnödenheter till jordbrukarna på kredit.

I svaret säger herr statsrådet att riksbanken anført en rad omständigheter som förklaring till dröjsmålet — en del låntagare har slarvat med att sända in sina förbindelser, en del uppgifter har varit ofullständiga, och vissa lånesökande har inte menat allvar med sina ansökningar. Jag förstår fuller väl att det bland 17 000 låneansökningar måste finnas många fall, där dröjsmålet beror på vederbörande själva. Det är inte alltid så lätt att svara på brev och fylla i blanketter! Men jag känner också många personer som skickat in uppgifter om fullgod säkerhet, borgen eller inteckning,

sedan de fått meddelande om att lånet var beviljat, men som därefter fått vänta flera veckor innan de fått låneförbindelsen sig tillsänd. Jag kan inte undertrycka den förmodan att resurserna inte räckt till vid en del riksbankskontor, när det gällt att bedöma den erbjudna säkerheten. Eftersom stödlånen var avsedda att medföra skyndsam hjälp har det långa dröjsmålet inte varit tillfredsställande.

Herr talman! Vi kan alla hoppas att vi i framtiden inte skall behöva anlita stödlån i samma utsträckning som hittills. Men om vi trots allt måste göra det flera gånger, tror jag att det vore till fördel om man även kunde lägga bedömningen av den erbjudna säkerheten hos lantbruksnämnderna. Där har man den största personkännedomen rörande det klientel som det här är fråga om, och där har man i förväg en fast lokalorganisation med ortsombud i varje kommun.

Med detta ber jag, herr talman, att än en gång få tacka herr statsrådet för det lämnade svaret.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Alla delar vi herr Eskilsons förhoppning att vi inte i framtiden ännu en gång skall behöva tillgripa några stödåtgärder på grund av dålig skörd. När landets jordbrukare emellertid nu råkat ut för svåra skörde-skador måste det väl ändå betraktas som en stor förmån för dem att ha fått denna hjälp med stödlån. Antalet fall av skörde-skador har dock varit så betydande, att man under alla omständigheter måste räkna med att det skulle kräva en viss tid att behandla alla låneansökningar. Även om det hade varit önskvärt att låneansökningarna kunnat handläggas ännu snabbare finns det faktiskt ingen anledning att kasta sten på dem som haft till uppgift att behandla de inkomna låneansökningarna. Både lantbruksnämnderna och riksbankens avdelningskontor har gjort vad de kunnat för att få ärendena handlagda så snabbt som möjligt.

Jag har tillåtit mig att göra en liten

Ang. utbetalningen av stödlån till jordbrukare

undersökning i ett par län som står den ärade interpellanten och mig nära. I Östergötlands län har vid riksbankens avdelningskontor i Linköping beviljats 1 815 lån. Av dem hade i mitten av februari månad utbetalats 965 stycken, medan 850 icke var utbetalade, därav mot inteckningssäkerhet 355, mot borgenssäkerhet 400 och utan säkerhet 95. Sedan har det varit ganska svårt att få in en del papper, såsom jag redogjort för. I Kristianstads län har det varit fråga om 530 stödlån. Av dem var den 15 februari 1956 392 stycken utbetalade, och det återstod 138. I 90 av dessa 138 fall hade låntagaren aldrig avhört efter det att lånet var beviljat och aviserat. I två fall hade låntagaren anmält att han inte ville ha lånet. I tre fall har lånen inte utbetalats på grund av konkurs eller nära förestående konkurs. I två fall har låntagaren begärt ändring i säkerheten. I tio fall har borgen ännu inte godkänts. I 13 fall har borgen godkänts och revers utsänts men inte återkommit till kontoret. I 15 fall har inteckningssäkerhet godkänts men inteckningarna inte inkommit till kontoret, och i 3 fall låg lånen klara för utbetalning den 15 februari.

Följaktligen kan man säga, att i den överväldigande delen av de fall som återstod att utbetala har ingalunda vare sig lantbruksnämnden eller riksbankens avdelningskontor skuld till att lånen inte utbetalats, utan det har inträffat förändrade förhållanden. I 90 fall har jordbrukarna inte ens avhört. Som jag tillät mig säga i mitt första anförande, är det tydligen så, att en del av de lånesökande har mer eller mindre missuppfattat vad det gällt. De har sålunda inte sett att de inte behövt söka stödlån för att få arealbidrag, eller också har det blivit förändrade förhållanden, så att de inte fullföljt ansökningen. Jag tycker att det trots allt är mycket glädjande, att jordbrukarna inte vill låna pengar, om de inte är tvungna till det, och här framstår det ju ganska klart, att om vederbörande fått andra möjligheter, har man inte fullföljt sin ansökning.

Om vi åter skulle råka i sådana förhållanden att vi behöver använda denna lå-

neform, så kan det hända att en del omständigheter inträffat, som man då får taga ställning till, och att man får undersöka om det skall gå till på samma sätt som nu. Det kan jag inte göra något uttalande om vid detta tillfälle, men jag vill framhålla att det här ställts så mycken arbetskraft som möjligt till förfogande från lantbruksnämnderna och riksbanken. Enligt min mening har man försökt handlägga dessa ärenden så snabbt som möjligt, och en misstanke om att man här inte skulle ha gjort allt vad man kunnat är enligt min mening obefogad.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag har inte heller haft några invändningar mot de stödåtgärder som lämnats från statsmakternas sida. Jag vill understryka vad herr statsrådet nu sist anförde, att det var en fördel för jordbrukarna att komma i åtnjutande av dem, och jag vill också understryka, att frågan inom de centrala instanserna har handlagts med mycket stor snabbhet. Propositionen om stödlån som vi fick i höstas var daterad så tidigt som den 22 september. Den behandlades av höstriksdagen omedelbart sedan riksdagen samlats, och riksdagen fattade sitt beslut den 22 eller 23 november. Så expedierades kungörelsen, och ansökningstiden utgick den 1 december. Vad de centrala myndigheterna angår har man handlagt frågan med största skyndsamhet.

Jag avser inte heller med mina små randanmärkingar att kasta sten på dem som handlagt dessa frågor lokalt. Men om herr statsrådet, som jag förmodar, har haft tillfälle att fråga lantbrukare ute i bygderna, som väntat på stödlånen, vad de tycker, så har han säkert fått veta att problemet ter sig lite annorlunda från låntagarens än från långgivarens sida. Det är ett faktum att lantbrukare, som har uppfyllt alla de krav som man kan ställa på en låntagare, trots detta har fått vänta på lånet längre än som varit önskvärt. Jag har naturligtvis liksom herr statsrådet tagit intryck av uppgifter från mitt eget län, och jag kan nämna fall, där personer, som har fått meddelande

Ang. ansvarighetsfördelningen enligt bilansvarighetslagen

om att lånet blivit beviljat, omedelbart har erbjudit fullgod borgenssäkerhet till riksbankens avdelningskontor och ändå fått vänta mellan fem och sex veckor, innan låneförbindelsen kommit dem till handa. Jag talade i fredags morse med en lantbrukare i min hemsocken som hade erbjudit en inteckning som säkerhet för lånet. Inteckningen, som tidigare legat som säkerhet för ett lån hos sparbank, fanns hemma hos vederbörande själv, och det var alltså inte fråga om några inskrivningsåtgärder eller sådant. Men han hade ännu inte fått meddelande av den, som skulle betala ut lånet, att säkerheten skulle givas in. Det finns sådana exempel runt om i landet, och det är detta som motiverar mitt omdöme att resurserna inte har räckt till när det gäller att så snabbt som det hade varit önskvärt expediera lånen till de lånesökande.

Herr statsrådet NORUP:

Jag vill påminna herr Eskilsson om att i propositionen föreslogs att ansökningar skulle ingivas senast den 1 december, men jordbruksutskottet och riksdagen ändrade detta datum till den 16 december och uttalade dessutom att ansökningar, som ingavs senare, skulle behandlas mycket liberalt, så att man om möjligt skulle se till att vederbörande fick sina önskemål tillgodosedda.

Det är klart att det hade varit bra, om lånen kunnat ordnas inom ett par dagar, men detta är ju omöjligt på grund av de praktiska svårigheter som uppstår. Det går inte heller för lantbruksnämnder och riksbankskontor att för någon månad anställa extra personal, som är kompetent att handlägga dessa ganska ömtåliga problem — det framgår av herr Eskilssons resonemang att också han anser dessa frågor vara ganska ömtåliga. Vi jordbrukare tycker mången gång att olika formaliteter kan vara onödiga, men om man undersöker det enskilda fallet, får man nog erkänna att de är motiverade. Jag är övertygad om att vederbörande inte har velat försena låneutbetalningarna genom att göra svårigheter i onödan.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. ansvarighetsfördelningen enligt bilansvarighetslagen

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ZETTERBERG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Theodor Johanssons interpellation angående ansvarighetsfördelningen enligt bilansvarighetslagen, och nu yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Theodor Johansson frågat mig, om jag anser att bilansvarighetslagens bestämmelser om fördelningen av ansvarigheten är till alla delar tillfredsställande och om jag ämnar vidta åtgärder för att få till stånd en omarbetning av dessa bestämmelser. Herr Johanssons interpellation synes vara föranledd av en tidningsuppgift, enligt vilken skadeståndsanspråk skulle ha riktats mot en bilägare på grund av att hans bil, som var utlånad till andra personer, kolliderat med en rälsbuss. Interpellationen avser alltså närmast, hur ansvarigheten för uppkommen skada bör fördelas mellan bilägaren och bilföraren. Som svar på frågorna vill jag anföra följande.

Den lagstiftning, som rör ansvarighet för skada i följd av motortrafik samt trafikförsäkring, är sedan maj 1952 under utredning i nordiskt samarbete. För Sveriges del bedrivs arbetet av en särskild kommitté, den s. k. bilskadeutredningen. En av kommitténs uppgifter är just att överväga vilket ansvar som bör åligga fordonsägare och förare. Utredningen, som berör komplicerade juridiska och ekonomiska problem, har krävt grundliga överväganden, men efter vad jag inhämtat räknar kommittén med att kunna framlägga sitt förslag under innevarande år.

Det förhållandet att jag alltså redan har föranställt om denna utredning torde utgöra svar på herr Johanssons frågor. Innan utredningen har lämnat sitt betänkande, är jag inte beredd att i sak diskutera de föreliggande problemen.

Ang. tidskriften Lifes reportage om vissa svenska försvarsanläggningar

Herr JOHANSSON, THEODOR, (bf):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation.

Interpellationen åsyftade ju ett visst trafikolycksfall som framkallat vissa betänkligheter mot gällande lagbestämmelser. Det är självfallet att de flesta sådana olycksfall blir reglerade på ett tillfredsställande sätt efter den ändring som riksdagen föregående år beslutade och varigenom skadeersättningsbeloppen höjdes. Men uppenbarligen kan det inträffa svåra olyckshändelser som kräver ännu större ersättningsbelopp än som förutses i de gällande bestämmelserna. Det är i sådana fall som ansvarighetsfördelningen mellan bilägaren och bilföraren aktualiseras.

Jag är tacksam för att frågan redan har kommit under utredning, och jag förmodar att utredningsmännen också kommer att ge ett svar på frågan. Det är naturligtvis önskvärt att ansvaret i största möjliga utsträckning läggs på bilföraren och inte enbart på den som äger bilen.

Med dessa ord ber jag att ännu en gång få tacka för svaret.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. tidskriften Lifes reportage om vissa svenska försvarsanläggningar

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **TORSTEN NILSSON**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Öhmans interpellation angående tidskriften Lifes reportage om vissa svenska försvarsanläggningar, fick nu ordet och anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Öhman i en interpellation frågat mig om jag anser det med svenska försvarsintressen förenligt att representanter för främmande makt får den insyn i svenska militära förhållanden som framgår av ett reportage i den amerikanska tidskriften Life om det »underjordiska Sverige» samt om så icke är fal-

let, vilken eller vilka myndigheter som lämnat tillstånd för den amerikanske journalisten att utforska svenska försvarsanläggningar.

Lifes korrespondent i Sverige kontaktade i mars 1955 utrikesdepartementets pressbyrå och hemställde om stöd för ett reportage om svenska bergrumsanläggningar. Efter samråd mellan pressbyrån och vederbörande civila och militära myndigheter erhöll två representanter för Life, en journalist och en fotograf, tillstånd att under vederbörlig kontroll besöka bl. a. en civil bergverkstad, vissa civilförsvarsanläggningar, ett i berg insprängt kraftverk samt en flyghangar i berg. Denna flyghangar var den enda militära anläggning som besöktes. Vad beträffar de fotografier som därvid tagits kan nämnas att tillstånd till fotografiering har lämnats endast för sådana motiv som förut fotograferats och i olika former publicerats. Av övriga fotografier har ett, visande en jagare i fartygstunnel, tagits av marinens tjänstefotograf samt med vederbörligt tillstånd publicerats i pressen och genom bildbyråer försålts till såväl svenska som utländska tidningar och tidskrifter medan vissa andra tillhandahållits av vederbörande myndigheter. De i Life publicerade teckningarna har utförts av en av tidskriften anlita tecknare, vilken som underlag haft i behörig ordning utlämnade och tidigare publicerade bilder och fantasiteckningar. Vad härefter rör den text, som åtföljer bilderna, är densamma hämtad ur ett flertal tidigare artiklar om svenska bergrum av olika slag. Den innehåller delvis riktiga uppgifter men företer också en rad felaktiga sådana som förekommitt tidigare och av naturliga sekretesskäl icke tillrättlagts från de svenska myndigheternas sida.

Reportaget i Life avslöjar sålunda icke några ting, som inte tidigare varit kända, vare sig beträffande krigsmaktens, civilförsvarets eller civila institutioners och industriens berganläggningar.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på mina frågor.

Ang. tidskriften *Lifes* reportage om vissa svenska försvarsanläggningar

Men jag kan inte förklara mig tillfredsställd. Försvarsministern gör ett försök att försvara *Lifes* bildreportage, men det hela liknar närmast ett försök att *avklara* en obehaglig sak.

Formuleringarna i svaret är ofta mycket hala, undvikande och allmänna. Det blir ju lätt på det sättet, om man ger sig in på att försvara en dålig sak. Och det har försvarsministern gjort i detta fall.

Vad gäller nu sakfrågan? Ja, svenska folket har offrat och får fortfarande offra hundratals miljoner till försvarsanläggningar av skiftande slag. I folks medvetande har den uppfattningen blivit rotfäst, att de flesta av dessa anläggningar är av hemlig natur. Allmänt anses det som en hederssak att hålla tyst med vad man till äventyrs vet om sådana anläggningar. Den svenska strafflagen stipulerar ju också stränga straff för den, som till representanter för utländsk makt yppar någonting om våra försvarsanläggningar.

Våra myndigheter har vid olika tillfällen bedrivit propagandakampanjer för att folk skall förstå att hålla tyst med vad de vet om dylika anläggningar. »En svensk tiger» var ett av slagordet. »Spionen lägger puzzle... tag vara på din bit», har varit ett annat. Och folk i allmänhet har följt anvisningarna, vilket enligt min mening är riktigt.

I många fall har de militära myndigheterna varit så noga med sekretessen att de vägrat oförvitliga svenska arbetare anställning vid militära byggnationer, om det så endast gällt att gjuta några bunkers ute på öppna fältet. Det har till och med förekommit, att de militära myndigheterna nekat fackliga tjänstemän att besöka anläggningarna för att göra de uppmätningar, som varit erforderliga för att arbetarna skulle kunna få ut sin avtalsenliga lön.

Jämför dessa förhållanden med dem jag påtalade i min interpellation, och intrycket blir milt sagt egendomligt. En amerikansk tidskrift gör en framställning om att få göra ett reportage i text och bilder från svenska försvarsanläggningar, från underjordiska verkstäder och annat som står i direkt förbindelse

med våra försvarsansträngningar. Tidskriftens utsända, vilkas bisysslor vid sidan om den journalistiska verksamheten ingen känner till, blir mottagna med öppna armar och beredes all möjlig hjälp att utföra sitt uppdrag. De får tillstånd att fotografera. De får på ort och ställe göra iakttagelser om vederbörande anläggnings geografiska belägenhet, om terrängförhållanden och annat som säkert är av intresse för militära myndigheter i vederbörandes hemland. Och i den mån de inte haft tillfälle att själva ta önskade bilder står svenska myndigheter dem till tjänst med bilder och teckningar. Allt detta söker försvarsministern släta över.

Det som svenskarna — helt riktigt — betraktar såsom krigsindustri, underjordiska flygplansverkstäder och liknande, förvandlas i försvarsministerns avklaringsförsök lekande lätt till civila bergverkstäder. Men sådant är väl ändå, herr försvarsminister, att ta en smula för lätt på denna allvarliga sak!

På vissa punkter går det emellertid inte att använda en sådan avklaring. Försvarsministern måste därför vidgå, att de utsända fått besöka och fotografera en i berget insprängd flyghangar. Ja, de fick inte bara göra egna iakttagelser om belägenheten o. s. v. och ta bilder, de fick också på samma plats uppgifter av teknisk natur. Jag citerar ur bildtexten i tidskriften, som jag har här: »På insidan av en bas i berget står svenskbyggda J 29 reaplan beredda. När ordern ges om att gå upp, bogseras reaplanen genom en dörr i fonden av traktorer och kan sedan vara uppe i luften på två minuter.»

Jag frågar: Tjänar sådan hövlighet mot utsända från främmande makt det svenska försvarets intressen? För min del måste jag svara ett kategoriskt nej. Jag undrar om försvarsministern har någont annat svar att ge?

I sitt svar uppger försvarsministern, att *Lifes* utsända inte fick tillfälle att besöka jagaren Uppland i dess skyddsrum. Men marinens myndigheter stod till tjänst med bilder, och material och upplysningar tillhandahölls de utsända för att de skulle kunna göra en ritning av

Ang. tidskriften *Lifes* reportage om vissa svenska försvarsanläggningar

skyddsrummet, som beskrives på följande sätt: »Jagarskyddsrum liknande det som använts av Uppland visas här i ritning. Tunga stålportar och tandade anfallsfickor, som skurits ut i granitväggarna, skyddar fartygen från bombexplosioner utanför skyddsrummet.»

Så detaljerade uppgifter om skyddsrum för flyg och krigsfartyg har, mig veterligt, inte förekommit i svensk press. Men en amerikansk tidskrift kan leverera dem. Är sådant gagneligt för våra försvarsintressen? Knappast någon kan hävda en sådan orimlighet, och då återstår frågan: Vilka intressen ligger bakom denna affär?

Det finns i vårt land vissa bestämmelser om utlännings rörelsefrihet. De är så restriktiva, att t. ex. utländska artister vägrats uppträda i städer som råkat ligga inom s. k. försvarsområden. I en kungörelse av den 12 januari 1939 finns reglerna, men då det ofta kan vara knivigt för en lekman att tolka en sådan kungörelses riktiga innebörd skall jag låta regeringens främste man, statsministern, göra det i stället. I en interpellationsdebatt i andra kammaren den 27 april 1955 — alltså ungefär samtidigt som *Lifes* utsända var här — yttrade statsministern: »Beträffande utlännings rörelsefrihet inom Sverige märkes de starkt inskränkande bestämmelserna i kungörelsen den 12 maj 1939 angående särskilda villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde för fästning eller motsvarande försvarsanläggning samt tillträde till etablisseman vid försvarsväsendet m. m. Utlänning får icke komma inom fästningsområde. Inom skyddsområde får utlännings färda på vissa angivna kommunikationsleder och uppehålla sig blott på vissa bestämda platser, och endast ett dygn åt gången, såvida han icke fått utsträckt tillstånd. Det är förbjudet för utlännings att fotografera eller göra beskrivningar eller mätningar inom skyddsområde.»

Det är alltså statsministerns tolkning av kungörelsen, och jag skulle tro att den är riktig. Men då återstår frågan: Gäller inte dessa bestämmelser i praktiken för *alla* utlännings? Är det någon viss ras

eller nationalitet — exempelvis amerikaner — som är undantagna från bestämmelserna? Statsministern nämnde ingenting därom, men vi kanske kan få upplysningar på den punkten av försvarsministern.

Ty det kan väl aldrig vara så att vissa myndigheter, i detta fall militära, helt struntar i bestämmelserna när det kommer s. k. gäster från ett visst land?

Försvarsministern meddelade att *Lifes* utsända beviljats tillstånd att »under kontroll» göra sina besök på försvarsanläggningarna. Ja, det förbättrar inte saken. Kontrollerad kunskapsverksamhet är lika förkastlig som okontrollerad.

Slutligen vill jag tillägga, att avsikten med min interpellation uteslutande har varit att rikta regeringens uppmärksamhet på nödvändigheten av större vaksamhet. Även om jag inte är tillfreds med svaret, hoppas jag att regeringen ser till att någonting liknande som detta inte inträffar i fortsättningen.

Herr statsrådet **TORSTEN NILSSON:**

Herr talman! Herr Öhman drog den slutsatsen av mitt anförande, att jag hade försökt att ge mitt svar i så pass hala vändningar, att jag på det sättet skulle försöka avklara en obaglig sak. Till detta vill jag bara säga, att herr Öhman vet lika väl som jag att vi i detta land inte kan hemlighålla att vi har berganläggningar och skyddsrum av olika slag. Det är allmänt känt inte bara för svenska medborgare utan även utanför våra gränser, alldenstund Sverige fått ord om sig att när det gäller exempelvis vårt civilförsvar måhända ha hunnit längst i världen i fråga om åtgärder till skydd för medborgarna.

Under sådana förhållanden behöver det ju inte vara ur svensk synpunkt enbart ofördelaktigt, att man i något ensaka fall ger även utländska iakttagare tillfälle att under kontroll få kännedom om att de försvarsanläggningar, som vi talar om, inte bara är fantasiprodukter utan att de även finns i verkligheten. Enligt mitt förmenande bidrar detta till att respekten för vårt försvar kanske kan

Ang. tidskriften Lifes reportage om vissa svenska försvarsanläggningar

bli större än om man i utlandet skulle dra den slutsatsen att de åtgärder, som vi på detta sätt vidtar för vårt försvar och om vilka vi ordar, mer eller mindre skulle vara fantasiprodukter.

Vad sedan beträffar det förhållandet, att Lifes fotograf har gjort besök i Agas underjordiska verkstäder och vid ett kraftverk, är det här inte fråga om ting som är av hemlig natur.

Herr Öhman ville ha besked av mig, huruvida de utlänningar, som fick besöka sådana anläggningar, skulle vara av särskild ras eller av viss nationalitet, exempelvis amerikanare. Självklart är så inte fallet. Jag kan ge ett praktiskt exempel härpå. Några dagar innan fotografen från Life besökte det underjordiska kraftverket, besökte en elvamannadelegation från Sovjetunionen precis samma kraftverk. Herr Öhman har därmed fått bevis för att vi inte tar hänsyn till ras eller nationalitet.

Vad beträffar påståendet om att fotografen och journalisten från Life skulle ha besökt någon underjordisk flygverkstad, måste jag säga att detta inte är fallet. De har inte besökt Saabs verkstäder. En tecknare har endast gjort en fantasi-teckning med ledning av uppgifter, som förekommit i svensk press angående Saabs verkstäder.

Den enda militära anläggning som besökts är en flygflottilj utanför Stockholm, som vi brukar visa både svenska och utländska pressmän. Det är alldeles riktigt och det är ingen hemlighet att man med svenska flygplan — och det är dessa uppgifter som herr Öhman fäste sig vid — kan från dessa hangarer komma upp i luften inom loppet av två minuter. Vi tycker inte att det finns någon anledning att hemlighålla detta. Det visar nämligen hur effektivt vårt flygvapen i en viss situation kan uppträda.

Vad slutligen angår de civila skyddsrummen vill jag understryka, att dessa skyddsrum har i sin helhet tillkommit för civilbefolkningen. Under fredstid kommer de att användas för praktiskt bruk i form av garage, och under den tid, då dessa skyddsrum byggts i berg, har man haft visningar för allmänheten. Det

har varit tillträde för pressen, och det har omtalats hur människorna skall söka sig till dessa skyddsrum. Det är följaktligen icke fråga om några hemligheter. Jag är — det kan jag försäkra — minst lika intresserad som herr Öhman att se till, att sådant som är av hemlig natur inte skall komma utländsk makt till handa. Men å andra sidan anser jag, att man i vissa enstaka fall kan omtala ting som, även om de inte sättes i sitt omedelbara och rätta sammanhang, ändå ger en bild av vad vi på svenskt håll utträttar för att försvara oss, såvida man inte därigenom ger offentlighet åt något, som vi är intresserade av att hemlighålla. Jag vågar påstå att de åtgärder är försvarbara, som civila och militära myndigheter vidtagit när det gällt att visa journalisten från Life vissa ting och när det i vissa andra sammanhang gällt att visa svensk och utländsk press svenska försvarsanläggningar.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Försvarsministern fortsätter ju att avklara det hela. Han säger, att vi genom att visa utländska utsända svenska försvarsanläggningar skulle öka respekten i omvärlden för de svenska försvarsansträngningarna — man skulle då i utlandet förstå, att det inte bara är sagor som utsprids om våra berganläggningar och liknande saker. Jag vill till det bara säga, att det ändå är ett faktum, att dessa anläggningar i den svenska allmänhetens ögon betraktas såsom sekretessbelagda. Detta gäller naturligtvis inte civilskyddsrummet i Katarinaberget, som inte kan hemlighållas och inte heller bör hemlighållas, eller andra stora civilskyddsrum, som finns här i Stockholm och i andra större städer. Men uppgifter om var vi har våra flyghangarer anser jag tillhör sådant som icke bör meddelas till offentligheten vare sig här hemma eller i utlandet.

Nu säger försvarsministern, att de amerikanska tidningsmännen icke besökte Saabs underjordiska verkstäder. Den uppgiften kan jag inte kontrollera men jag får naturligtvis tro honom på hans

Ang. tidskriften Lifes reportage om vissa svenska försvarsanläggningar

ord. Emellertid publicerades i tidskriften en mycket ingående skildring av den metod som användes, när flygplanen skall tas upp ur verkstäderna, av vingarnas konstruktion och hur man bär sig åt för att vika ihop vingarna. Härjämte publiceras en teckning, som icke har kunnat göras på fri hand och som ingalunda kan betraktas som en fantasiteckning utan som väl måste bygga på de faktiska förhållandena.

Det är också förbluffande, att Life kan leverera så pass detaljerade upplysningar om det antal berganläggningar, som finns i Sverige, och om vad de kostar. Jag vet inte, hur många av denna kammares ledamöter, som utan att ha studerat Life kan säga hur många bergrum vi har och vad de kostar. Life kan det! Tidskriften upplyser om att det är 500 bergrum och att kostnaden uppgår till mellan 1 500 och 2 000 miljoner kronor. Det är uppgifter, som — såvitt jag förstår — icke funnits i svensk press. Det skulle kanske ändå vara av ett visst intresse, om den svenska riksdagens ledamöter före Life fick veta vad dessa anläggningar kostar.

Herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Först kan jag meddela, att den teckning som gjorts av Saabs verkstad är en fantasiteckning. De uppgifter, som lämnats i Life i anslutning till teckningen, är faktiskt hämtade, tror jag mig kunna säga, ur ett nummer av tidskriften Industria, där man bl. a. har beskrivit anläggningarna vid Saab.

Vad sedan beträffar antalet bergrumsanläggningar, som i tidskriften Life uppgivits till 500, kan jag inte här ge bestämda uppgifter om, hur många sådana anläggningar vi i verkligheten har, men så mycket kan jag säga herr Öhman, att han inte skall tro på allt vad som står i den amerikanska tidskriften.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition

nr 74, angående Sveriges anslutning till det reviderade allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) samt till avtalet rörande Organisationen för handelssamarbete (OTC) m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 3, 35 och 37—40, bevillningsutskottets betänkanden nr 12—15, första lagutskottets utlåtande nr 11, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—11 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7.

Anmäldes Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 76, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, att Kungl. Maj:t prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande Sveriges utrikespolitik, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i första kammaren av statsministern och i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena.

Herr förste vice talmannen yttrade, att han i anslutning till den nu föredragna skrivelsen finge tillkännagiva, att enligt överenskommelse med hans excellens herr statsministern det i skrivelsen avsedda meddelandet komme att lämnas vid morgondagens sammanträde.

På sedermera gjord proposition beslöts att förevarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Anmäldes och bordlades

dels Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner:

nr 71, med förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion);

nr 78, angående anslag för budgetåret 1956/57 till valutakontoret;

Interpellation ang. bankernas räntemarginal — Interpellation ang. utseende av allmänna revisorer i sparbankerna

nr 80, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.;

nr 81, angående statstjänstemännens löner under år 1956 m. m.;

nr 83, angående uppförande av klinik för alkoholsjukdomar vid karolinska sjukhuset;

nr 84, angående anslag för budgetåret 1956/57 till universitetskanslersämbetet, m. m.;

nr 85, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag; samt

nr 86, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1956/57 m. m.;

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 82, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Interpellation ang. bankernas räntemarginal

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**, (bf): erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Under de senaste åren har Sveriges riksbank träffat överenskommelser med affärsbanker, försäkringsbolag och andra kreditinrättningar om vissa kreditrestriktioner, och dessa överenskommelser var gällande tills i början av 1955.

Då frågick man dessa överenskommelser och i stället höjde man diskontot med en procent, som skulle slå igenom över hela kreditområdet med undantag av de bundna krediterna, samt föreskrev skärpta kreditrestriktioner på alla områden.

1954 antogs en ränteregleringslag, där man gav Kungl. Maj:t fullmakt att om så behövdes fastställa de räntesatser som ansågs vara skäligen. Denna lag har icke tillämpats trots att skäl därtill för länge sedan har förelegat.

Bankerna tillämpar en inlåningsränta på 4 procent och en utlåningsränta på sex procent och på omsättningsväxlar med 6,5 procent. Denna marginal mellan in- och utlåning synes vara oskäligt stor,

alldenstund alla insättningar på checkräkning ej är räntebärande.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att under den tid som lågräntepolitiken användes var inlåningsräntan 2,5 till 3 procent under det att utlåningsräntan var 3,5 till 4 procent, och om vi ser på bankernas redovisade bokslut för år 1955, visar dessa stora vinstökningar, varför skäl inte torde saknas för ett ingripande.

Med stöd av vad som ovan anförts får jag vördsamt anhålla om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:

1. Anser herr statsrådet att den nu av bankerna tillämpade räntemarginalen är skäligen?

2. Om så inte är förhållandet, är herr statsrådet beredd att medverka till att bankernas utlåningsränta står i rimligt förhållande till inlåningsräntan?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. utseendet av allmänna revisorer i sparbankerna

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **ARRHEN** (h), som anförde:

Herr talman! 1945 års bankkommitté framhöll i sitt betänkande, att vad som med den tidens terminologi kallades »allmänna ombud» inte överallt i erforderlig utsträckning ägt ekonomiska insikter eller, kanske framför allt, personliga erfarenheter av ekonomisk verksamhet. Det påpekades i detta sammanhang att länsstyrelserna låtit ombudsuppdragen utgöra bisysslor för länsstyrelsernas egna tjänstemän. Kommittén påvisade, att vid tiden för dess arbete (1946) omkring 80 procent av samtliga allmänna ombud var landsstatstjänstemän. 1951 års riksdagsrevisorer, som likaledes observerat dessa förhållanden, uppgav, att under 1950 inte mindre än 193 av de 224

Interpellation ang. utseende av allmänna revisorer i sparbankerna

ombudsuppdragen, eller cirka 86 procent, innehades av tjänstemän eller förutvarande sådana i landsstaten.

1948 års sparbankssakkunniga, vilkas förslag låg till grund för den nya sparbankslagen, som antogs av 1955 års riksdag, riktade också sin kritik mot dessa förhållanden och framhöll, att den av det allmänna utsedda revisorn borde vara väl kvalificerad och besitta goda ekonomiska kunskaper samt erfarenhet på området. Det framhölls i betänkandet bl a., att auktoriserade revisorer både kunde och borde förvärvas för dylika uppdrag.

Statsrådet och chefen för finansdepartementet beaktade i 1955 års proposition de gjorda påpekandena och uttalade, att, därest en auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman funnes att tillgå, det syntes vara till fördel för vederbörande sparbank, om sådana utsåges till allmän revisor. Statsrådet uttalade vidare, och detta är måhända det mest väsentliga i detta sammanhang, att statsrådet, i syfte att bereda länsstyrelserna möjlighet att överblicka tillgången på de personer, som är bäst skickade för revisorsuppdragen och även för att underlätta personvalet, förordade ett stadgande, enligt vilket länsstyrelsen skall, innan revisor utses, från den handelskammare, inom vilkens distrikt sparbanken har sitt huvudsakliga verksamhetsområde, begära förslag på tre personer, vilka med hänsyn till kvalifikationer och bosättningsort lämpligen bör komma i fråga som revisorer.

Något laga hinder för länsstyrelsen att, med bortseende från handelskammarförslaget, utse landsstatstjänstemän till allmänna revisorer — »allmänna ombud», enligt den tidigare lagens terminologi — föreligger inte men ett dylikt förfaringssätt står, av skäl som vi tidigare här angivit, knappast i överensstämmelse med den nya lagens vare sig mening eller anda. Länsstyrelserna synes därför näppeligen helt kunna bortse från handelskammarförslagen och i stället regelmässigt eller nästan regelmässigt, enligt praxis från den gamla lagens tid, välja länsstyrelsernas tjänstemän.

Det avsnitt av den nya sparbankslagen, som behandlar dessa frågor, blev ganska livligt uppmärksammat av bankkoutskottet, vilket allmänt anslöt sig till finansministerns i propositionen uttalade mening.

I olika instanser har diskussioner om länsstyrelserna som tillsynsorgan förts. Situationen kännetecknas givetvis därav, att sparbankerna själva gärna vill behålla kontakten med länsstyrelserna. Samtidigt har man emellertid intresse av att få verkligt kvalificerat folk i revisionsarbetet. Självfallet är också, att det bland länsstyrelsens tjänstemän finnes många kvalificerade krafter, exempelvis tingsmeriterade jurister, lämpade för granskning av de formella förhållandena beträffande inteckningar o. d. Det är dock begripligt, att det understundom kan brista i fråga om erfarenheter på det ekonomiska livets område samt beträffande kännedomen om bankteknik och bokföring.

Tendensen för dagen synes vara, att taxeringstjänstemännen hos länsstyrelserna placerats som revisorer i sparbankerna. Man får visserligen antaga, att de i allmänhet beträffande insikter i bokföring och ekonomisk verksamhet över huvud taget har större kvalifikationer än flertalet andra landsstatstjänstemän men den risken torde föreligga, att, om taxeringstjänstemän mera allmänt blir det allmännas revisorer i sparbankerna, insättarna lätt bibringas den uppfattningen, att deras arbete i främsta rummet får fiskaliskt syfte. Det torde vara svårt att tänka sig liknande arrangemang inom, låt oss säga, affärsbankernas sfär. Det förefaller icke heller vara rimligt, att taxeringstjänstemän, med den arbetsbörda som deras ordinarie verksamhet ålägger dem, på detta sätt skulle dragas från sina egentliga och för samhället betydelsefulla uppgifter. Det förefaller icke heller rimligt, att handelskammardistriktens synpunkter och önskemål i samband med deras i lagen stipulerade förslagsrätt mera eller mindre generellt åsidosättes. Deras förslagsrätt blir då i högre eller mindre grad illusorisk, vilket uppenbarligen icke varit deras mening, som lagen gjorde.

Interpellation ang. utseende av allmänna revisorer i sparbankerna

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att medverka till att de lokala intressena blir bättre beaktade vid utseende av allmänna revisorer i sparbankerna?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades fru *Gärde Widemar* för tiden från och med den 8 till och med den 23 innevarande månad för utrikes resa.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.01.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 7 mars

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Företogs val av 24 valmän för utseende av riksdagens justitie- och militieombudsmän samt deras ställföreträdare.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! För vardera av de två val, som skall förrättas vid detta plenum, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Herr förste vice talmannen avlämnade därefter två särskilda listor.

Den lista, som avsåg valet av valmän, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Branting
Anderberg
Lindblom
Strand
Tjällgren
Elowsson, Nils
Elmgren
Englund
Velandar

Krügel
Lodenus
Grym
Weiland
Hermansson, Albert
Ahlkvist
Nilsson, Bror
Lindahl
Ollén
fru Sjöström-Bengtsson
Magnusson
Pettersson
Nilzon, Ivar
Sunne
Svärd

Sedan denna lista uppläst och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmän.

Anställdes val av sex suppleanter för de av riksdagen utsedda valmännen för utseende av riksdagens justitie- och militieombudsmän samt deras ställföreträdare.

Den av herr förste vice talmannen avlämnade lista, som gällde detta val, upptog under partibeteckningen »Den gemensamma listan» följande namn:

Ang. Sveriges utrikespolitik

Jansson, Axel
Lindgren
Johansson, Anders
Werner
Andersson, Axel
Arrhén

Efter det denna lista upplästs och av kammaren godkänts, förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till valmanssuppleanter.

Herr TALMANNEN anförde:

Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag beträffande riksdagsarbetet vid påsktiden meddela följande.

De sista arbetsplena före påsk beräknas äga rum fredagen den 23 innevarande mars och, om så erfordras, lördagen 24 mars. Kamrarna sammanträder åter onsdagen den 4 april klockan 14.00 för anställande av gemensamma omröstningar, såvida voteringspropositioner för sådant ändamål blivit dessförinnan godkända. I motsatt fall avses, att utskottsarbetet återupptages sagda onsdag den 4 april, varefter kamrarnas sammanträden kommer att hållas i sedvanlig ordning. Allt detta gäller under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

Jag får vidare meddela, att därest de på dagens föredragningslista upptagna ärendena icke hinner genomgå under förmiddagssammanträdet, kommer arbetsplenum att anordnas om fredag den 9 mars kl. 14 för behandling av de återstående ärendena.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER** erhöll nu ordet för framförande av det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 76 avsedda meddelandet och yttrade därvid:

Herr talman! Det har nu gått tre år sedan de första tecknen på en ändrad inställning i förhållandet mellan öst och väst kom till synes. Den utrikespolitiska

debatten under dessa år har dominerats av sådana uttryck som avspänning, fredlig samlevnad och — under det gångna året — av begreppet Genève-anda. Öst och väst har kunnat diskutera sina problem både vid stort upplagda konferenser mellan stormakterna och i internationella organisationer som Förenta Nationerna, där umgängestonen efter hand blivit mindre hetsig, mera dämpad och anpassad efter den vilja till förhandlingar, som trots ganska fundamentala meningsskiljaktigheter dock synes finnas på båda sidor. Även om de stora internationella problemen icke kunnat lösas och motsatserna mellan blocken i stort sett består, har man dock på olika håll i världen — både i USA och i Sovjetunionen — en känsla av att krigsfaran minskats. Till det nu rådande lugnet bidrager uppenbarligen en ganska allmänt härskande uppfattning att en viss maktbalans inträtt mellan de båda blocken. Detta gäller inte minst en balans i fråga om innehav av moderna förstörelsemedel. Kunskapen om deras förödande verkan utgör i och för sig en starkt återhållande faktor gentemot möjliga tendenser att inleda ett angrepp eller ett preventivkrig. Denna kunskap verkar avskräckande på båda sidor och tvingar samtidigt till försök att uppnå en politisk avspänning.

Det finns inga säkra tecken till att någondera sidan inför denna relativa balans överväger att *ensidigt* reducera sina rustningar. De nedskärningar av arméernas numerär som gjorts betraktas av inledande sidan såsom inledande steg till en allmän nedrustning, utan man ger dem en mera politisk-taktisk innebörd. Företagna reduktioner torde för övrigt balanseras av en ökning av båda parter resurser för ett luftkrig. Det militära tekniska forskningsarbetet fortsätter energiskt, framgångsrikt och utan uppehåll i krigsindustriens tjänst. Även på detta område synes emellertid en viss likställighet ha kommit till stånd. I varje fall torde Sovjetunionen vara på god väg att inhämta det försprång Väst hittills haft på det tekniska området.

Mot bakgrunden av en nu inträdd re-

Ang. Sveriges utrikespolitik

lativ maktbalans och kunskapen om de nya förstörelsemedlens verkan tycks som sagt den uppfattningen ha stadgat sig att ingen stormakt vill avsiktligt utlösa ett världskrig i atomåldern. I stället synes andra linjer i maktkampen mellan de stora blocken accentueras. En sådan linje är att Sovjetunionen särskilt sedan något år tillbaka börjat visa ett stort intresse för kulturellt och vetenskapligt, särskilt tekniskt samarbete och utbyte av erfarenheter med den icke-kommunistiska delen av världen. En annan linje i utvecklingen är att Sovjetunionen visat ökat intresse för vissa s. k. underutvecklade länder. Teknisk expertis och industriell utrustning har erbjudits Indien, Burma och Afghanistan och andra länder i Asien och även accepterats. Liknande erbjudanden har gått till länder i Sydamerika. Sedan någon tid tillbaka deltar östblockets länder i FN:s tekniska hjälp till underutvecklade länder.

Det är särskilt Asien som är föremål för detta intresse, ett Asien med en rad nya självständiga stater, som nu håller på att ändra sin ekonomiska struktur och har påbörjat sin industrialisering. De är alla underutvecklade ur teknisk och ekonomisk synpunkt och måste för sin fortsatta utveckling söka kontakter med länder, som kan bidra till deras uppbyggnad. Hittills har Västeuropa och USA i första hand kommit i åtanke; nu anmäler även Sovjetunionen sin beredvillighet att hjälpa. Det förefaller som om kampen mellan de två blocken om politiskt inflytande i vissa delar av världen tar formen av en konkurrens, i första hand om det ekonomiska inflytandet.

Den allmänna politiska aktiviteten i Asien tog sig våren 1955 uttryck i den s. k. Bandung-konferensen mellan ett stort antal asiatiska och afrikanska stater. Det kommunistiska Kina deltog i denna konferens tillsammans med stater, som hade mer eller mindre intima förbindelser med västblocket. I en resolution från konferensen i tio punkter betonas bl. a. vikten av att alla rasers och nationers likställighet erkännes; respekten för de mänskliga rättigheterna och för de principer,

som finns nerlagda i Förenta Nationernas stadga, understrykes; under konferensen förklarades kolonialism i alla dess yttringar vara av ondo. Det förtjänar samtidigt att nämnas, att den indiske premiärministern målmedvetet arbetar vidare på att få till stånd en asiatisk-afrikansk neutralitetspolitik baserad på de indiska fem principerna om ömsesidig respekt mellan staterna för varandras frihet och oavhängighet; för territoriell integritet och suveränitet, för icke-inblandning i varandras inre och yttre angelägenheter, för non-aggression och för ömsesidigt utbyte och fredlig samlevnad. Dessa principer får anses vara accepterade av flera andra asiatiska stater, bland dem Kina och Indonesien, och utgör riktlinjen för Indiens uppträdande i asiatiska och internationella sammanhang.

Den tyska frågan har under förra året liksom under 1954 varit föremål för ingående diskussioner mellan stormakterna. Innan ännu de s. k. Paris-fördragen hade definitivt förts i hamn och innan alltså Västtysklands anslutning till Atlantpakten var ett fullbordat faktum, hade sovjetregeringen gjort flera försök att fördröja anslutningen. Den sista framstötten skedde i januari 1955, varvid sovjetregeringen lät förstå, att den kunde acceptera fria val såsom första led i proceduren för en tysk återförening och internationell kontroll till skydd för valfriheten. Detta anbud gjordes dock inte i officiell form utan såsom en deklaration i radio. Det tycks inte av västmakterna ha uppfattats som ett nytt allvarligt bud, och även om så hade skett hade västmakterna säkerligen ej låtit sig rubbas i sin föresats att införa Västtyskland i Atlantmakternas krets. På sina håll rådde den föreställningen, att Västtysklands anslutning till alliansen skulle bana väg för en framgångsrik konferens om Tysklands återförening. Såsom framhölls i föregående års redogörelse till riksdagen föreföll denna uppfattning föga grundad. När stormakternas utrikesministrar möttes i Genève under hösten 1955 och diskuterade den tyska frågan, var i själva verket avståndet mel-

Ang. Sveriges utrikespolitik

lan ståndpunkterna större än tidigare. Förhandlingarna utvisade att Västtysklands upptagande i Atlantalliansen ur sovjetisk synpunkt ansågs ha skapat ett nytt läge som tills vidare gjorde återför- ening under rysk medverkan omöjlig.

Efter Genèvekonferensens misslyc- kande har en händelse inträffat som kan förefalla som ett försök att öppna nya kanaler för lösningen av den tyska frå- gan. Under den tyske förbundskanslerns besök i Moskva i september 1955 avta- lades bl. a. upprättande av diplomatis- ka förbindelser mellan förbundsrepubli- ken och Sovjetunionen. I Moskva kom- mer alltså att finnas både en västtysk och en östtysk beskickning, trots att Västtysklands regering i vissa samman- hang gör anspråk på att vara den enda legitima företrädaren för Tyskland. Vik- tigare är att i Bonn en diplomatisk re- presentant för Sovjetunionen får tillfäl- le till förhandlingskontakter. Säkerligen bör inte de diplomatiska förbindelsernas upptagande tolkas som en föresats från tysk sida att omedelbart pröva utsikter- na till bilaterala förhandlingar i den tyska frågan. Men tysk-ryska överlägg- ningar torde kunna i varje fall bidra till att skingra det dunkel som trots den se- naste Genève-konferensen vilar över Sovjetunionens tyska politik.

I *Mellersta Östern* har stormaktspoli- tiken tagit sig uttryck däri, att den tidi- gare existerande axeln Ankara-Karachi utbyggs till den s. k. Bagdad-pakten, till vilken anslutit sig förutom Irak även Iran, som har en lång gemensam gräns med Sovjetunionen. Att denna utveck- ling mötts av sovjetiskt missnöje — se- nast uttryckt gentemot Iran — är kanske icke ägnat att förvåna. Samtidigt kan ett sovjetiskt intresse — eller kanske rikti- gare ett östblocksintresse — för den del av arabvärlden som icke är ansluten till Bagdad-pakten konstateras. Sovjetunio- nen har utlovat ekonomisk hjälp till Egypten, nu senast t. o. m. i fråga om fredlig atomenergi; Tjeckoslovakien bi- står Egypten med militär utrustning. Även om denna utveckling medfört att Irak hamnat i ett annat läger än de öv-

riga arabstaterna, synes den arabiska enigheten i förhållandet till Israel icke ha undergått någon förändring. Under senare delen av förra året har stridig- heterna mellan Israel och de kringlig- gande arabländerna, särskilt Egypten och Syrien, varit nära att antaga allvar- liga proportioner. Förslag till lösning av de bakomliggande stora problemen har framlagts av framträdande statsmän som Dulles och Eden och i den anglo- amerikanska deklaration, som nyligen publicerats i Washington, har nya vägar till stabilisering av läget antytts.

De intermezzon som ofta förekommit i gränsregionerna mellan Israel och dess arabiska grannländer blir allvarliga, därför att de är uttryck för en djup mot- sättning som har sin grund inte blott i flyktingproblemet och tvister om gränsdragningen utan också och fram- för allt i arabländernas vägran att er- känna Israels existensberättigande som stat. Dessutom upprätthåller arabstater- na gentemot Israel ett slags blockad, som är föga förenlig med grundsatserna i Förenta Nationernas stadga och som ut- gör en ekonomisk belastning både för Israel och för de utomstående länder, vilka har kommersiella förbindelser med bägge parterna.

I sammanhang med läget i *Mellersta Östern* vill jag säga några ord om Sveri- ges politik beträffande export av krigs- materiel.

Den svenska exporten av dylik mate- riel är strängt reglerad. Ett allmänt ex- portförbud gäller och licenser för export beviljas av Kungl. Maj:t. Såsom allmän- na riktlinjer för licensgivningen har se- dan länge iakttagits, att licens icke be- viljas till länder som befinner sig i krig, vare sig internationellt eller inre krig. Icke heller beviljas utförseltillstånd, ifall läget förefaller oroande eller kritiskt, även om krigstillstånd ej föreligger. Dess- utom vägras ofta licenser till länder, till vilka vi inte traditionellt haft krigsma- terielexport och om vilkas interna och yttre förhållanden vi har svårt att bilda oss en säker uppfattning. Härutöver kan särskilda skäl tänkas, som utesluter ut-

Ang. Sveriges utrikespolitik

försel av krigsmateriel, t. ex. en rekommendation av Förenta Nationerna av sådant innehåll.

Vid tillämpning av dessa allmänna regler förekommer givetvis ofta gränssfall eller övergångssvårigheter. Om det finns skäl att stoppa utförseln till ett visst land, är svenska regeringen ej förhindrad att låta förbudet träda i kraft även med avseende å partier som redan kontraherats och måhända helt eller delvis betalts. Å andra sidan kan det vålla betydande olägenheter både för köparelandet och för den svenske exportören, om förbudet träder i kraft utan varje övergångstid eller utan hänsyn till att en leverans just skulle äga rum. Dyliga speciella förhållanden kan alltså föranleda jämkningar i förbudet i form av licens för något begränsat parti såsom ett övergångsmedgivande, dock endast om ej de allmänna skälen för ett omedelbart stoppande av exporten anses överväga hänsynen till det enskilda fallet.

Vad beträffar speciellt exporten till arabländerna och Israel har under de gångna åren efter världskriget en viss, ehuru ej betydande export av krigsmateriel ägt rum såväl till de förra, huvudsakligen Egypten, som till Israel. Vid åtskilliga tillfällen under denna period har exporten tillfälligt inställts till Egypten med tillämpning av de allmänna riktlinjer jag förut omnämnt. När gränssintezonen allt oftare ägde rum i höstas mellan Egypten och Israel, stoppades i början av november all export av krigsmateriel såväl till Egypten som till Israel. Med det förra landet har emellertid överläggningar ägt rum angående frisläppande av vissa tidigare kontraherade partier pistolammuniton och krut, för vilka exportstoppet inträdde när leveranserna just skulle äga rum. Sedan regeringen gjort sig underrättad om att andra exporterande länder allmänt tycktes ha förfarit mindre strängt än Sverige i fråga om övergångsbestämmelser, har en tillfällig uppmjukning ansetts motiverad. I fråga om Israel förelåg intet motsvarande läge.

När Förenta Nationerna firade sitt tio-

årsjubileum genom en extra session i juni förra året, förlagd till San Francisco, skedde det i ett relativt gynnsamt politiskt klimat. Även den generaldebatt, varmed församlingen i september 1955 inledde sin ordinarie session, fördes i känsla av att läget inte var orörligt. Från svensk sida nämndes bland tecknen härpå det avtal som då nyligen ingåtts mellan Sovjetunionen och Finland om återlämnande av Porkala-området, inom vilket Sovjetunionen hade anlagt en flottbas. Därjämte hade den framgångsrika konferensen för fredligt bruk av atomenergi just avslutats.

Vad angår generalförsamlingens fortsatta session, är några framgångar att anteckna. Här skall i korthet redovisas tre betydelsefulla politiska spørsmål. I nedrustningsfrågan skedde ett närmande av ståndpunkterna i vissa hänseenden, utan att dock något påtagligt resultat vanns. Mer framgångsrik var behandlingen av frågor som gällde fredligt bruk av atomenergien och intagande av nya medlemmar i organisationen.

Nedrustningsfrågan hade varit diskuterad under Genèvemötet i juli mellan stormakternas regeringschefer och hänvisats tillbaka till den subkommitté av nedrustningskommissionen som behandlat problemet tidigare under året. Då vissa nya uppslag hade framkommit och parterna modifierat sina förut hårt vidhållna ståndpunkter, hade vissa förhoppningar knutits till dessa förhandlingar. Förhoppningarna blev dock inte infriade. Någon gemensam plan för allmän nedrustning kunde man alltjämt inte enas om.

I det komplex av svårlösta spørsmål, som ingår i planerna för nedrustning, utgör bannlysning av atom- och vätebomben och andra massförstörelsemedel ett av huvudproblemen. Alltifrån Förenta Nationernas tillkomst har det varit en allmänt omfattad mening att de nyupptäckta stridsmedlen, som kom till användning för första gången i slutskedet av kriget mot Japan, borde för framtiden förvisas från staternas nationella arsenaler och ställas under internationell kontroll. Den bakomliggande

Ang. Sveriges utrikespolitik

tankegången var att atombomben — och i ännu högre grad vätebomben — är ett djupt motbjudande terrorvapen och häri liknar giftiga gaser och smittoförande bakterier, stridsmedel som sedan länge förbjudits i internationella fördrag, senast genom Genève-protokollet av 1925 angående förbud mot användande i krig av kvävande, giftiga eller likande gaser m. m. Det nya vapnet har dessutom så oerhörda skadeverkningar att ett världskrig i atom- och vätebombens tecken måste medföra risk för den civiliserade världens bestånd.

Målsättningen för Förenta Nationerna har hela tiden varit förbud mot användning av atomvapen och andra massförstörelsemedel samt mot tillverkning och lagerhållning därav. Till en början strandade försöken att realisera detta program främst, efter vad det föreföll, på djupa meningsskiljaktigheter rörande kontrollens utformning. Senare har FN:s program i denna fråga så ändrats att förbud mot atomvapen upptagits, icke som en fristående fråga utan såsom led i en allmän nedrustningsplan, avseende också konventionella rustningar. Innebörden av denna ändring synes vara att västmakterna i FN icke velat avhända sig möjligheten att med atomvapen balansera en överlägsenhet hos andra sidan i fråga om konventionella stridsmedel.

Såsom exempel kan anföras en resolution, antagen av FN:s församling 1953, vari uttalades såsom församlingens program i denna fråga att nå en överenskommelse om en omfattande och samordnad plan under internationell övervakning för reglering, begränsning och minskning av alla väpnade styrkor och alla rustningar, för avskaffande av och förbud mot atom-, väte-, bakterie-, kemiska och alla dylika vapen.

Genom ett franskt-engelskt förslag i juni 1954 och ett sovjetryskt förslag i maj 1955 och senare överläggningar i ovannämnda subkommitté på grundvalen av dessa förslag, har ett närmande skett mellan ståndpunkterna i vissa hänseenden. Detta gäller bestämmandet av de olika stadierna i den planerade successiva minskningen av konventionella rust-

ningar, å ena sidan, och i planen för ikraftträdandet av förbud mot tillverkning och användande av atomvapen, å andra sidan. Även i fråga om maximeringen av stridskrafterna har motsättningsarna väsentligen minskats. Men kontrollfrågan ingår som ett avgörande led i varje nedrustningsprogram, och dess lösning i samförstånd är icke inom synhåll vare sig det gäller kontrollen över ett atomvapenförbud eller övervakningen över en avtalad minskning av konventionella rustningar.

Atskilliga andra sidor av nedrustningsproblemet är under debatt i FN:s nedrustningskommission och i dennas subkommitté. Dit hör presidenten Eisenhower's uppslag om rätt för vardera sidan att genom luftrekonoscering, utbyte av ritningar och andra informationer etc. få sådan insyn i motsidans militära anläggningar och rustningar att riskerna för överraskande anfall kunde minskas. Dit hör också ett sovjetryskt förslag att medge stationering av internationella inspektionsposter på viktiga trafikcentra i de olika länderna såsom kontrollåtgärd.

Det kan väntas att de i nedrustningskommissionen företrädta regeringarna, som står inför de utomordentliga svårigheterna att finna ett effektivt kontrollsystem för atom- och vätebomben, tills vidare koncentrerar sina ansträngningar på att finna ett kontrollsystem för de konventionella rustningarna, eftersom den uppgiften bör vara lättare. En nedrustning på det området skulle medföra åtminstone en ekonomisk lättnad för folken, om än icke den ökade trygghet som är ett huvudmotiv för kravet på nedrustning.

Förslag har också inom FN väckts om någon form av stillestånd i de militära rustningarna och om förbud mot experiment med atom- och vätebomber. Även om sådana provisoriska åtgärder finge endast en ganska begränsad betydelse, skulle de säkerligen hälsas med stor tillfredsställelse av den allmänna opinionen i alla länder såsom ett första positivt resultat i nedrustningsfrågan.

I fråga om atomenergiens fredliga bruk

Ang. Sveriges utrikespolitik

var det möjligt för generalförsamlingen att i väsentliga hänseenden nå enighet. De två spörsmål som här förelåg gällde dels bildandet av en särskild organisation för internationellt samarbete på atomenergiens område, dels igångsättande av en internationell vetenskaplig undersökning av den radioaktiva strålningens inverkan på den mänskliga organismen. Genom den tilltänkta organisationen, anknuten till FN, skulle medlemsstater utan tillräckliga egna tillgångar på klyvbart material eller utan erforderlig teknisk expertis få möjlighet att genom organisationens förmedling förvärva atombränsle, atomreaktorer och annat för framställning av atomenergi. Samtidigt skulle organisationen noggrant kontrollera att sålunda förvärvat material icke användes för militära ändamål. Meningen är att den nya organisationen skall komma till stånd innevarande år. Ett nytt betydelsefullt faktum på detta område är president Eisenhowers meddelande, att USA är berett att friställa 20 000 kg uran för försäljning eller uthyrning till andra stater. Det är givet att denna förklaring är utomordentligt välkommen och att erbjudandet kan betyda ett kraftigt påskyndande av utvecklingen på atomenergiens område.

Ett tillfredsställande resultat nåddes också i vad avser upptagande av nya medlemmar i FN. Efter många års fruktlösa debatter i denna fråga kunde till slut 16 ansökningar om medlemskap vinna föreskriven röstmajoritet i säkerhetsrådet och församlingen. Bland länder som alltjämt står utanför märkes Japan, Tyskland och Schweiz.

Även inom 1955 års församling framträdde starkt den »antikolonialism» som blivit ett markerat drag i särskilt de asiatiska och afrikanska folkens ideologi. Även bland de latinamerikanska länderna finnes betydande resonans för antikolonialismen. Ett uttryck för denna politiska tendens var församlingens beslut att uppföra frågan om Algeriet på dagordningen, ett beslut som medförde, att den franska delegationen temporärt lämnade församlingen och dess olika utskott. Cypernfrågans handläggning av-

speglade samma motsättning, men resultatet blev här, att församlingens majoritet avböjde dess uppförande på dagordningen.

I principiell form uppstod en livlig, stundom hetsig debatt om antikolonialismen vid behandlingen av en föreslagen konventionstext angående skydd för de mänskliga rättigheterna. Förslaget innehöll en deklaration om »självbestämmanderätt» för folken, vilken måste tolkas som en proklamation om koloniers och andra beroende områdens rätt att bryta sig ut ur gemenskapen med moderlandet. Invändningen att detta problem inte hörde samman med en konvention om individuella mänskliga rättigheter bemöttes med argument, att folkens fria självbestämmanderätt var grundvalen även för individernas rättigheter. Någon slutligt antagen konventionstext föreligger ännu icke.

Bland icke politiska frågor på dagordningen märkes FN:s verksamhet för hjälp till underutvecklade länder. Denna verksamhet finansieras med frivilliga bidrag från medlemsstaterna, och dess omfattning bestämmes alltså av dessas offervillighet.

I större omfattning kom FN:s och dess fackorgans verksamhet för teknisk hjälp i gång först 1950. Verksamheten består hittills till väsentlig del i utsändandet av experter till mindre utvecklade länder och mottagande av stipendiater från dessa. Antalet svenska experter under de fem och ett halvt år, som verksamheten varit i gång, uppgår till omkring 150. Under samma tid har vi mottagit cirka 700 stipendiater. Beträffande bägge kategorierna har vårt land hävdad sig relativt väl i förhållande till andra länder. Det är naturligt att vi i Sverige är positivt inställda till svenskars medverkan i den tekniska biståndsverksamheten, vare sig denna sker genom FN eller genom dess olika fackorgan eller i form av insatser i svensk regi.

I förhållande till de omätliga behoven är vad som hittills uträttats på detta fält synnerligen modest. Men under förutsättning att biståndsverksamheten successivt väsentligen vidgas till sin omfatt-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ning, kan dess betydelse på längre sikt knappast överskattas.

Det var FN som anordnade den märkliga internationella konferens angående fredligt utnyttjande av atomenergi, vilken ägde rum i augusti förra året. Den betydde en brytning med hemlighetsmärket på detta område. På konferensen frigavs ett ofantligt material av forskningsresultat och tekniska landvinningar. Enligt sakkunnigt bedömande kommer konferensförhandlingarna att bli av genomgripande betydelse för de närmaste decenniernas utveckling särskilt på kraftförsörjningens område.

Europarådets verksamhet har alltjämt präglats av motsättningar mellan församlingen och ministerkommittén. Församlingen har sålunda i ett yttrande till ministerkommittén klagat över att samarbetet mellan de båda organen sällan varit tillfredsställande och anför en del exempel, avsedda att ge bekräftelse härpå.

Sedan 1953 har församlingen varje år brukat anordna en allmänpolitisk debatt. Enligt församlingens åsikt borde ministerkommittén medverka till att ge denna debatt större betydelse genom att underställa församlingen för yttrande ett eller flera konkreta politiska problem jämte dokumentation. Vidare borde ministerkommitténs medlemmar enligt församlingens mening deltaga i den politiska debatten antingen å sina egna vägnar eller som representanter för ministerkommittén. Ett ytterligare önskemål från församlingens sida är att ministrarna emellanåt deltaga i utskottens sammanträden och att delegater från församlingen måtte inbjudas att kommentera församlingens ståndpunkt i vissa frågor inför ministrarna. Församlingen anser rentav att europeiska politiska problem av allmänt intresse borde regelmässigt diskuteras i församlingen och att de i Europarådet deltagande länderna bör eftersträva att nå fram till en gemensam hållning i varje större problem inom världspolitiken.

Denna församlingens ambition att bli ett centralt forum för internationella överläggningar om världspolitikens pro-

blem torde inte ha utsikt att tillfredsställas. Genom sin struktur och sin sammansättning är församlingen föga rustad för att ta ledningen i sådana förhandlingar. Den kan däremot vara ett instrument för opinionsyttringar i frågor som speciellt angår de europeiska länderna. Förslaget att ge ministerkommitténs ledamöter friare tillträde till församlingens debatter med rätt att ta ordet däri synes välgrundat. Från svensk sida påyrkades förgäves en dylik rätt för utrikesministrarna redan när organisationen startade. Det må erinras om att enligt Nordiska rådets stadga regeringsmedlemmar har fri yttranderätt i rådet, en ordning som visat sig ändamålsenlig.

Församlingen har också föreslagit andra reformer av konstitutionell innebörd, huvudsakligen berörande ministerkommitténs arbetsmetoder och arbetsformer. Från svensk sida har inom kommittén gjorts gällande, att Europarådet kan bäst hävda sin ställning, om det erhåller lämpliga konkreta arbetsuppgifter, medan däremot varjehanda föreslagna procedurändringar vore föga motiverade eller kunde utan olägenhet anstå. I syfte att lämna bidrag till rådets arbetsuppgifter har svenska regeringen föreslagit en rad av ämnen, som lämpligen kunde behandlas inom Europarådets ram, ämnen av juridisk, handelspolitisk och social natur.

I anledning av ett inom ministerkommittén behandlat förslag till allmänt förliknings- och skiljedomsfördrag hade svenska regeringen som bekant framställt vissa ändringsförslag av principiell natur, åsyftande att utsträcka skiljedomsförplikelsen även till internationella intressetvister. Det svenska förslaget vann icke ministerkommitténs anslutning. Sedermera har emellertid församlingen fått tillfälle att behandla konventionsförslaget och har därvid i väsentliga hänseenden tillstyrkt de svenska ändringarna. Ministerkommittén har på grund härav återremitterat ärendet till de juridiska experter, som tidigare handlagt detsamma.

Under det gångna året har i OEEC (Organisationen för europeiskt ekono-

Ang. Sveriges utrikespolitik

miskt samarbete) bl. a. beslutats om de finansiella och organisatoriska åtgärder, som skall vidtagas om och när medlemsländerna gör sina valutor konvertibla. Det utarbetade systemet har sammanfattats i ett avtal, men då konvertibiliteten med hänsyn till det ekonomiska läget — framför allt i England — synes vara jämförelsevis avlägsen, har den hittillsvarande betalningsunionen tills vidare etappvis förlängts.

På det handelspolitiska området har ett fastare samband kunnat etableras mellan den fortsatta frilistningspolitiken och tullfrågan. På lågtulländernas — icke minst Sveriges — initiativ har långvariga diskussioner förts på den senaste tiden om de ekonomiska och kommersiella verkningarna av rådande läge på tullområdet. Man har därvid blivit ense om att det handelspolitiska arbetet, som OEEC hittills bedrivit med betydande framgång, framför allt med avseende på avvecklingen av de kvantitativa importrestriktionerna, sättes i fara, ifall inte differenserna mellan tullnivåerna i olika länder utjämnas. Det förhållandet att avsevärda framsteg gjorts, då det gällt att befria den intereuropeiska handeln från vissa hinder, medan andra, t. ex. tullarna, lämnats i stort sett oförändrade, skapar likaledes en risk för att arbetet snedvrides och kan hindra vissa länder från att delta i fortsatta gemensamma ansträngningar för friare villkor för det internationella varuutbytet.

Även om tullfrågan följaktligen kommer att stå i förgrunden på ett annat sätt än hittills i det fortsatta handelspolitiska arbetet och därigenom kommit i ett ur våra synpunkter gynnsammare läge, återstår mycket innan dessa allmänna principer kan omsättas i praktiken i form av konkreta tullsänkningar.

I OEEC har på den senaste tiden energifrågorna tilldragit sig allt större uppmärksamhet. Således beslöt ministerrådet i juni förra året att upprätta en energikommitté, vars uppgift skulle vara att inventera de europeiska resurserna och behoven av energi samt framlägga förslag för utnyttjande av föreliggande och

framtida tillgångar på effektivast möjliga sätt.

För att komplettera organisationens verksamhet på energiområdet tillsattes i januari — vid sidan av olje-, kol- och elektricitetskommittéerna — en kommitté för gasfrågor. Vidare beslöt ministerrådet, likaledes i juni, att tillsätta ett arbetsutskott med uppgift att utarbeta förslag till program för eventuellt samarbete inom OEEC i avseende på det fredliga utnyttjandet av atomenergien. Rapport avgavs i december och frågan har nyss behandlats av ministerrådet, som intagit en positiv ställning till ett samarbete inom ramen för organisationen.

Jag vill, herr talman, på denna punkt meddela att handelsministern i dag i andra kammaren i samband med denna debatt besvarar en fråga av herr Bracquier om de överläggningar som i dessa två nyssnämnda avseenden — tullfrågan och samarbetet på energiområdet — ägt rum vid OEEC-mötet nu för några dagar sedan, av vilken redogörelse det framgår, att man fortsätter ungefärligen efter de riktlinjer som enligt vad jag nyss nämnde har präglat OEEC:s arbete.

Angående det *nordiska* samarbetet må nämnas att expertundersökningarna rörande förutsättningarna för en gemensam skandinavisk marknad har fortsatt under det gångna året. I överensstämmelse med det s. k. Harpsundsbeslutet i oktober 1954 har denna utredning omfattat en samordning i fråga om tullar och kvantitativa restriktioner inom vissa varuområden.

Utredningar har vidare påbörjats beträffande de relativa konkurrensförhållandena i de tre länderna, varvid man bl. a. kommit in på undersökningar av skatteförhållanden, arbetsförhållanden, arbetslöner, elektricitetspriser och ränteförhållanden, samt beträffande de handelspolitiska förpliktelser, som följer av medlemskap i internationella organisationer, närmast GATT, eller av gällande traktater med andra länder och som beröres av tillkomsten av en gemensam marknad.

Uppgiften att utarbeta enhetlig tull-

Ang. Sveriges utrikespolitik

nomenklatur på basis av Bryssel-nomenklaturen ävensom en enhetlig handelsstatistisk nomenklatur har bedrivits parallellt med undersökningarna inom olika varuområden.

Samarbetsutskottets hittillsvarande verksamhet redovisades som bekant i en rapport till Nordiska rådets fjärde session. Förutom de nu nämnda arbetsuppgifterna anger utskottet ett antal nya verksamhetsområden i rapporten. Det gäller här främst problemet om finansiellt samarbete mot bakgrunden av det investeringsbehov, som måste förutses, och de valutaproblem som kan uppkomma vid genomförandet av en gemensam marknad. En undersökning skall vidare ske inom prisområdet, avseende att belysa eventuella skillnader i de tre ländernas gällande pris- och monopollagstiftning samt administrativ praxis med hänsyn till kontrollen av priser, prisavtal och monopol.

Vid Nordiska rådets Köpenhamnsmöte var det en allmän uppfattning, att utskottets verksamhet hittills varit tillfredsställande, men att utredningsarbetet befann sig i ett så förberedande skede att man ännu icke kunde bedöma följderna för något land av en gemensam marknad. Representanter för de norska borgerliga partierna uttalade dock farhågor för de risker, som kunde komma att uppstå för det norska näringslivet, bl. a. med hänsyn till ändrade konkurrensförhållanden och till möjligheten av att en gemensam marknad kunde innebära en tvångssituation av något slag.

I anledning av dessa norska farhågor framhölls från svensk sida bl. a., att det är helt främmande för oss att vilja övertala norska representanter att acceptera en ordning, som de själva inte tror på eller som de själva tror är rent av skadlig för deras land. Ett samarbete som det nordiska måste helt och hållet vila på frivillighetens och den fria övertygelsens grundval. Vår utgångspunkt har varit att den gemensamma marknaden kommer att innebära en allmän ekonomisk expansion i Norden till fördel för samtliga deltagande länder.

Finland deltog för första gången som

medlem i Nordiska rådet. Det är vår förhoppning att det ej skall dröja länge, innan Finland även på det ekonomiska området intar sin naturliga plats inom det nordiska samarbetet.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka utrikesledningen för att jag redan på förhand har fått ta del av den fylliga redogörelse, som statsministern nu lämnat.

Under den utrikespolitiska debatten här i kammaren för ett år sedan kunde man notera, att det då var första gången sedan år 1937 som världen befann sig i en relativ fred. Läget är fortfarande detsamma, men fredens fundament är bräckliga. Den s. k. Genèveandan gick fort upp i rök. Den tycks dock, såsom statsministern framhöll, ha kvarlämnat spår i form av en mera städad internationell umgängston och en större vilja att genom förhandlingar överbrygga rådande motsättningar.

Det sorgliga i dagens situation är att lugnet betingas av den maktbalans främst i fråga om innehavet av moderna förstörelsemedel, som finns mellan de stora mosatta maktblocken. Redan i fjol kunde man konstatera, att någon verklig fred dock ej rädde vare sig i Mellersta Östern eller i närliggande kolonialområden. Såsom framgick av den av statsministern upplästa rapporten, har stridigheterna mellan Israel och kringliggande arabländer under senare tid varit nära att ta en allvarlig vändning. Faran ligger framför allt i arabländernas vägran att över huvud taget erkänna Israel såsom en självständig stat. Arabländernas utållliga blockad gentemot Israel strider mot grundsatserna i Förenta Nationernas stadga och utgör en direkt utmaning av denna organisation. Många frågar sig, hur det kan vara möjligt att en sådan ordning skall få fortsätta år efter år. Orsaken är givetvis, att stora ekonomiska intressen är inbladade i den orientaliska politiken; eljest skulle väl förhållandena där nere ha sanerats för länge sedan. De sista dagarna har läget i Orienten ytterligare tillspetsats och kan tydligen

Ang. Sveriges utrikespolitik

när som helst gå från ont till värre, med oförutsedda konsekvenser för hela världen.

För en tid sedan vände sig en grupp danskar till sin regering med begäran att den skulle ta initiativ till att de nordiska länderna gemensamt skulle erbjuda sig att medla mellan Israel och arabstaterna. Medlingen skulle vara oobjektiv och opartisk samt uteslutande verka i fredens intresse. Förslagsställarna menade att Sverige såsom stående utanför atlantpakten här skulle kunna spela en betydande roll. Jag föreställer mig att den svenska utrikesledningen hyser intresse för saken och inte undandrar sig att såvitt möjligt göra en aktiv insats.

Av den inledande redogörelse för de internationella företeelserna, som statsministern avgav, framgår att en säker diagnos därav är en vansklig uppgift, eftersom opinionen är långtifrån enhetlig, omväxlande mellan rosig optimism och utpräglad pessimism. Åtskilliga håller före, att den nya städade tonen i det internationella umgänget inte är ett utslag av en sinnesförändring, innebärande en strävan att klara av olösta frågor på förhandlingens väg, utan i stället ett vittnesbörd om en ny taktik. Man vill utlista motståndarens avsikter och samtidigt insöva honom i en omotiverad känsla av säkerhet. Andra pekar på de framsteg, som dock gjorts. Österrike har fått sin frihet. Porkalaområdet har utrymmts, en avspänning har skett mellan Sovjet och Jugoslavien. Ett relativt lugn råder i Formosasundet, likaså i Indo-Kina. Ståndpunkterna i nedrustningsfrågan förefaller inte fullt så diametralt mosatta som förut.

Men är inte, herr talman, det där talet om nedrustning en form av önsketänkande? Det har exempelvis gjorts affär av att Sovjet förra året minskade sina landstridskrafter med 600 000 man. I själva verket torde denna minskning i militär personal mer än väl ha kompenseras genom förstärkning av flyget eller genom atomvapen. Mer än en gång har det också inträffat, att en militärmahts reduktion av personal i uniform motsvaras av en lika stor ökning av militär

personal i civila kläder. Så länge gränserna inte öppnas för insyn rörande omfattningen av ländernas militära föranstaltningar, så länge torde icke någon väsentlig nedrustning vara möjlig. Mot bakgrunden härav har vi att utforma vårt försvar.

Denna attityd utesluter dock inte att varje närmande mellan de motsatta parterna inom den internationella politiken eller varje yttring av vilja till förhandling måste hälsas med tillmötesgående, om inte för annat så därför att den allmänna opinionen, som väl är, i de olika länderna så kräver. Även om det ligger taktik bakom, kan måhända tillämpningen av denna taktik medföra sådana verkningar på opinionen även i de aggressiva staterna, att krigiska konflikter försvåras.

Med de fruktansvärda vapen, som alla stormakter i dag sitter inne med, måste varje någorlunda ansvarsmedveten regering vara angelägen om att undvika en världskatastrof. Ett ökat samförstånd länderna emellan försvårar också för ledningen i de militaristiska autokratierna att av sina folk avkräva utomordentliga ansträngningar och genomföra samhällets inriktning på i övervägande grad militära mål. I stället reser sig kraven på att samhällets produktion måtte inriktas på en välbehövlig standardökning för folkets stora massa.

Allt politiskt handlande förutsätter tålmod. Den sanningen gäller inte minst om den internationella politiken. Här måste man handla på lång sikt. Till den internationella politiken har vi väl också att hänföra det nordiska samarbetet inom ramen för Nordiska rådets verksamhet. Av allt att döma är intresset här för störst i Danmark. Var det är minst, låter jag vara osagt. Den nordiska tanken kan inte och får inte dö bort i grignighetens tecken. Allt sedan den pånyttföddes i mitten av förra århundradet, har den rönt motstånd från kretsar, för vilka Norden varit en alltför liten skådebana.

Vid Nordiska rådets senaste möte citerade jag ett yttrande från år 1936 av professor Segerstedt i Göteborgs Hant-

Ang. Sveriges utrikespolitik

dels- och Sjöfartstidning, och jag vill göra det även här i dag. Segerstedt skrev: »Ingenting ådagalägger klarare styrkan i den nordiska samförståndstanken än att den kunnat överleva alla de bakslag och motigheter, som mött på dess väg till förverkligande. Den växtkraften har bara en idé, som är rotad i livsförhållandenas egen mark. Motigheterna ha emellertid varit lärorika. De ha anvisat den enda framkomliga vägen, det minsta motståndets. Den nordiska idén har som så många andra måst göra sig liten och anspråklös för att få insteg och fotfäste. Det är på kulturlivets skilda områden, som gemenskapen på senare tid kommit till uttryck.»

Segerstedt kom så in på pressens betydelse i samma artikel. Såsom pressman hade han inga illusioner om de svenska tidningarnas intresse för positiva insatser. Men det kanske kan bli bättre i framtiden, sedan vyerna vidgats, menade han. Segerstedt skrev: »Kurser, besök och studieresor ha av de nordiska föreningarna anordnats för nordiska tidningsmän. De ha utan tvivel varit till gagn. Men en verkligt stor och bestående insats skulle det vara om en nordisk högskola för utbildning av tidningsmän kunde åstadkommas.» Vid Nordiska rådets möte i fjol motionerades om en gemensam nordisk journalisthögskola. Efter en mönstergillt snabb utredning av ärendet kunde rådet i år rekommendera regeringarna att lämna understöd till en samnordisk journalistutbildning vid Aarhus universitet. Beslutet har mött livligt bifall i Danmark, på sina håll även i Sverige.

När man tar del av diskussionen här hemma kring Nordiska rådets verksamhet, kan man inte undgå att förvånas, framför allt över diskussionens brist på sammanhang. Rådet har klandrats för att det för mycket har sysslat med små och oväsentliga ting — särskilt då inom den kulturella sektorn. I stället borde rådet ta itu med stora projekt såsom bron över Öresund, det må nu vara hur avlägset i tiden som helst, eller med det ekonomiska samarbetet. Men så inträffar det egendomliga, att när de gemen-

samma ekonomiska problemen tas upp till behandling, blir omdömet, att rådet är alltför tidigt ute, att de vinster, som skulle kunna inhöstas, är för små, att det inte är lönt mödan, att utredningarna och debatterna inom rådet ej varit ägnade att ge problemen den ingående belysning, man haft anledning att förvänta.

Det är möjligt, att frågan om den ekonomiska integrationen i Norden tagits upp på ett alltför tidigt stadium. Det är likaså möjligt, att man på rådshåll överdrivit frågans betydelse. En framstående norsk industriman, direktör Joakim Ihlen, har nyligen i en tidning publicerat en större artikel i berörda spörsmål. Han visar där fram, huru som det varit möjligt att utveckla det ekonomiska samarbetet på en rad områden utan stimulans vare sig från någon tullunion eller från det nordiska rådets sida. Han nämner särskilt den norska sjöfarten, som är de svenska skeppsvarvens största kund. Också SAS framhålls som ett av de mest glädjande resultaten av det nordiska samarbetet.

På denna plats är det uteslutet att ta upp de andra exempel på nordiskt ekonomiskt samarbete, som direktör Ihlen anför, exempel där Norge är det exporterande landet. I statsministerns nyss lämnade redogörelse gavs ju också en del exempel i ärendet. Direktör Ihlen gör slutligen gällande, att viktigare än en tullunion för samhandeln i Norden är en rad andra faktorer. Särskilt nämner han upphävande av kvantitativa restriktioner, enhetlig tullnomenklatur, enhetlig företagsbeskattning, enhetliga avskrivningsregler, fri valuta o. s. v. Dessa företeelser skulle få mycket större betydelse, anser han, för en ökad avsättning av danska och svenska varor på den norska marknaden och för norsk export till grannländerna.

Trots denna kritik borde väl ändå, såsom statsministern nyss framhöll, en gemensam marknad inom ett område med 15 å 20 miljoner människor på längre sikt medföra avsevärda fördelar. Men så stora som svårigheterna och motsättningarna för närvarande är, torde den riktiga inställningen vara att skynda lång-

samt i fråga om Nordens ekonomiska integration.

Förmodligen nödgas vi därför tills vidare falla tillbaka till de s. k. små frågorna inom det nordiska samarbetet, främst på kulturlivets område. Det gäller att bereda marken och påverka människornas sinnen, att få dem att tänka i nordiska termer. Vi lever i ett dynamiskt tidevarv, där nya metoder hastigare än förr griper in i utvecklingen. Om vi håller oss till det kulturella och vetenskapliga planet, förutsätter problemen helt andra resurser än förr. Vart och ett av våra nordiska länder har inte ekonomiska och personella möjligheter att hänga med i utvecklingen. Men går vi tillsammans i att upprätta forskningsinstitut och dylikt, kan också vi göra vår andes stämma hörd i det internationella sammanhanget. Säkerligen står den saken klar för Nordiska rådets medlemmar. Vid den senaste sessionen i Köpenhamn beslöts ju också bl. a. en rekommendation om samverkan inom kärnforskningen och om det fredliga utnyttjandet av atomenergien. Härmed är jag inne på ett spörsmål, som det senaste året fått allt större aktualitet inom olika internationella samsamarbetsorgan, en aktualitet som i dag nog företer en ganska förvirrad bild. I varje fall står vi inför ett utvecklingsskede, som sannolikt kommer att påverka den mänskliga samlevnaden i mångahanda måtto. Atomenergiens frigörelse inträffar i en tid, då vi kan skönja utsinandet av de energikällor, som varit utslagsgivande för den tekniska och ekonomiska utvecklingen under de sista 100 åren på vår planet.

I Lewis Carrolls berömda »Alice's Adventures in Wonderland» finns ett kapitel om det vanvettiga tekalaset. Vid bordet satt marsharen, den tokige hattmakaren och den sömniga hasselmusen, men det var dukat för många, många fler. Alice slog sig ned tillsammans med denna underliga trio. Marsharen menade, att det inte var vidare hövligt av henne att sätta sig till bords, då hon inte var bjuden. Hon hade nu i alla fall gjort det, och de mest egendomliga samtal med önsketänkande och gåtor i brokig följd

Ang. Sveriges utrikespolitik

utspann sig såsom: »Jag ser det jag äter är liktydigt med att jag äter det jag ser», eller »Jag tycker om det jag får är liktydigt med att jag får det jag tycker om» o. s. v. Men så yttrade hattmakaren: »Nu för tiden är det alltid kl. 6.» Och då förstod Alice. »Är detta anledningen till att så många kuvert finns här utlagda?» »Just så», svarade hattmakaren, »nu för tiden är det alltid tedags, och vi har inte tid att diska upp.» »Därför flyttar ni er ideligen runt bordet till nya platser», förmodade Alice. »Det var rätt tolkat», svarade hattmakaren, »allteftersom vi konsumerar teet och kakorna.» »Men vad händer, när ni gått bordet varvet runt och kommer tillbaka dit där ni började?» vågade Alice fråga. »Nej, nu byter vi samtalsämne», avbröt hattmakaren och gäspade, »jag blir trött, när jag hör dylika dumma frågor.» Men hasselmusen, hon mestadels sov.

Herr talman! Beter sig inte mänskligheten i dag såsom de bisarra gästerna vid Alices vanvettiga tekalas? Levnadsstandarden har under det sista århundradet ständigt stigit för en allt större del av mänskligheten. Här i Sverige räknar vi med att produktionen fördubblats under de sistförflutna 20 åren. Vetenskapen har för varje år gett oss ny kunskap med mekanisering och automatisering och nya möjligheter att utnyttja jordens tillgångar. Primus motor har varit den rikliga tillgången på billig energi, lagrade förråd från tidigare geologiska tidsåldrar av kol, olja och naturgas samt utbyggnad av vattenfall. Folk tror, att denna utveckling skall kunna fortsätta obegränsat, och fantasifulla spåmän skildrar i glödande ordalag den guldålder, som ligger framför mänskligheten.

I själva verket är framtidsutsikterna kanske inte fullt så lysande som många utopister håller före. Tag ett sådant faktum som jordens hotande överbefolkning! Vi räknar i dag 2,5 miljarder människor på denna planet, och antalet ökar med 17 à 18 miljoner per år, motsvarande två à tre gånger Sveriges befolkning. Professor Wahlund brukar ta upp detta problem till beskådande här i kamma-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ren. Jag skall därför inte göra det. Jag vill blott understryka, att vi här möter ett spörsmål som den internationella politiken inte kan gå förbi — nota bene, om dess tankevärld sträcker sig en smula längre än vad näsan räcker. Detta är dock inte så mycket ett tekniskt problem som en socialpolitisk fråga.

Men hur förhåller det sig med den tekniska sidan av saken? Hur förhåller det sig med energitillgångarna och energiförbrukningen? År 1952 förbrukades på planeten inalles 10,2 miljarder MWh energi (1 MWh lika med 1 000 kWh). År 1975 beräknas med nuvarande utvecklingstakt förbrukningen bli 27 miljarder MWh, d. v. s. en ökning från 1952 med mer än 150 procent. Fortsätter stegringen i samma takt, är vi år 2 000 uppe i 84 miljarder MWh. Det dröjer alltså inte så förfärligt länge, förrän de lagrade mera lättillgängliga energitillgångar, som hittills utnyttjats, är förbrukade och vattenkraften utbyggd. Vad sedan?

Mänkligheten har liksom Alices kumpaner vid det vanvetliga tekalaset flyttat sig från kuvert till kuvert, alltefter som portionerna förbrukats, från fyndplats till fyndplats och exploaterat jordens naturtillgångar. Och ändå befinner sig större delen av människorna i ett underutvecklat tillstånd såväl andligen som lekamligen. De underutvecklade staternas människor kräver allt mera del av kalaset, och de låter sig säkerligen inte avvisas med marsharens tal om att det inte är hövligt att begära en plats vid det dukade bordet. Snarare ser det ut, som om dessa människor skulle vilja följa parollerna från Alices tekalas: »Jag äter det jag ser, eller jag får det jag tycker om.» En stegring av de underutvecklade ländernas levnadsstandard måste i varje fall innebära ett ännu snabbare utnyttjande av jordens energiförråd.

Plötsligt har de olika internationella organen en smula yrvaket fått upp ögonen för det framtidsperspektiv, som här skymtar, och tillsatt eller planerat gemensamma kommissioner för atomenergiens fredliga användning. Statsministern nämnde OEEC:s (organisationen för ekonomiskt europeiskt samarbete)

nyligen tillsatta atomkommitté samt FN:s rekommendation om en internationell sammanslutning för ändamålet. Här må tilläggas, att en samarbetsorganisation också har upprättats inom kol- och stålunionen, även kallat sexstatgruppen eller Messinagruppern. Sexstatgruppens planer går ut på att en europeisk atomorganisation skall skapas, med uppgift att främja forskning och utbyte av informationer, upprätta erforderliga gemensamma anläggningar, säkerställa industriens försörjning med atommineral och atombränsle samt slutligen genomdriva ett fritt utbyte av atomindustriens produkter och utrustning jämte fri cirkulation av specialister.

Största vikt torde för närvarande ett fritt utbyte av informationer ha. Genèvekonferensen i somras verkade ju i detta syfte. Vid FN-församlingens möte i höstas uttalade vår chefsdelegat, herr Sandler, sin tillfredsställelse med denna konferens. Han menade att det var den mest framgångsrika internationella konferens han någonsin bevistat.

Efter Genèvekonferensen kunde man hoppas, fortsatte han, att mänskligheten icke skulle behöva återvända till det mörka årtionde, under vilket atomvetenskapen varit en statshemlighet.

Det är så sant som det blivit sagt. När England efter kriget satte i gång med den praktiska exploateringen av atomenergien, fick landet börja från början, trots att det låtit sina främsta experter medverka vid den första atombombens planering. Detsamma har gällt hos oss. I själva verket har vårt läge varit ännu sämre, inte bara på grund av våra mindre resurser utan också därför att vi inte hade någon nämndvärd inhemsk kärnfysikalisk eller kärnkemisk forskning att falla tillbaka på.

De upplysningar, som släpptes fram i Genève, låg företrädesvis på det vetenskapliga planet. De tekniska detaljerna rörande reaktorernas konstruktion är fortfarande lagda under sekretess. Särskilt i USA har det varit ett allvarligt brott att yppa någonting därom. Detsamma gäller väl i ännu högre grad om Sovjet. Nu tycks emellertid en islossning in-

träffa. En kommitté under den amerikanska kongressens atomenergiutskott har i dagarna avlåtit ett betänkande på 900 sidor i ärendet. Beträffande sekretessfrågan hävdar kommittén, att informationsmaterial på atomenergiens område icke bör hemligstämplas annat än i fråga om upplysningar rörande atomvapen. Den hittillsvarande kontrollen har lett till allvarligt avbräck för alla dem i olika länder, säger kommittén, som är intresserade av atomenergiens utveckling och utnyttjande. AEC — the Atomic Energy Commission, ett rent statligt amerikanskt organ motsvarande vårt halvstatliga atombolag — bör därför upphäva alla sekretessbestämmelser, som berör tekniska data för reaktorer m. m. Vidare bör kongressens atomenergiutskott ompröva de föreskrifter, enligt vilka atomdata i princip är av hemlig natur redan när de kommer fram.

Betänkandet har fått goda vitsord i USA. Det har karakteriserats såsom den i sitt slag mest omfattande och i vissa avseenden jämväl mest auktoritativa översynen av atomenergiens fredliga användning, som någonsin sett dagen. Det är ett kraftprov, som här gjorts. Kommittén tillsattes nämligen så sent som den 26 mars i fjol, men så har den också haft till sitt förfogande en stab av mer än 300 experter. Inte mindre än ett 50-tal specialutredningar har utförts.

Eftersom kommitténs uttalanden måste betecknas såsom en kritik, låt vara hovsam, mot den amerikanska atomenergi-kommissionens sekretesspolitik, kan det vara av intresse att ta del av denna kommissionens reaktion. Kommissionens chef, Lewis Strauss, har betecknat kommitténs arbete som »gediget, omfattande och objektivi». Genom ett noggrant studium av dokumentet hoppas AEC, säger han, kunna påskynda atomenergiens övergång från statsmonopol till den fria företagsamhetens egendom.

Kommittén säger på något ställe i betänkandet, att såväl kongressen och det amerikanska folket som alla andra folk bör göra klart för sig att stora penningsummor och åratals ansträngningar krävs för att atomenergien skall kunna kon-

Ang. Sveriges utrikespolitik
kurrenskraftigt utnyttjas. Därest den amerikanska industrien inte är beredd att påtaga sig de bördor och de risker som krävs för att nå ett dylikt mål, bör AEC lämna sin medverkan, eventuellt genom att uppföra en fullständig demonstrationsanläggning av varje typ av reaktor. Atomenergien bör exploateras såsom kraftkälla för produktion av elektrisk energi i en takt, som är förenlig med sunda och tekniska, ekonomiska och allmänna principer.

Jag skulle, herr talman, vilja understryka de sist anförda synpunkterna, därför att man i diskussionen här hemma tycks ha fått för sig, att det fredliga atomenergi-problemet är i väsentliga avseenden löst och att det därför bara gäller att gå på i ullstrumporna. Det är mig oförklarligt, hur en dylik felaktig uppfattning kunnat uppkomma. Ännu finns ingen industriell reaktor i gång ute i världen men däremot så många fler försöksreaktorer och prototyper. Engelsmännen, som ju är särskilt trängda i fråga om tillgång på energi, lär bli färdiga i år med den första industriella reaktorn vid Calder Hall.

Vi svenskar har som bekant det bättre ställt med tillgång på energi, men den stora kol-, koks- och oljeimporten måste pressa även oss att följa med i utvecklingen. Själva klarar vi inte problemen. Vi har därför allt intresse av att vara med i det internationella samarbete, som planeras. Regeringen har synbarligen insett situationens krav och lagat, att vi deltagit i alla de konferenser, som förekommit, om inte på annat sätt så genom observatörer. Jag hoppas, att detta regeringens intresse skall bestå. Om den amerikanska atomkommitténs förslag blir verklighet, har man all anledning att förvänta ett snabbare närmande mot målet, atomenergiens konkurrenskraftiga frigörelse, än vad man förut kunnat hoppas på.

Under den utrikespolitiska debatten i fjol togs frågan om atomstrålningens verkningar upp till behandling. Såsom kammarens ledamöter kanske erinrar sig, var meningarna härom — inte här men ute i världen — mycket delade även

Ang. Sveriges utrikespolitik

bland de ledande vetenskapsmännen. För att skingra dunklet kring detta spörsmål har nu FN upprättat en vetenskaplig kommitté, som har att studera frågan. Det må här blott anmärkas, att Sverige verksamt deltagit i ärendets behandling inom FN samt att vårt land representerats inom kommittén. Detta må noteras med tillfredsställelse.

Emellertid är det inte bara i fråga om vissa energikällor, där vi inom en ej alltför avlägsen tidrymd skrapar botten på faten. Tenn var i min tidiga barndom en vanlig metall men håller snart på att bli sällsynt. Bly och nickel följer med i spåren. Koppar utgör den metallurgiska grunden för vår elektriska industri, men den tid är nog inte så avlägsen, då kopparmalmfyndigheternas exploatering måste ransoneras.

Häremot kan invändas, att teknisk skicklighet och geniala uppfinningar kommer att ge oss ersättningsprodukter i stället. I min barndom var aluminum en kuriositet. Nu ersätter det kopparn i högspänningsledningarna och har blivit ett av industriens förnämsta material. Plastindustrien tycks öppna oanade möjligheter. Uppfinningarna har inte bara underlättat den mänskliga tillvaron utan också skyddat oss från brist i olika avseenden.

Vi må dock inte alltför mycket invagga oss i föreställningen, att det materiella framåtskridandet skall fortgå med fördubblad levnadsstandard vart tjugonde år. Den sortens extrapolering må vara samhällsforskarnas privilegium. Den snabba utvecklingstakten under de sista decennierna har betingats av det stora förråd internationellt vetande, som fanns lagrat men inte förut utnyttjats för uppfinningar. Redan nu börjar detta vetenskapliga förråd att tömmas. Det måste fönyas, men härför erfordras ett tänkande, som binder samman de olika vetenskaperna, ty det tycks vara inom gränsområdena dem emellan, där de vackraste och största frukterna för närvarande är att hämta. Ett faktum står i varje fall klart: en fortsatt höjning av levnadsstandarderna världen över förutsätter ett ännu intimare internationellt samarbete

mellan vetenskapsidkare, uppfinnare och industrimän än vad som nu förefinns. Att befordra detta samarbete och att försöka kartlägga de framtida möjligheterna på denna planet borde vara en för FN angelägen uppgift.

Jag förutsätter, att den svenska regeringen framdeles såsom hittills visar aktivt intresse för dessa frågors lösning. Lösningen måste sökas på det internationella planet. Unescos bidrag i detta sammanhang måste nog sägas vara i magraste laget. Då tror jag mera på Faos insatser på dess speciella område, även om man beträffande den organisationen måste påtala den skrivklåda och byråkratisering, som tycks vara alla internationella organisationers kännemärke.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag tillät mig att redan i remissdebatten — låt vara i mycket koncentrerad form — teckna en bakgrund till min inställning i fråga om utrikespolitiken, utmynnande i slutsatsen, att freden i världen alltjämt hänger på en nödortfödig maktbalans mellan de stora blocken och en allmän insikt om att ett modernt krig blir ett atomkrig.

Sedan dess har ingenting inträffat, som har kunnat förändra bilden.

Intresset knyter sig framför allt till resultatet av den nyligen avhållna ryska partikongressen, som nu är föremål för utläggningar och ivriga tolkningsförsök världen över. Jag är medveten om att det fordras både clairvoyance och en ingående förtrogenhet med ryskt väsen för att kunna skala sig fram till kärnan i det vidlyftiga materialet. I saknad av dessa förutsättningar kan jag bara i all anspråkslöshet uttala, att jag förgäves letat efter något som kan vara ägnat att stärka förhoppningarna om en fredlig utveckling i världen.

I den nyss upplästa regeringsexposén lämnades, såvitt jag kunde finna, den ryska partikongressen helt obeaktad. Om också i försiktiga vändningar tycks exposén vara präglad av den optimistiska uppfattning om inträdd avspänning i världen, som utrikesministern givit ut-

Ang. Sveriges utrikespolitik

tryck åt vid skilda tillfällen under senare år. Alla minns vi hans durackord i talet på FN-dagen i New York den 24 oktober förra året. Jag citerar några ord: »På somliga håll vill man inte tro på någon avspänning. Både i pressen och i privata samtal framkommer ofta oro och bekymmer över att den stora allmänheten är alltför benägen att ta för gott vad som säges om ett gynnsammare internationellt läge. Dessa pessimister betraktar Genèveandan snarast som ett spöke, framtrollat av skickliga illusionister i syfte att få en lättrogen allmänhet att ta intryck av talet om en minskad spänning och en mindre riskfylld framtid. Låt oss dock inte vara alltför skeptiska och klentrogna.»

Ja, i och för sig är det naturligtvis tacksammare att uppträda i optimismens än i pessimistens roll. Men huvudsaken är väl att försöka komma verkligheten så nära som möjligt. Chamberlains optimism när han kom hem från München med förklaringen om fred för vår generation var inte mycket värd. Jag erkänner gärna, att jag hör till de av utrikesministern utpekade, som »hyser oro och bekymmer över att den stora allmänheten är alltför benägen att ta för gott vad som säges om ett gynnsammare internationellt läge». Och vad beträffar Genèveandan hör jag nog ett långt stycke till dem, som drabbas av utrikesministerns ironiska vändning i New York-talet. Jag tror att varje avslappning av vaksamheten inom den fria världen — ett uttryck som jag brukar utan att sätta »så kallade» framför — skulle komma att visa sig ödesdiger. Sådant läget alltså är i världen, tror jag det är mer angeläget att låta vakthållningen inom politiken gälla överdriven optimism än motsatsen. Jag har därför lättare att följa försvarsministern, då han i ett tal i Göteborg den 26 oktober 1955 yttrade följande: »Optimism är en värdefull tillgång, måhända lika nödvändig för oss som saltet i födan. Den får dock icke förleda oss till förhastade slutsatser. Vi har inte sett några resultat ännu. Erfarenheterna från nedrustningsarbetet under mellankrigsåren är inte uppmuntrande. Vi kan hel-

ler inte glömma, att europeiska folk två gånger under detta århundrade drabbats av nästan dödliga slag för att de icke varit fysiskt eller psykiskt förberedda att försvara sig. Klokt är därför att icke motståndslöst finna sig i tendensen hos ett fredligt inriktat folk att oreflekterat ge efter för första antydning om minskad fara.»

Även om det sagts många gånger tidigare, tror jag det kan vara till gagn att vid detta tillfälle ånyo understryka, att enigheten kring vår alliansfria utrikespolitik kunnat vinnas och bevaras endast under två bestämda förutsättningar. Den ena är att denna politik bedrivs så, att ingen tvekan kan råda i omvärlden om vår ideologiska samhörighet med västerlandet, och den andra är att vi efter måttet av våra krafter upprätthåller starkast möjliga försvar.

I det förra hänseendet kan jag välja ett uttalande av statsministern i Börås den 11 februari 1951: »Bilderna av Sveriges utrikespolitik vore ofullständig om inte därtill lades att Sverige är en demokrati, som med avsky vänder sig bort från diktaturen vare sig den uppträder i nazistisk eller kommunistisk form. Vi känner med andra ord ideologisk samhörighet med den västerländska demokratin.» Det är viktigt att detta blir sagt och upprepat, både med hänsyn till åsiktsbildningen och debatten här hemma och för att vi skall bli rätt förstådda utomlands. Framför allt gäller det de länder av vilkas solidaritet vi är beroende om den yttersta påfrestningen skulle komma. Vi behöver stöd utifrån, om vi skulle utsättas för aggression. Planeringen av vårt försvar förutsätter, att sådant stöd skall kunna erhållas innan det är för sent.

Rent språk och klara linjer i dessa ting tror jag skulle vara av stort värde just nu, då den ryska fredsoffensiven sätter in för fullt och särskilt riktar sig mot de länder, som valt att stå utanför det demokratiska försvarssamarbetet. Vårt stora regeringsparti nämns bland lämpliga objekt för det ryska statspartiets samförståndssträvanden. Statsministern reser inom eu nära framtid till Moskva.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Den svenska riksdagen kommer i vår att vara värd för en delegation sovjetiska representanter. Vi kommer att stå under stark observans från olika håll. Må de som i olika sammanhang ha att agera å Sveriges vägnar låta sig angeläget vara att inte lämna någon i tvivelsmål om vår ideologiska inställning.

Som en andra förutsättning för enighet kring alliansfriheten nämnde jag upprätthållandet av starkast möjliga försvaret.

Om de gångna decenniernas erfarenheter av internationell politik lärt oss någonting med eftertryck, är det att ett upplösligt samband finns mellan utrikespolitik och försvarspolitik. Vacklan och tvekan i försvarspolitiken slår ofelbart igenom i minskade möjligheter att vinna gehör i utrikespolitiken. Detta gäller generellt, men alldeles speciellt för ett litet land som vårt, som på grund av ett utsatt strategiskt och politiskt läge förbehållit sig att vara obundet i sina bedömningar och sitt handlande. Det är uppenbart att vår relativa militära styrka i ett svagt Västeuropa var en av de avgörande omständigheterna, då det lyckades oss att vinna respekt för vårt beslut om alliansfrihet. Att vi valde att stå utanför Atlantpakten, av skäl som gällde för oss men inte för andra, kunde ses och sågs faktiskt mot bakgrunden av att vi drog de försvarspolitiska konsekvenserna av vår ståndpunkt. Moderniseringsarbetet, ansträngningarna att effektivisera och den successiva uppbyggnaden inom alla försvarsgrenar vägde tungt till vår förmån i de bestämmande kretsarnas uppfattning av oss och våra möjligheter. Att detta kunde genomföras under demokratisk enighet betydde säkerligen också mycket. Det gav förväntan om stabilitet och kontinuitet.

Det solidariska försvar, kring vilket de stora och de många demokratierna samlat sig, har därefter fått ökad styrka. Den bättre balansen i styrkeförhållandena minskar emellertid inte den internationella vikt vår vilja och förmåga att försvara vårt territorium tillmätes.

Det finns tecken som snarare tyder på att sammankopplingen mellan vår

försvarsbeslutsamhet och vår obundna utrikespolitikens möjligheter göres än bestämdare än tidigare. Vi har alltså alla skäl att ge praktiska uttryck för den obrutna försvarsvilja, som vi så många gånger deklarerat och som är en omistlig förutsättning för den utrikespolitiska huvudlinje kring vilken enighet råder. Låt mig särskilt understryka statsministerns uttalande i ett interpellationssvar i första kammaren den 18 maj 1954: »Jag är förvissad om att jag tolkar uppfattningen hos alla demokratiska medlemmar av denna riksdag och hos den alldeles övervägande delen av vårt folk om jag säger, att icke ens hotet om ett atomkrig kan minska vår fasta beslutsamhet att till det yttersta försvara vår frihet och vårt oberoende mot varje angrepp. Ju bättre vi är rustade att möta ett sådant angrepp, desto mindre är riskerna för att en fiende genom ultimata och utpressningshot skall söka tilltvinga sig eftergifter av oss.» Jag var den gången tacksam för dessa ord, och jag är tacksam att kunna återge dem i dag igen.

De konsekvenser vi måste dra av denna principiella inställning får vi olika tillfällen att diskutera här i riksdagen under den närmaste framtiden. För dagen kan det därför vara tillräckligt med några mera generella reflexioner.

Att en delvis pacifistiskt betingad strömning av sjunkande förståelse för försvarets nödvändighet håller på att växa fram hos oss är uppenbart. Denna har i huvudsak tagit sig uttryck i ett allmänt missnöje, men också i förslag som utan närmare underbyggnad syftar till beskäringar i utgifterna för personal och materiel. Vår politiska ledning uppges icke dela denna grumliga negativism i princip. Men man har svårt att värja sig för intrycket att regeringen genom sitt beslut om repetitionsövningarnas inställande i viss mån kapitulerat för ett stämmningsläge, som enligt regeringens egna bedömningar icke är grundat på fakta. Är det verkligen så en statsledning skall fungera i en situation där ett bedrägligt lugn döljer tillspetsade internationella motsättningar? Har inte regeringen en skyldighet att upplysa opinio-

Ang. Sveriges utrikespolitik

nen och försöka leda opinionsbildningen — i en fråga av alldeles avgörande nationell betydelse? Detta är en uppgift som inte borde få vila på försvarsministern ensam utan där även de politiska ledarna i regeringen borde känna sig uppkallade att göra en insats.

Fortsatt samförstånd i försvarsfrågan borde inte minst av dem, som sitter inne med majoriteten, vårdas som en dyrbar nationell tillgång. Viljan till samförstånd finns hos den minoritet jag företräder, men den har inte obegränsad elasticitet. Den tål inte vilka påfrestningar som helst — ingen repetition av sådana beslut som det om repetitionsövningarnas inställande! Rätten att bli informerad har naturligtvis sin betydelse för oppositionen, men ensam bildar den rätten inte underlag för samstämmighet. Förbehåller sig regeringen att ensam få bestämma bör den säga det. Vi får då dra våra slutsatser. Jag skulle djupt beklaga om utvecklingen skulle leda till ett sammanbrott för försöken att hålla försvarsfrågorna över partimotsättningarna. Vi skulle därmed ha spolierat något som de flesta inom landet och många utom landet betraktar som vår styrka. Självfallet måste enighet bygga på ömsidigt hänsynstagande, men enigheten måste gälla en realistisk och beslutsam försvarspolitik.

En samlad expertis förefaller ha kommit till den slutsatsen att i den tekniska upprustning av svenskt försvar, som utvecklingen i världen gör ofrånkomlig, måste ingå medvetna ansträngningar i syfte att snarast möjligt skaffa atomvapen för taktisk användning. För säkerhets skull markerar jag att det gäller ett taktiskt vapen, avsett för rent militära försvarsuppgifter, inte ett massförstörelsemedel för anfall mot befolkningscentra. Det taktiska atomvapnet har utvecklats så, att det numera anges ge försvararen större fördelar än angriparen. Det kommer förmodligen ej att dröja länge förrän detta vapen räknas till den mera reguljära arsenalen. Man må ha vilken uppfattning som helst om det icke önskvärda i en sådan utveckling. Den står ändå inte att hejda och skulle försätta

oss i ett fruktansvärt underläge om vi i motsats till en presumtiv angripare saknade detta vapen. Vi måste se verkligheten med alla dess risker i ögonen. Gör vi det kan jag inte förstå annat än att avgörande skäl talar för att vårt land skall inrikta sig på att med minsta möjliga dröjsmål införliva ett taktiskt atomvapen i försvarsorganisationen.

Herr talman! Med vad jag nu yttrat har jag i så kortfattad form som möjligt fått säga vad som för mig är väsentligt i denna debatt. Det innebär inte att jag underskattar betydelsen av det arbete som under svensk medverkan utförs inom Förenta Nationerna, Europarådet och Nordiska rådet. Det innebär endast att de redogörelser, som nu föreligger om arbetet i dessa betydelsefulla institutioner, inte direkt uppkallar mig till vare sig kritik eller kommentarer i övrigt.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Enligt regeringsdeklarationen har man på olika håll i världen en känsla av att krigsfaran minskats. Vi hälsar naturligtvis detta med stor tillfredsställelse, men jag undrar om detta även gäller den allra senaste utvecklingen i arabländerna. För en lekman verkar denna oroväckande. Jag tänker då närmast på det alldeles nyss timade utbytet av chef för den viktiga arablegionen i Jordanien.

Det bör givetvis hälsas med glädje att Öst och Väst har börjat kunna diskutera sina problem, även om inga lösningar hittills kunnat uppnås och motsatserna mellan blocken alltså i stort sett består. Men just detta faktum att länderna kan komma till tals med varandra är av allra största betydelse, och man får hoppas att ytterligare framsteg skall kunna göras på den vägen. De internationella organisationerna har här sin mycket stora betydelse, främst naturligtvis Förenta Nationerna med dess underavdelningar och rikt förgrenade verksamhet men även sådana organisationer som Europarådet och Nordiska rådet.

För min del är jag speciellt intresse-

Ang. Sveriges utrikespolitik

rad av Europarådet, eftersom jag varit svensk delegat vid dess möten ända sedan denna organisations tillkomst. Vad beträffar Europarådet har vi fått en fyllig framställning i en blå bok om ministerkommitténs och rådgivande församlingens möten under år 1955. Det är värdefullt att få en sådan sammanfattande redogörelse. Även den som själv deltagit i församlingens verksamhet har ibland svårt att orientera sig i den mängd av material som distribueras till delegaterna mellan sessionerna.

I regeringsdeklarationen erinras att församlingen sedan några år tillbaka brukar anordna en allmänpolitisk debatt och att enligt församlingens mening ministerkommittén borde medverka till att ge denna debatt större betydelse. Detta skulle ske dels genom att underställa församlingen för yttrande konkreta politiska problem, dels genom deltagande i den politiska debatten av ministerkommitténs medlemmar. Det vore säkert önskvärt om ledamöterna i ministerkommittén i större utsträckning än hittills ställde sig till förfogande för att lämna orienterande redogörelser och upplysningar. Det är ministerkommittén själv som från början hållit på den litet förnäma isoleringen — helt olika mot vad fallet är i Nordiska rådet, även om detta är annorlunda konstruerat. Församlingen har aldrig haft något emot att ministrarna deltagit i överläggningarna. Sedan nu regeringsdeklarationen understrukit, att förslaget om friare tillträde för ministerkommitténs ledamöter synes välgrundat kan man förvänta att Sverige stöder detta förslag. Det bör kanske erinras om att inom Europarådet är det ministerkommittén ensam som har beslutanderätt. Församlingen är endast, såsom namnet anger, rådgivande. Församlingens befogenheter var från början mycket snävt avgränsade, och detta är väl den huvudsakliga förklaringen till att vissa slitningar förekommit mellan församlingen och ministerkommittén. Detta faktum har också antytts i dagens regeringsdeklaration. Ministerkommittén har dock sedan första arbetsåret — 1949 — stegvis gjort många eftergifter, och sam-

arbetet har blivit bättre. Det torde även från svenska regeringens sida vara ett önskemål att församlingen får större inflytande och rörelsefrihet. I regeringsredogörelsen omnämnes bl. a. förslaget om ett allmänt förliknings- och skiljedomsfördrag. Den svenske representanten i ministerkommittén kunde i den frågan inte få övriga ledamöter i kommittén med sig på sin linje. Församlingen följde dock sedan i det väsentliga den svenska ståndpunkten. Jag tror över huvud taget att ministerkommitténs arbete i viss utsträckning skulle behöva omorganiseras, bl. a. så att enhällighet icke erfordras för beslut i samma utsträckning som nu är fallet.

Det talas ofta om att Europarådet söker arbetsuppgifter, och samtidigt efterlyser man de konkreta resultaten av dess hittillsvarande verksamhet. Ett resultat kan man i varje fall tillgodoskriva Europarådet; det var den första internationella organisation som gav Västtyskland tillträde som jämbördig medlem i de fria nationernas rådslag. I anslutning till vad jag nyss sade om de internationella organisationernas betydelse vill jag endast understryka, att man inte bör underskatta betydelsen av Europarådets insats på denna punkt då man bedömer resultatet av dess arbete.

I regeringsredogörelsen omnämndes ett förslag från svensk sida rörande frågor som borde vara lämpliga att föreläggas Europarådet som komplement till tidigare framlagt arbetsprogram. Eftersom jag antar att den blå boken, även om den är mycket intressant, inte kommer att nå någon större läsekrets, tillåter jag mig att citera förslaget där.

Från svensk sida föreslogs utöver ett par punkter om straffrättsliga frågor att Europarådet till behandling skulle upp-
ta:

Åtgärder för tillhandahållande av internationell expertis i internationella sjö-kollisionsmål — detta kunde kanske vara särskilt angeläget för Sverige med tanke på vad som hände ett svenskt fartyg i Turkiet;

Utjämning av de europeiska tullnivåerna med särskilt syfte att sänka de tull-

Ang. Sveriges utrikespolitik

barriärer, som är mest hindrande för den intereuropeiska handeln;

Samordning av gällande bestämmelser inom Europarådets stater beträffande arbetstid, sjukförmåner etc. för sjöfolk;

Inrättande av ett permanent organ med uppgift att ge medlemmarnas regeringar råd i fråga om de ämnen på lagstiftningens område, som anses böra bli föremål för ett samarbete mellan europarådsländerna;

Europarådets medverkan till slitande av tvister mellan medlemmarna.

Bland de uppräknade ämnena förtjänar särskilt uppmärksammas frågan om utjämnande av tullnivåerna. Den har på ett tidigt stadium tagits upp inom församlingen, men av någon anledning har den inte avancerat i nämnvärd grad. Eftersom Sverige är ett utpräglat lågtariffland, måste det ligga i vårt intresse att föra denna fråga vidare. Samtidigt bör understrykas att målet bör vara en verklig utjämning, så att början göres med en sänkning av de mer eller mindre prohibitiva tullmurar som en del länder håller sig med. Frilistningens synnerligen ojämna fördelning kommer även in i bilden. Sverige har på detta område gått mycket långt, under det att vissa andra länder släpar efter på ett betänkligt sätt. Kvantitativa importrestriktioner har avskaffats i stor utsträckning, men de höga tullmurarna står kvar. Dessa frågor behandlas även inom OEEC, men ett fruktbart samarbete borde kunna åstadkommas mellan båda dessa organisationer.

Till de fåtaliga men ofta mycket stortaliga anhängarna av Sveriges anslutning till Atlantpakten skulle man gärna vilja rikta en fråga, vad de anser om den amerikanske utrikesministern Dulles' uttalanden i tidskriften »Life» för någon månad sedan. Det talades där om balansgången mellan krig och fred på ett sätt, som kom världen att häpna. Man hade, enligt vad Dulles förklarade, varit vid ej mindre än tre tillfällen under de sista åren på tröskeln till krig och genom detta vågspel vunnit diplomatiska framgångar. Häpenheten kvarstår efter

de bortförklaringar som gjorts. En norsk utrikesexpert och anhängare av Nato-politiken, den för sina måttfulla bedömningar kände Finn Moe, har härom yttrat: »Om Dulles sagt vad 'Life' tillskriver honom, kunde han lika gärna ha sagt, att han tre gånger påtog sig risken att inveckla samtliga A-paktsmedlemmar i ett storkrig utan föregående rådslag med dem.»

De mindre staterna inom Atlantpakten blir tydligen inte ens informerade, långt mindre rådfrågade.

Med dessa reflexioner, herr talman, vill jag sluta min framställning.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! En av punkterna i tredje huvudtiteln, som kommer att behandlas litet senare i dag men ändå i anslutning till denna debatt, och en punkt som avsiktligt berördes endast flyktigt i den av statsministern föredragna översikten denna morgon, är den internationella hjälpverksamheten.

Statsutskottet säger i det utlåtande häröver, som ligger på vårt bord, att utskottet finner det angeläget att »Sverige aktivt deltar i den vidgade verksamheten på detta område». Jag vill uttrycka min tillfredsställelse med utskottets alltid positiva inställning till denna del av vår internationella aktivitet. I följande uttryckte utskottet bl. a. förhoppningar på en kraftinsats genom landsinsamlingen »Sverige hjälper», som vid det tillfället just hade kommit ur startgroparna. Det kan därför vara skäl att i detta sammanhang ge kammaren en rapport om resultatet av ifrågavarande insamling, liksom även en något utförligare redovisning för de engagemang, som Sverige har i en växande internationell hjälpverksamhet, såväl i FN:s regi som utanför FN, en verksamhet som utan motsägelse representerar en verkligt ny giv i arbetet för balans och fred i världen.

Den s. k. tekniska hjälpen till underutvecklade länder har bara fem års erfarenhet bakom sig men har redan blivit det av alla erkända verktyget, varmed de väldiga klyftor i levnadsstandard

Ang. Sveriges utrikespolitik

mellan folken, som nu utgör ständiga missnöjesanledningar, skall överbryggas. Så länge som 2/3 av mänskligheten svälter sig fram på 1/7 av jordens totala inkomster, medan mindre än 10 procent — och dit hör vi — förbrukar mer än 40 procent av dessa inkomster, måste man förstå att fattighedsfolkens bitterhet mot de besuttna länderna kan utlösa inte bara social oro och konflikter inom dessa folk, utan även explosioner i det internationella samlivet, konflikter som i värsta fall kan utvecklas till krig. Den tekniska hjälpen strävar till att förebygga detta — ordet »teknisk» skall här fattas i vidaste bemärkelse och avser hela samhällslivet. Den »hjälp till självhjälp»-idé, som biståndet grundas på, är inte ny eller originell i sig själv. Det är dess uttrycksformer som är nya.

Den senaste verksamhetsberättelsen från FN:s högkvarter ger oss en utomordentligt livfull bild av dessa uttrycksformer. Cirka 25 miljoner dollar satsade FN och dess fackorgan på denna verksamhet i fjol. I år kommer man att ha drygt 29 miljoner dollar att röra sig med, varav Sverige bidrar med 720 000 dollar eller 3,6 miljoner svenska kronor. För dessa pengar kommer under år 1956 att finansieras bl. a. 2 463 experter som med utrustning av olika slag skall betjäna främst ett 25-tal eftersatta länder med råd och dåd för att höja deras produktivitet i industri och jordbruk, för att starta eller bygga ut sociala institutioner åt dem eller för att lära dem hur en effektiv förvaltningsapparat skall rekryteras och fungera. Samtidigt mottages ungefär lika många stipendiater — under 1956 2 291 stycken — i länder som har någonting att lära ut på hemmaplan: man organiserar och bekostar vederbörandes studier. Den största andelen av de tillgängliga resurserna har under de tre senaste åren satts in på livsmedelsförsörjningens område. Cirka 24 procent av experthjälpen är i år inriktad på jordbruk, fiske och skogsbruk inklusive bevattningsanläggningar. Det närmast största anslaget tillföll tidigare hälsovården, medan numera industriell och ekonomisk utveckling intar andra rummet

med cirka 21 procent mot 18 procent för hälsovården.

Denna experthjälp omspannar de mest skiftande ekonomiska och sociala problem. Meteorologisk expertis hjälper exempelvis Dominikanska republiken, det lilla öriket i Karibiska havet, där så många fruktade orkaner har sin födelseplats, att skapa orkanvarningscentraler; biologiska experter studerar gräshoppslarvernas beteendemönster för att utrota den ekonomiskt förödande gräshoppsplågan i vissa sydamerikanska länder; experter borrar efter vatten i Baluchistan och forskar efter metoder för att ta till vara 25 procent av regnet på bergen för de nedanförliggande dalarnas behov — lyckas man med detta kommer dessa asiatiska torrslätter att förvandlas till bördiga jordbruksbygder à la Kalifornien. Och medan man i La Paz i Bolivia med framgång — genom Unesco, herr Ohlon — praktiserar moderna enhetsskolemetoder på analfabeter, har man i Burma redan organiserat 7 000 s. k. concos, d. v. s. kooperativa föreningar som med en ny tids effektivitet sköter livsmedelsdistributionen till 3 miljoner av landets 18 miljoner inbyggare. Drygt 1/3 av det tekniska biståndet innevarande år är förlagd till Asien och Fjärran östern, 1/4 till Latinamerika och 1/5 till Mellersta östern. Afrika befinner sig på efterkälken med endast 9 à 10 procent. Europa slutligen mottar ca 6 procent av det tekniska biståndet.

Jag har nämnt dessa många siffror för att ge kammaren en liten föreställning om den geografiska fördelningen och fördelningen på olika verksamhetsområden av den internationella hjälpen och ett begrepp om storleksordningen av expert- och stipendiatverksamheten som bakgrund till vad jag nu kommer att säga om de speciellt svenska insatserna.

Av FN-experterna i fjol var 66 stycken eller knappt 3 procent hämtade från Sverige, vilket dock innebär att vi nu tillsammans med Danmark i detta hänseende delar sjätte platsen efter Storbritannien, Förenta staterna, Frankrike, Holland och Kanada. Som mottagande land har Sverige en än mer ledande plats med

cirka 150 utländska yrkesmän på studiebesök här i föl. För närvarande har vi svenska experter spridda över hela jordklotet. I Indien har vi bl. a. en ingenjör som bistår vid produktionen av tunga maskiner för byggnadsindustrien, en professor som sysslar med fartygsprovningar, en tjänsteman från arbetsmarknadsstyrelsen som lär ut yrkesvägledning och en veterinär med konstgjord befruktning som specialitet. I samma specialitet arbetar som bekant professor Nils Lagerlöf i Thailand. I Turkiet befinner sig en svensk statsgeolog för att bistå med kopparfyndigheter och en gävleingenjör för att bistå turkisk textilindustri. Två svenska statistiker lär Singapore respektive Burma moderna statistiska metoder och maskinella hjälpmedel härför.

I Persien har vi en skövdeingenjör som undervisar om malmsmältningsprocesserna, en man från telestyrelsen som lär ut radioteknik och en läkare som undervisar i mödra- och spädbarnsvård. I Syrien och Östafrika arbetar svenska meteorologer. I Vietnam har man bruk för en svensk teckningslärare i den elementära folkundervisningen. Även i Sydamerika utnyttjas svenska tekniker i FN-regi. En ingenjör hjälper Venezuela med järnvägsbyggen, en annan bistår Bolivia med elektriska installationer.

Rekryteringen av svenska experter i det tekniska biståndsprogrammet liksom mottagandet av de utländska fackmän, som kommer hit för att studera, ombesörjes genom Svenska institutets avdelning för tekniskt bistånd, vars kostnader helt bestrides av statsmedel, samt av nämnden för internationella expert- och stipendieärenden, som företräder Kungl. Maj:t vid handläggningen av hithörande frågor. Arbetet härmed förutsätter nära och goda kontakter med myndigheter och näringsliv. Möjligheten att placera stipendiater från underutvecklade länder vid industriföretag och institutioner av olika slag har utnyttjats till det yttersta för att kunna tillgodose efterfrågan från FN och dess fackorgan. Denna efterfrågan har varit och är mycket stor. Det totala antalet stipendiater, som Sverige mottagit under det tekniska bistån-

Ang. Sveriges utrikespolitik
dets 5-åriga tillvaro, utgör närmare 10 procent av FN:s samtliga stipendiater under samma 5-årsperiod, och Sverige är nu det tredje landet i världen i fråga om antalet mottagna stipendiater. Deras närvaro här får uppfattas som en komplimang till vårt lands tekniska och sociala utveckling, som man tydligen finner värd att studera, och den komplimangen bör besvaras med all den generositet vi är mäktiga. Praktiska svårigheter anmäler sig emellertid på många håll att avdela språkkunnigt folk för handledning av stipendiaterna under den fullsysselsättning, som i allmänhet 100-procentigt engagerar berörda företags eller institutioners personal. Inte heller har den alltigenom positiva inställningen till denna hjälpverksamhet trängt igenom överallt ännu. Det är begränsat, om den avkastning, som ett bolag har inom räckhåll, gärna förefaller dess ledning viktigare än den osäkra framtida avkastning i form av good-will för svensk export på främmande marknader, som ett i nuet ofta besvärligt omhändertagande av utländska fackmän kan medföra så att säga som biprodukt. Ändå vill jag starkt understryka betydelsen av att man anlägger även de långsiktiga perspektiven på denna tekniska biståndsverksamhet — först och främst naturligtvis ur utrikespolitiska synpunkter. Men ett bättre och jämnare ekonomiskt klimat i världens olika delar, som ju det tekniska biståndets utjämningssträvanden syftar till, och goda kontakter med motsvarande yrkes- och näringsområden i andra länder kan ju även få en handelspolitiskt gynnsam effekt i framtiden. Ännu mer gäller dessa synpunkter expertrekryteringen, där vi har svårt att släppa ifrån oss fackmän, som så väl behövs hemma. Antalet svenskar, som deltagit i den tekniska biståndsverksamheten, motsvarar inte vad vårt lands tekniska och sociala status skulle motivera att vi hidroge med.

Den tekniska biståndsverksamheten arbetar även med demonstrationscentra och mönsteranläggningar i eftersatta länder. Sverige ger nu härtill — som jag nämnde nyss — 3,6 miljoner kronor till

Ang. Sveriges utrikespolitik

FN:s gemensamma kassa för tekniskt bistånd. Vi har emellertid också — som kammaren har sig bekant — en direkt svensk biståndsverksamhet på basen av tvåpartsavtal mellan Sverige och annat land. Vårt instrument härvidlag är Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd, som är uppbyggd av folkrörelserna men innesluter även fyra representanter för Kungl. Maj:t. Centralkommittén administrerar i samråd med Kungl. Maj:t vissa av riksdagen anslagna medel för sin verksamhet — för nästa budgetår upptagna till cirka 1,8 miljoner kronor. Centralkommittén förfogar vidare fritt över de insamlingsmedel, som insamlingsaktionen »Sverige Hjälper» inbringat. Slutredovisningen härför är inte klar, men insamlingsbeloppet torde komma att uppgå till cirka 3,3 miljoner kronor.

Den direkta svenska biståndsverksamheten är för närvarande främst knuten till två länder — Etiopien och Pakistan — där man med svenska medel startat, respektive avtalat att starta viss yrkesutbildning i för ändamålet uppförda skolor. D. v. s. i Etiopien är den byggnadstekniska skolan i Addis Abeba redan i gång och den första årskullen elever — 24 stycken — redan installerad med sina svenska lärare i nyuppförda byggnader. I Pakistan föreligger ännu så länge bara ritningarna för en skola för yrkesundervisning i dels inrednings- och byggnadssnickeri, dels konfektionsömnad. Den svenska rektorn för skolan anländer i dagarna till Karachi för att ta ledningen av arbetet, och vi hoppas att skolan snart skall komma i gång trots de mångahanda praktiska svårigheter som försenat projektet. Dessa svårigheter är sådana, som svensk opinion har nytta av att begrunda, därför att de är allmänt förekommande och nästan oundvikligt förknippade med all teknisk biståndsverksamhet i ekonomiskt eftersatta länder. De administrativa resurserna i dessa länder är ofta överansträngda av ett uppbyggnadsarbete, som måste försiggå samtidigt på hart när alla avsnitt av samhällslivet, vartill kommer att »hjälp till självhjälp»-principen för-

utsätter, att mottagarländerna å sin sida presterar inte obetydligt kapital för investeringar i de anläggningar som för övrigt skänkes dem av givarländerna.

I det speciella fallet i Pakistan föreligger så väldiga investerings- och administrationsproblem, att man knappast kan göra sig en föreställning därom. De bör dock kunna förstås av oss alla, om vi vet, att Pakistan med 80 miljoner invånare hade en nationalinkomst på cirka 21 miljarder kronor år 1953, medan Sverige samma år med snart 8 miljoner invånare — alltså med endast tiondelen så stor befolkning — hade nära nog den dubbla nationalinkomsten av 40 miljarder kronor. Ändå stönar vi här hemma över icke tillgodosedda investeringsbehov på alla möjliga områden. Man får därför inte vara förvånad, ännu mindre missräknad, över trögheten i starten utan komma ihåg, att vad vi här presterar inte är någon katastrofhjälp utan en uppbyggnadshjälp ända nerifrån grunden och att tålmod och pengar i lika blandning är det murbruk vi därvid måste använda oss av.

Av den här lämnade lilla översikten framgår, att den svenska insatsen inom det tekniska biståndets ram växer, även om det inte sker i den raska takt som många av oss skulle önska. Det är dock inte svensk organisation det brister uti härvidlag, utan — som jag nämnde nyss — det är främst initialkostnader och administrativa svårigheter, som myndigheterna i mottagarländerna av naturliga skäl har svårt att bemästra.

En praktiskt taget helt svensk organisationsuppgift har emellertid den aktion varit, som i fjol höstas överflyttade 584 personer ur österrikiska flyktingläger till Sverige och inplacerade huvudparten av dem i svenskt arbetsliv. Aktionen i fråga utgjorde en så att säga svensk naturaprestation vid sidan om det kontanta svenska bidrag på 600 000 kronor, som flyktingkommisariern erhållit och vars motsvarighet är upptagen i det internationella hjälpanslaget även för nästa budgetår. Överföringen av denna stora kontingent statslösa flyktingar till Sverige blev en mycket lyckad samord-

Ang. Sveriges utrikespolitik

naå insats, byggd på medverkan av arbetsmarknadsmyndigheterna via socialdepartementet, medicinalstyrelsen via inrikesdepartementet samt finansiellt och annat bistånd via utrikesdepartementet. Det kanske kan intressera kammarerna att höra att av de 61 tbc-sjuka flyktingarna, som omedelbart placerades i sanatorievård, har närmare tredjedelen redan tillfrisknat, så att de kunnat arbetsplaceras eller påbörja omskolningskurser. Ytterligare ett 15-tal står nu på tröskeln till ett liv i hälsa och arbete. Av det vid hitkomsten arbetsföra flertalet av flyktingarna hade de först anlända stora grupperna anställning och bostad redan inom loppet av 6—14 dagar, medan det tagit något längre tid med omplaceringen av dem, som kom hit i december månad. De flesta har sugits upp av industrien — säkerligen med välbehag, ty många var duktiga yrkesmän redan när de plockades fram ur flyktinglägren. Från arbetsgivarhåll har vitsordats, att flyktingsfamiljerna redan har anpassat sig bra i det svenska samhället. De närmare 200 barnen har satts i svenska skolor och på dessa månader lärt sig tala svenska förvånansvärt väl. Skolbarnens snabba insmältning i den svenska miljön har i sin tur underlättat föräldrarnas anpassning. Fackföreningar och andra organisationer har på ett berömligt sätt bidragit till att aktionen att bereda denna så pass stora flyktingsgrupp fristad i vårt land gått så smidigt och lyckligt som den gjort.

Uppmuntrad av resultatet och av den internationelle flyktingskommissariens entusiasm för en fortsättning av verksamheten har regeringen just i dagarna planlagt en ny samordnad aktion av samma slag och beslutat disponera olika anslag så, att vi nu i vår skall kunna påbörja en ny överflyttning av flyktingar till Sverige. Även den nya flyktingsgruppen, som vi hoppas skall kunna inrymma upp emot 1 000 personer, skall utväljas bland flyktingar i mellaneuropeiska flyktingläger, där alltså cirka 60 000 flyktingar lever sitt rotlösa liv som en krigets tragiska efterbörd. Att inbjuda en del av dessa hem- eller ar-

betslösa att bli bosatta och självförsörjande medlemmar av det svenska folkhushållet är kanske för menig man här hemma den konkretisering av den internationella hjälpverksamhetens idé, som han bäst förstår.

Herr SANDLER (s):

Herr talman! Debattens hittillsvarande förlopp ger vid handen, att här inte föreligger några sådana tvistefrågor beträffande vår egen utrikespolitik, att därav skulle nödvändigöras en särskild utrikespolitisk debatt. Vad som förekommer utöver regeringsmeddelandet är ju närmast en presentation av litet olika nyanserade bedömningar av det internationella läget. Den väsentliga karaktären av vad vi förelar i dag är ett informationsammansatt men inte en debatt i ordets egentliga mening. Och det kan kanske sägas: väl är det. Det är ju viktigare att vi inte har några sådana tvistefrågor att debattera än att vi får uppleva spänningen av en mera dramatisk debatt. Från den utgångspunkten att hela dagens förhandling väsentligen har informativ karaktär har också jag valt att ge mitt bidrag samma informativa karaktär, till den kraft och verkan det hava kan.

Jag skulle för min del vilja söka att ytterligare något belysa rustningsfrågans aktuella läge utöver vad regeringsförklaringen innehåller därom. Regeringsförklaringen konstaterar, som vi hört, tillvaron av en inträdd maktbalans mellan huvudmakterna, låt oss gärna i stället för Öst och Väst säga: mellan Förenta staterna och Sovjetunionen. Vi är nog alla medvetna om att den balansen är en terrorns balans. Den vilar på en tillagande eller redan inträdd mättnad i fråga om de nukleära, de s. k. atomvapnen, vad angår USA och Sovjet. Och det kan tilläggas, att den balansen ingalunda utesluter fortsatt kapprustning. Terrorns balans inger ingen särskilt behaglig trygghetskänsla. En amerikansk historiker har nyligen präglat den paradoxen, att chansen för Förenta staterna och Sovjet att undgå ett obegränsat atom-

Ang. Sveriges utrikespolitik

krig egentligen vilar på bådadernas villighet och förmåga att föra ett dylikt krig; och det bör kanske tilläggas: på ett ömsesidigt medvetande om detta förhållande.

Denna krigsavskräckande egenskap hos den militärtekniska utvecklingen bör emellertid kvalificeras genom två tillägg — man bör tillfoga, som just den nämnde amerikanske historikern har gjort: under nu rådande förhållanden, och vidare: såvitt fråga är om ett avsiktligt startande av obegränsat atomkrig. Men förhållandena är icke statiska, ärade kammarledamöter, och det kan komma att hända saker som inte från början varit avsedda.

För övrigt hänför sig hela balansbegreppet till att man i nuläget väsentligen har att räkna med två huvudmakter. Ett läge, där låt oss säga ett dussin andra stater också vore i besittning av nukleär stridsrustning, kan uppvisa helt andra aspekter. Det ger en tankeställare som kan vara nyttig att spekulera över, huruvida tryggheten skulle bli ökad eller minskad om man i stället för två eller tre makter med atomstridsmedel hade hela dussinet.

Det kunde vara frestande, men jag tänker inte falla för frestelsen, att nu ingå på atomvapenfrågan för vårt eget lands vidkommande; det torde bli tillfälle att beröra den saken senare under riksdagen. Men då jag nyss hörde förordet för att snarast införliva atomvapen i det svenska försvarssystemet, så erinrade jag mig den gamla katekesfrågan: Hur sker det? Jag skall tills vidare nöja mig med den lilla frågan.

Jag nämnde ordet mättnad i fråga om atomstridsmedel. Man vet ju inte lika mycket om Sovjet som om Förenta staterna. Men det är att märka, att frågan här inte alls gäller kvantitativ, utan kvalitativ likställighet, i den meningen att bägge huvudmakterna har tillräckligt av dessa stridsmedel för att tillfoga motparten dödliga sår; så tycks ju vara förhållandet.

Vad Förenta staterna beträffar, föreligger för dagen ett belägg som är nog så intressant. Här har redan talats om pre-

sident Eisenhowers utbud av 40 000 kg uran 235, varav hälften avsedd för främmande länder. Den amerikanska atomenergikommissionens ordförande Strauss kommenterade för en vecka sedan detta presidentens utbud. Strauss är ju känd för att låta säkerhetssynpunkten dominera över alla andra intressen. Han motiverade utbudet direkt med att, som han säger, »våra lager och takten i aktuell produktion är adekvata för förutsebara militära anspråk». Det vill med andra ord säga: Amerika har tillräckligt på detta område för att kunna från det militära till det civila området avstå dessa 40 000 kg uran 235.

Jag tillåter mig, herr talman, att i detta sammanhang göra en liten utveckling. I den allmänna yrvakenheten rörande de civila perspektiven på atomkraftens nyttjande kan det kanske inte skada att påpeka, att Strauss i samma kommentar gjorde också ett par andra meddelanden. Från början har beträffande utbudet uppgivits, att det är avsett för en viss period. Strauss sade: kanske 40 år. Vidare sade han, att en förutsättning är att det vid varje utländsk anläggning, som brukar uran 235, skall stationeras inspektorer från Förenta staterna. Det är kanske bäst att avvakta närmare bestämmelser rörande användningen av dessa 20 000 kilogram uran, innan man omedelbart drar stora växlar på Eisenhowers i och för sig uppseendeväckande och självfallet välkomna anbud.

Jag nämnde också att terrorbalansen ingalunda utesluter fortsatt kapprustning. Det har redan sagts av herr Ohlon — och jag instämmer däri — att en minskning av konventionella rustningar inte alls behöver innebära en minskad rustningspotential. Om Förenta staterna och Sovjet reducerar sina manskapsstyrkor med en halv miljon man, behöver det inte alls betyda att deras förmåga att föra krig på något sätt minskats. Den kan mycket väl under samma tid ha ökats därigenom att man koncentrerat sig på mera effektiva förstörelseredskap. Vad som faktiskt försiggår är ju en fortsatt kapprustning i fråga om de nukleära

Ang. Sveriges utrikespolitik

vapnen, både A-bomber och H-bomber. För kort tid sedan avslutades en testningsserie i Sovjet och nu i mars begynner för Amerikas vidkommande nya testningar i Stilla havet beträffande nya typer av både A-bomber och H-bomber. Av särskilt intresse för framtiden är den kapprustning som pågår i fråga om vad man kallar ICBM, den interkontinentala raketerna, som på 20—30 minuter beräknas kunna gå från Europa över Atlanten. Det föreligger nu farhågor i Förenta staterna för att Sovjetunionen möjligen har kommit längre när det gäller detta arbete än man har gjort i Förenta staterna. Faktum är, att ett febrilt arbete är i gång på att fullborda detta nya ännu mera fruktansvärda vapen, som gör varje radarsystem ineffektivt såsom varningsinstrument.

Med detta går jag nu över till frågan om de planer på nedrustningens område, som föreligger. Det har sagts i regeringsförklaringen att ett närmande av ståndpunkten har skett i vissa hänseenden utan att dock något positivt resultat har vunnits. I det uttalandet tror jag att det är skäl att göra en understrykning av den senare delen. Det illustreras redan av det förhållandet, att medan 1954 års generalförsamling kunde fatta ett enhälligt beslut i denna angelägenhet, voterades det i höstas med 56 röster mot 7 — d. v. s. hela Sovjetblocket röstade emot den i höstas antagna resolutionen i generalförsamlingen, visserligen under en förklaring att man ämnade fortsätta sin medverkan i det förhandlingsarbete som förestod. Vad detta närmande av ståndpunkterna innebär preciseras längre fram i regeringsförklaringen; det gäller ett fransk-engelskt förslag i juni 1954 och ett sovjetryskt förslag i maj 1955, avseende bl. a. stadierna i fråga om konventionella rustningar, ikraftträdandet av förbud mot atomvapen, maximeringen av stridskrafterna.

Ja, det är alldeles riktigt att Sovjet i tre viktiga avseenden den 10 maj 1955 accepterat de fransk-brittiska förslagen, mot vilka Förenta staterna *då* icke hade gjort någon erinran. Men det är också riktigt och viktigt att komma ihåg, att

detta anbud, som gavs från fransk-brittisk sida, var givet under förbehåll av samförstånd i kontrollfrågan. Med all rätt säger också regeringsförklaringen att något samförstånd på denna punkt icke är inom synhåll.

Nu föreligger ju utförliga redogörelser i den Blå boken rörande denna utveckling, och jag tycker inte det är rimligt att tynga riksdagens protokoll med att upprepa vad som där är tryckt. Jag gör det — vilket jag är medveten om — något djärva antagandet, att Blå boken blivit läst av kammarens ledamöter under de få dagar den legat framme på våra pulpeter. Jag går därför direkt över till ett ögonvittnes utsago om hurudant läget var, då politiska utskottet i höstas skulle börja sin diskussion i nedrustningsfrågan.

Det var två ting som dominerade detta utgångsläge. Det ena var Sovjets enständiga vägran att precisera sin ställning till kontrollfrågan. Under förhandlingarna ställdes upprepade frågor till Sovjet, man vägrade att svara. Man ville över huvud taget inte säga någonting utöver den allmänna förklaringen att det skulle bli en effektiv kontroll över alla kontrollobjekt. Men då det t. ex. frågades vad som menades med »alla kontrollobjekt», erhöles inte något svar, utan det hänvisades till att man först skulle bli sams i fråga om alla principer för nedrustningen, innan man började tala mera ingående om kontrollen.

Det var det ena faktum. Det andra faktum var, att det från Förenta staternas sida hade gjorts en generalreservation beträffande *alla* före de fyra storas Genèvekonferens intagna positioner. Man strök ett streck, helt enkelt, över alla de anbud, som tidigare hade gjorts. Varför? Jo, det motiverades därmed, att i fråga om atomvapen — både A-bomber och H-bomber — har man nu full klarhet om att det icke finns någon tekniskt säker metod att upptäcka dolda lager.

Det är alldeles riktigt. Men vari bestod det nya? Det var en sak som man hela tiden haft klart för sig, ända från början av detta arbete. Det nya består dels däri, att den kvantitativa mängden

Ang. Sveriges utrikespolitik

av sådana lager ökats oerhört under dessa år och därmed också risken för att en viss procent kan fördöljas. Dels — och framför allt — består det nya däri, att en politisk slutsats hade dragits av detta förhållande. Det hade gjorts av Sovjetunionen i dess anbud den 10 maj. Då hade nämligen från Sovjets sida förklarats, att eftersom man kan dölja lager av atomvapen på ett sådant sätt, att det icke går att upptäcka dem, behöver man en förberedelseperiod, under vilken man åstadkommer nödigt förtroende makterna emellan.

Det var sålunda från Sovjets sida som denna slutsats först hade dragits. Den upptogs sedan av Förenta staterna på ett sådant sätt, att den rent av gjordes till en huvudbas för deras politik under den omprövning av den amerikanska politiken, som hade igångsatts redan i mars 1955.

Jag har haft tillfälle att gå igenom diskussionsprotokollen från londonförhandlingarna, och det är riktigt att två gånger under dessa förhandlingar gjordes det ett påpekande från amerikansk sida, att kontrollproblemet har komplicerats genom svårigheten att konstatera förekomsten av tidigare producerat klyvbart material. Men därav drogs tills vidare icke någon politisk slutsats. Ännu i början av maj 1955 vidhölls programmet, att nukleära vapen skulle förbjudas och elimineras. Så kom den 10 maj sovjetförslaget, och det ledde till en vändpunkt även beträffande den amerikanska politiken på området. Det blev ett långt uppskov och, förefaller det, rätt mycket förvirring. De fyra storas konferens i Genève kom emellan. De fortsatta förhandlingarna förlades till New York på hösten, och där proklamerades den nya amerikanska inställningen först den 6 september av Harold Stassen, då han där förklarade, att beträffande alla före Genèvekonferensen intagna positioner måste Förenta staterna nu reservera sin hållning.

Det var i det läget, som det politiska utskottet begynte sina förhandlingar i höstas. De ståndpunkter, som där konfronterades, kan sammanfattas ungefär

på följande sätt. Från Sovjetsidan sades det: »Vi vill ha kontroll över nedrustning, men vi accepterar inte kontroll över kapprustning.» Det stämmer kanske inte så väl med den bekanta Bulganinplanen, att man skall placera internationella inspektionsposter vid alla viktiga trafikcentra etc., men logiken är ju alltid ett sekundärt krav då det gäller politiska ställningstaganden. Vad som menas med denna ståndpunkt är närmast, att Sovjet säger, att endast i en *allmän* nedrustningsplan vill Sovjet vara med om att utarbeta de detaljerade kontrollföreskrifterna.

Från Förenta staternas sida åter gav man prioritet åt att skapa säkerhet mot överraskande angrepp. Det vill med andra ord säga, att man i stället för att hålla på den gamla planen på en fortskridande nedrustning ville etablera vad man kan kalla ett alarmsystem. Inte heller på den punkten var Amerika först, ty det presenterades först i sovjetanbudet den 10 maj, där Bulganinplanen fanns med de internationella posteringarna vid viktiga trafikcentra och flygplatser etc.

Som alla vet framlade president Eisenhower sin plan om flygrekognosering i Genève. Det är den plan, som i den amerikanska pressen allmänt kallas för »open sky-planen» — man skall öppna skyn för insyn över de militära anläggningar, som finns i olika länder. Den slutsats, som från amerikansk sida drogs, var att man nu måste koncentrera sig på att skapa förtroende genom att genomföra Eisenhowerplanen om ömsesidig rekognosering från luften, och frågan hur man skall göra med atomvapnen får tills vidare vila tills man hittat något medel att finna dolda lager.

Hur man skall göra om man aldrig upptäcker detta medel — ja, därom har ingenting blivit utsagt. Men det har betonats från amerikansk sida, att detta är att betrakta som ett preludium till verklig rustningsbegränsning. På fråga från svensk sida gavs för övrigt ett direkt besked om att så bör man uppfatta det amerikanska förslaget.

Från engelsk sida medgav man, att de dolda lagren vållar svårigheter beträff-

Ang. Sveriges utrikespolitik

fande atomvapnen och att man för ögonblicket därför inte kunde göra någon-ting åt den frågan. Men man gav förord åt vissa nedrustningsåtgärder som kan kontrolleras, utan att ingå på någon specifikation av vad därmed menas.

Från fransk sida talade man till för-mån för en syntes utav både åtgärder som skapar förtroende och direkta nedrustningsåtgärder. Det är komprimerat i Jules Moch-tesen: »Varken kontroll utan nedrustning eller nedrustning utan kontroll, men progressivt all den nedrustning som kan kontrolleras.» Men inte heller från fransk sida fann man tiden mogen att framställa några formella förslag om denna syntes.

Det kanske kan vara skäl att i detta sammanhang säga några ord om de planer som avser att skapa förtroende som ett förberedande steg, d. v. s. Bulganinplanen å ena sidan och Eisenhower's »open sky-plan» å den andra. Mig synes att Bulganinplanen med de internationella posteringarna kunde ha förtjänat ett något större intresse än som faktiskt har visats ifrån den andra sidan. Man har kritiserat den uti mycket allmänna ordalag och sagt, att den inte är adekvat, vilket naturligtvis är riktigt. Den tillgodoser inte alla anspråk, om man bara sätter dem tillräckligt högt. Men man kan ju fråga sig, hur situationen skulle ha varit, om atlantpaksstaterna helt enkelt hade slagit till och sagt ja, visserligen i medvetande om att denna åtgärd icke är tillräcklig. Om det emellertid i detta ögonblick hade funnits sådana internationella posteringar i hela Sovjetunionen, i Förenta staterna och andra länder, skulle det måhända ha sett litet annorlunda ut. Nu är Bulganinplanen accepterad av president Eisenhower såsom tillägg till hans egen plan. Redan i Genève antyddes av Molotov, att man nog kunde reflektera på Eisenhowerplanen, men det skulle i så fall ske i slutstadiet av en nedrustningsplan. Det skulle enligt Molotov bli en final, i stället för en ouvertyr enligt Eisenhower. Även detta har sedermera konfirmerats vid förhandlingarna i Förenta Nationerna.

Vad nu Eisenhowerplanen beträffar

vill jag nämna, att det under behandlingen av dessa ärenden anordnades en utfällning i närheten av Förenta Nationernas palats, där man fick se vad det är för realitet som ligger bakom denna plan. Från början trodde nog många, att planen var en mycket stor och djärv idé, men man trodde inte mycket på dess praktiska utförbarhet. Av den utställning som anordnades övertygades emellertid deltagarna om att utvecklingen på detta område har gått framåt på ett fullkomligt fantastiskt sätt. Det delades ut en publikation, benämnd »Ömsesidig inspektion i fredens tjänst», i vilken man får se vad den amerikanska tekniken nu kan åstadkomma på detta område. Denna lilla publikation, som jag har här i min hand och som inte finns i riksdagsbiblioteket, tänker jag lägga ut i referensbiblioteket. Den är verkligen värd ett studium. Det visades bland annat hur man kunnat fotografera ett 800 km brett och 4 500 km långt stråk mellan Los Angeles och New York. Fotograferingen har utförts på fyra timmar. Det visades vidare, hur fantastiskt snabbt man kunde framkalla mikrofotografierna så att man kunde studera vad som faktiskt fanns inom detta område. I publikationen får man också veta, att Förenta staterna förfogar över ett rekognoseringsplan som från en höjd överstigande 10 000 meter kan fotografera 2 miljoner kvadratkilometer på tre timmar. Dessa fotografier kan även tagas under natten. Då också färgfotografering är möjlig, kan man slutligen avslöja camouflagen i avsikt att dölja försvarsanläggningar eller försvarsmedel.

Utställningen var fantastisk och gjorde ett utomordentligt intryck på deltagarna. Jag tror rentav att man kan säga, att den på somliga delegater gjorde ett skrämmande effektivt intryck.

Ja, vad kan nu väntas i fortsättning- en utav planeringen på detta område? Det säges uti regeringsförklaringen, att inför svårigheterna att finna effektiva kontrollsystem för atomvapnen kan man koncentrera sig på de konventionella rustningarna, »eftersom den uppgiften bör vara lättare». Ja, allting är relativt.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Men det bör nog inte läsas: »eftersom den uppgiften är lätt!»! Det vet nog var och en som deltagit i den stora nedrustningskonferensen i Genève på 30-talet.

Innebörden av det som kan väntas framgår av vad som verkligen beslöts i höstas under generalförsamlingen. Det viktigaste var att man då gav lika prioritet åt två åtgärder, för det första de förtroendebildande åtgärderna, som jag nyss talade om — Eisenhowerplanen och Bulganinplanen — och för det andra all nedrustning som är kontrollerbar. Det var särskilt från engelsk sida som detta framfördes. Vad det verkligen stod strid om under behandlingen av frågan var huruvida dessa bägge åtgärder skulle få lika prioritet. Det fanns från början ett starkt amerikanskt intresse att framhäva Eisenhowerplanen såsom det, som man nu egentligen hade att arbeta för, men resultatet av förhandlingarna blev, att det har getts lika prioritet åt de förtroendebildande åtgärderna och åt den nedrustning som är kontrollerbar.

Men vad innebär nu det? Det kan gissas, att här avses en enbart kvantitativ minskning av rustningarna, d. v. s. en kvantitativ maximering. Ty så snart man kommer över till kvaliteten av rustningarna kommer man in på frågan, vilken beväpning som skall vara tillåten och vilken beväpning som icke får förekomma. Och då har man ju redan kommit in på frågan om atomvapnets vara eller icke vara.

Det finns engelska antydningar om att de gamla taksiffror, som man har erbjudit under de tidigare förhandlingarna, inte längre står till buds, utan att man nu ifrågasätter blygsammare resultat när det gäller den kvantitativa nedskärningen av manskapsstyrkorna. Situationen blir sannerligen inte klarare, då man läser dagens telegram om Eisenhowers senaste budskap till Bulganin, där det, om telegrammen är riktiga, sägs att det vad nedrustningen beträffar inte är i första hand själva manskapsstyrkorna, som skall minskas, utan det är rustningarna, som skall begränsas. Det är för närvarande, heter det, svårt att komma överens om någon generell reduktion

av de väpnade styrkorna, och det som man kan ägna sig åt skulle vara att åstadkomma kontroll och begränsning under vederbörliga garantier av de tyngre rustningarna. Jag måste säga att jag, när jag läser detta, inte förstår mycket av vad som nu kommer att ske och vad som är att vänta. När det talas om de tyngre rustningarna, tänker man väl i alla första rummet på atomvapen.

Det anfördes i budskapet en motivering, som låter höra sig. Det är hänvisningen till läget i Fjärran Östern. Där kommer man in på en annan sak: Hur skall det vara möjligt att över huvud taget fixera taksiffror för manskapsstyrkorna — till exempel att de tre största makterna skall ha mellan 1 och 1 1/2 miljon man — utan att Kina är med i avtalet? Och det är alldeles klart, att något avtal med Kina icke kommer i fråga, om man inte löser problemet om Kinas representation i Förenta Nationerna.

En sak till. Ifrån svensk sida har man upprepade gånger fäst uppmärksamheten vid att frågan om *andra* massförstörelsevapen över huvud taget icke har varit föremål för någon konkret behandling under alla dessa förhandlingar. Det är en glosa som har hängt med ända från Quebec-resolutionen 1945 och som återfinns i alla resolutioner och alla uttalanden: »Förbud mot och eliminering av atomvapen och andra massförstörelsevapen». Men det finns ännu ingen som helt definition på vad som skall menas med massförstörelsevapen, och eftersom man över huvud taget inte har ägnat sig åt frågan, kan man inte heller veta, vilka kontrollåtgärder som är behövliga och vilka kontrollåtgärder som är möjliga att tillämpa då det gäller andra sådana ting, såsom kemiskt krig och bakteriologiskt krig.

Till den formulering som gavs under församlingens behandling av detta ärende — »all den nedrustning som går att kontrollera» — torde man nog, när man börjat granska dessa andra massförstörelsevapen, få lägga en kompletterande formulering ungefär i den stilen: »all den kontroll som förnuftigtvis går att realisera». Det kommer nog att visa sig

Ang. Sveriges utrikespolitik

då, att kontroll har sina gränser. Det gjordes ett mycket hälsosamt uttalande under behandlingen av detta ärende i den politiska kommittén av norrmannen Finn Moe, som direkt sade: »Ni skall inte inbilla er, att det finns någon 100-procentig kontroll. Det är en illusion.»

Vad som åstadkoms av generalförsamlingen 1956 har ju bedömts olika. Den amerikanske huvuddelegaten prisade antagandet av denna resolution som en storartad början »a great beginning». Häremot kan man ställa Krishna Menons kärva replik: »If it is a beginning, it is a beginning of a recession» — om det är en början, så är det början till en reträtt.

Detta hindrar inte att den svenska delegationen kunde rösta för antagandet av det beslut som fattades i generalförsamlingen. Det motiverades i en röstförklaring efter voteringen så, att eftersom resolutionen inte innehåller någonting som den svenska delegationen kan ha invändningar emot och den har blivit kraftigt förbättrad under debatten i det politiska utskottet, har den svenska delegationen, visserligen icke med glädje därför att enigheten från förra året nu saknas, men utan tvekan, som ett steg i riktning mot en syntes, röstat för densamma.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa upplysningar och synpunkter på rustningsfrågornas läge därför att jag tror att det är behövt att man har klart för sig, att läget icke ger anledning att vänta att den nya förhandlingsomgång, som startar i denna månad, kommer att ge några omedelbara resultat i form av konkreta rustningsbegränsningar, som verkligen minskar rustningspotentialen, eller i form av en överenskommen allmän nedrustningsplan.

Det självfallna behöver väl knappast understrykas, att i den mån ansatser görs för att öppna väg för en effektiv nedrustning, så kommer sådana ansatser liksom hittills att få svenskt stöd.

Jag tillägger emellertid, att vi har att räkna med en ny utvecklingsfaktor, som kommer att göra sig gällande då atomkraften i någon betydande grad genom

internationellt samarbete blir tagen i fredligt bruk. Förhoppningar knytes till de återverkningar detta kan ha på rustningsfrågan. Det är möjligt att detta kommer att bidra till att förverkliga president Eisenhowers stora tanke, att de väldiga nya kraftresurserna i människans tjänst blir, som han yttrade inför generalförsamlingen 1953 — det är synd att översätta dessa ord till svenska; jag föredrar dem på engelska, då jag tror att de flesta begriper dem: »not dedicated to his death but consecrated to his life».

Fred grundläggs ändå till sist säkrast genom samverkan i fredligt arbete.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Utrikesutskottets ordförande karakteriserade denna debatt mera som en informativ upplysningsstund än som en reell diskussion, eftersom vi inte hade några meningsskiljaktigheter oss emellan. I likhet med herr Sandler uttrycker jag min glädje över att det förhåller sig på det sättet. Jag är också tacksam för att han här har velat utöka den informativa karaktären på det utomordentliga sätt, som hans senaste anförande gjorde.

Herr talman! Det var emellertid några uttryck i herr Ewerlöfs anförande, som jag inte gärna vill låta stå oemotsagda. Det är möjligt att jag missuppfattade honom och att det därför kan vara önskvärt att få ett klarläggande.

Herr Ewerlöf tog till min stora överraskning upp frågan om alliansfrihetens förutsättningar och gav därvid en skildring, som kan vara riktig, även om den inte täcker, enligt min mening, de väsentliga ting som motiverar varför vårt folk har ställt sig på alliansfrihetens linje.

Jag vill understryka, att vi från regeringens sida betraktar det såsom en utomordentlig tillgång att vi, fränsett vissa betydelselösa grupper, har kunnat få till stånd en samling kring alliansfriheten inom vårt folk. Det har varit ett stort värde inte endast därför, att det

Ang. Sveriges utrikespolitik

har inneburit ett stärkande av samhörigheten inom nationen, utan givetvis främst därför att det har medfört en ökad respekt för stabiliteten i vår vilja att i alla väder, oberoende av politiska meningsskiljaktigheter i övrigt och oberoende av eventuella politiska skiften, vidhålla alliansfrihetens linje. Vi gläder oss också åt att denna alliansfria linje undan för undan har tillvunnit sig respekt ifrån yttervärlden. Det är för oss självklart, att utan att man litar på oss, utan att man tror att vi menar allvar med vår vilja att stå utanför krigiska förvecklingar, lär det inte finnas stora möjligheter för oss att ännu en gång kunna undgå en världsstorm om den bryter loss.

Dessa två ting är alltså saker, som vi sätter ett stort värde på: enigheten inom nationen och den på denna enighet grundade respekten utanför vårt lands gränser för allvaret och redbarheten i vårt uppsåt. Men då skall man kanske också vara försiktig. Det fanns ett uttalande om planeringen av vårt försvar i herr Ewerlöfs anförande, som jag hoppas, att jag missuppfattade, men som ger mig anledning att deklarerat, att Sverige planerar sitt försvar utifrån sina utgångspunkter och utifrån sina *egna* resurser. Det sker utan att vi i detta planerande inräknat stöd utifrån.

Herr Ewerlöf tycktes som en av de väsentliga förutsättningarna för sin anslutning till alliansfriheten ställa den uppfattningen, att vi skall ha ett starkt försvar och att vi skall deklarerat en ideologisk anslutning västerut. Ja, herr Ewerlöf, ett starkt försvar är väl förutsättningen för att vi skall lyckas med vår strävan att driva en alliansfri linje. Det starka försvaret är ett instrument för strävandena att bevara alliansfriheten och neutraliteten, men inte i och för sig en förutsättning för vår vilja att stå utanför en krigisk konflikt. Jag är fortfarande beredd att upprepa vad jag sagt många gånger förut, att vårt försvar är en betydelsefull förutsättning för Sveriges möjligheter att bevara neutraliteten och alliansfriheten.

Jag kan inte förstå, att herr Ewerlöf

skall behöva rikta en mening till »de politiskt ledande krafterna i regeringen» att göra en deklaration angående denna sak, när herr Ewerlöf i samma andetag återger ett citat från ett av mina anföranden, där jag har sagt exakt det som herr Ewerlöf ansåg att jag borde säga, nämligen vårt försvars karaktär av stöd åt vårt oberoende och åt vår alliansfria linje. Jag har ingen som helst anledning att ta tillbaka ett enda ord av vad jag där sade. Jag kan inte inse av vilken anledning herr Ewerlöf nu riktar en sådan mening till de politiskt ledande krafterna — kanske han inte räknar mig dit, och i så fall är det någon annan han vänder sig till! Men om det är mig han menar, vill jag bara upprepa att min uppfattning är helt oförändrad.

Men nu kommer jag till en punkt, där jag säkert inte missuppfattade herr Ewerlöf och där jag måste göra en erinran. Det kan väl ändå inte vara så, att herr Ewerlöf så till den grad uppförstorar eventuella meningsskiljaktigheter beträffande repetitionsövningarna, att meningsskiljaktigheterna i denna detaljfråga kan föranleda honom att uppta till diskussion vår alliansfria politik över huvud taget? Det är enligt min mening en fantastisk överdimensionering av en bedömningsfråga, där man kan ha olika meningar utan att detta skall behöva leda till divergenser på mera väsentliga punkter.

Vårt folk har visat sin anslutning till parollen om försvaret som ett stöd för vår neutralitetspolitik genom att utan mycket knot och mycken klagan ta på sig försvarsbördor, som i fredstid måste betecknas som stora och betungande. Det tror jag är ett tillräckligt svar, herr Ewerlöf, på de spekulationer herr Ewerlöf gjorde på denna punkt.

Men jag tillägger vad jag tillät mig säga i remissdebatten, att en av förutsättningarna för att denna värdefulla förankring av försvaret hos folkviljan skall äga bestånd är, att vårt folk har en känsla av att *varje* möjlighet till besparing i försvarsutgifterna också iaktas. Detta är otvivelaktigt en synpunkt, som jag tycker att herr Ewerlöf i sin egen

Ang. Sveriges utrikespolitik

skap av varm försvarsvän gärna skulle kunna ägna större uppmärksamhet än vad han gör, när han på det sätt, som nu för andra gången sker, enligt min mening uppförstorar en meningsskiljaktighet i en detaljfråga till någonting som skulle innebära tecken på att försvarsviljan är vacklande.

Slutligen, herr talman, ett ord i all korthet. Det är självklart att den svenska livssynen och den svenska samhällsuppfattningen är demokratisk. Det är självklart att vi känner en större samhörighet med länder, som styrs efter samma demokratiska principer som det svenska folket och den svenska nationen gjort till sina. Kravet på individens frihet, tryckfrihet och politisk frihet är så djupt förankrat hos vårt folk, att vi inte ständigt behöver upprepa vår anslutning till dessa krav i olika deklarationer. På den punkten har det sannerligen inte skett någon som helst ändring.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att meningsskiljaktigheterna mellan oss åtminstone delvis kan bero på att statsministern inte har uppfattat mig riktigt.

Jag har inte alls avsett att sätta in fråga alliansfriheten, utan jag har varit angelägen att betona att vi fortfarande självfallet står eniga kring denna politik. Samtidigt har jag dock velat erinra om att det är två förutsättningar för denna enighet, nämligen å ena sidan den ideologiska anslutningen till Västerlandet och å andra sidan ett försvar som skall vara, som statsministern uttryckte det, ett instrument för att kunna hävda alliansfriheten. Utan detta instrument och ett instrument av all den styrka, som vi är mäktiga, skulle alliansfriheten över huvud taget icke vara en acceptabel linje. Jag har velat betona detta icke såsom ett uttömmande skäl varför vi valt alliansfriheten, ty det är klart att många andra skäl här kommer in i bilden, men därför att dessa två omständigheter efter min mening ändå är förutsättningarna för enigheten kring den alliansfria linjen.

Statsministern säger nu att jag har blåst upp till alltför stora proportioner det tecken som jag tycker mig ha sett på en viss önskan hos regeringen att tillmötesgå ett pacifistiskt betonat stämningssläge, vilket tagit sig uttryck i det förslag som nu föreligger om repetitionsövningarna. Statsministern måste söka förstå, att det inte finns någon möjlighet att övertyga mig om att det framlagda förslaget varit betingat av budgetära skäl, utan det måste ha någon annan bakgrund.

Jag måste, förklarade statsministern, förstå att man för förankringen hos folkviljan av försvaret måste ta till vara varje möjlig besparing. Självfallet förstår jag det, och jag har i olika sammanhang gärna medverkat till dylika möjliga besparingar. Men, herr statsminister, jag kan icke upphöra att beteckna den besparing, varom det här är fråga, icke såsom möjlig utan såsom en omöjlig besparing. Jag kan inte förstå att man kan räkna med att den lojala del av svenska folket, som bär upp vår gemensamma försvarsvilja, skall känna sig mera tillfredsställd av en besparing av denna innebörd än om man hade låtit repetitionsövningarna, som är så väsentliga, fortsätta efter vanlig ordning. Man har inte i dessa kretsar förtroende för en sådan åtgärd som denna. Den stärker därför icke försvarsviljan utan snarare tvärtom.

Det är här meningsskiljaktigheten ligger. Det har varit mig angeläget att i detta sammanhang framhålla hur allvarligt jag betraktar den omstridda åtgärden inte minst såsom symptom. Samtidigt har jag velat understryka hur angelägen jag är att vi åter skall komma i sådana relationer till varandra, att vi ömsesidigt stöder den försvarsvilja som till sist är nödvändig för vårt folks existens.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:**

Herr talman! Det har inte varit min mening att här ta upp en sakdebatt om repetitionsövningarna. Vad jag reagerade emot i herr Ewerlöfs första anföran-

Ang. Sveriges utrikespolitik

de var att en i och för sig naturlig meningsskiljaktighet i denna militär-ekonomiska detaljfråga kunde tas som intäkt för en diskussion om den svenska alliansfrihetens och neutralitetens principer. Det är det som jag reagerar emot och som jag tycker vara en nästan otrolig överdimensionering av frågan.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! När jag lyssnade till herr Sändlers anförande gjorde jag den reflexionen, att den syn på läget, som han utvecklade, på vissa avgörande punkter skiljer sig från den syn som framkommer i regeringsförklaringen. Medan det i regeringsförklaringen talas om en minskad krigsfara, talade herr Sandler om att vi lever i ett läge med terrorbalans. Utan att närmare ingå på de olika punkterna i herr Sändlers anförande vill jag här deklarerat att jag ansluter mig till den analys av det internationella läget som gavs i statsministerns inledningsanförande och som visar att de mellanfolkliga relationerna ändå steg för steg håller på att förbättras. Läget ter sig i alla fall i dag betydligt hoppfullare ur den allmänna fredens synpunkter än under de tidigare efterkrigsåren.

Den »styrkans politik», som lanserades av Förenta staterna under senare delen av 40-talet, är inte längre gångbar. Politiken med militärpakter och krigsbaser i främmande länder skrämde en del folk till eftergifter under den tid, då USA kunde framställa sig som enda innehavare av atombomben. Men den tiden är nu sedan länge förbi. Därför är också konjunkturen för det »kalla kriget» betydligt sämre än för några år sedan.

Därför kännetecknas också dagens situation av att det börjar knaka alltmer i fogarna på de militärblock som upprättats. Motsättningarna tillspetsas inom hela västmaktslägret, dels inom de enskilda länderna, dels mellan de länder som låtit sig infogas i Atlantpakten. Morgontidningens främste utrikespolitiska observatör skildrade i lördags den våldsamma indignation, som tändes bland det amerikanska folket, när det avslöja-

des att mr Dulles tre gånger hotat med atombombskrig mot Kina, och summerade: »Att det likväl bara en hårsman från 'randen av krig' inte gick till katastrof, därför har man att tacka det amerikanska folket, som bombarderade kongressen och presidenten med protester mot mr Dulles' då som nu hänsynslösa och ansvarslösa politik.»

Skribenten fortsätter och konstaterar: »Sannerligen — tills vidare ser det ut som om avskräckningsprincipen, sådan den tillämpas av mr Dulles, verkar mera avskräckande på amerikanska folket och Washingtons utländska allierade än på den internationella kommunismen.»

Jag kan instämma i dessa slutsatser och vill bara tillfoga att motsättningarna mellan Atlantpaktens stater tilltar i snabbt tempo. Den engelske premiärministerns senaste resa till Washington visar inför hela världen hur stora motsättningarna är i väsentliga frågor mellan USA och England. Någon utjämning uppnåddes inte vid överläggningarna i Washington. Allt tyder på att motsättningarna består och ytterligare fördjupas.

Just under de senaste dagarna har vi också sett hur den franska regeringen revolterar mot Atlantpaktens krigspolitik. Den franske utrikesministern Pineau förklarade häromdagen på en presskonferens, att han »i högsta grad ogillade den politik som västmakterna fört gentemot Sovjetunionen under de senaste åren». Han tillfogade: »Jag önskar övertala våra angloamerikanska vänner att revidera vår utrikespolitik. Krigets politik har tillbakavisats. Vi måste nu föra en fredens politik för att se att vårt gemensamma ideal — rättvisa, jämlikhet och frihet — får överhanden.»

Jag tror att vi har anledning att uppmärksamma dessa nya tongångar. Det är resultatet av den växande fredsoptionen i alla länder. De bekräftar att styrkans och våldspolitikens anhängare blir alltmera isolerade från sina folk. Därför kan vi nu med större hoppfullhet än på länge se mot en framtid i fredens och det internationella samarbetets tecken.

Jag tror att det finns särskild anled-

Ang. Sveriges utrikespolitik

ning till denna fredsoptimism, därför att vi nu för första gången i mänsklig-
hetens historia har över 900 miljoner
människor med Sovjetunionen och Kina
i spetsen förenade i ett fast förbund, som
sätter fredens bevarande och den fredli-
ga samexistensen som sitt främsta mål.

Till detta kommer så den historiska
omvälvning som skett och sker bland de
tidigare koloniala och halvkoloniala län-
derna, som framgångsrikt tillkämpar sig
nationell frihet och som avskyr kriget.
Statsministern har ju redan i sin över-
sikt erinrat om Bandoeng-konferensen
förra våren mellan 29 stater i Asien och
Afrika. Den resulterade i den bekanta
deklarationen om fredlig samexistens
grundad på fem principer, vilka också
refererades i regeringsdeklarationen. Jag
vill bara tillfoga den reflexionen, att de
stater som anslöt sig till denna deklara-
tion tillsammans med folkmaktens län-
der representerar ej mindre än 1,5 mil-
jarder människor, således betydligt mera
än halva mänskligheten.

Enbart dessa fakta bekräftar att det
skett en sådan förskjutning av kraftför-
hållandena i världen, att det numera
finns reella möjligheter att undvika ett
nytt världskrig. Vi kan motse ett skede
av förhandlingar och samexistens i stäl-
let för våldspolitik och krigshot.

Konferensen i Genève förra sommaren
betecknade inledningen till detta skede.
Även om konferensen ännu icke har lett
till resultat i form av konkreta lösning-
ar på tvistefrågorna kan dess värde svår-
ligen överskattas. Konferensen visade att
stormakternas ledande män kan sakligt
och under ömsesidigt förtroende dis-
kutera de internationella problemen. Det
är ingalunda så som herr Ohlon hävda-
de och herr Ewerlöf instämde i att »Ge-
nève-andan gick snart upp i rök». Det
är inte så. Efter Genève har hela den in-
ternationella atmosfären ändrats, även
om vissa statsmän och publicister gör
vad de kan för att utplåna Genève-andan.
De har inte lyckats därmed. Den lever
med oförminskad kraft hos alla folk
och stärker tillförsikten om möjligheten
att uppnå fredliga lösningar på alla in-
ternationella problem.

Vissa praktiska åtgärder i Genève-an-
dans tecken har vidtagits av Sovjetunion-
ens regering, exempelvis nedskärning-
en av de väpnade styrkorna med 640 000
man, sänkningen av de militära utgif-
terna och återlämnandet av Porkala till
Finland, 39 år före fastställd arrende-
tid.

Som en åtgärd i samma anda bör ock-
så noteras förslaget ifrån den sovjetiske
regeringschefen till den amerikanske
presidenten om ett fördrag om vänskap
och samarbete mellan de båda staterna.
Jag tycker att dessa allvarliga försök att
åstadkomma avspänning och samför-
stånd borde erhålla en hög uppskattning
av den svenska riksdagen och av hela
vårt folk.

Så betraktar jag den nuvarande situa-
tionen i världen, och med utgångspunkt
därifrån vill jag säga några ord om den
svenska utrikespolitiken och dess in-
riktning i nuvarande läge.

All erfarenhet säger oss, att neutrali-
tetspolitiken har varit lycklig för vårt
land. Erfarenheten säger oss att det
utan tvivel var klokt, att Sverige inte
gick med i Atlantpakten, då den frågan
var som mest aktuell 1949. Det var på
den tiden rätt starka krafter — fram-
för allt inom högern och folkpartiet —
som förordade att Sverige skulle gå
samma väg som Norge och Danmark. Nu
ser vi hur allt större kretsar av folken i
dessa länder inser att anslutningen till
Atlantpakten var olycklig. Den har med-
fört att Norge och Danmark fått uppe
väsentliga delar av sin suveränitet. De-
ras utrikes- och militärpolitik bestäm-
mes inte längre i Oslo och Köpenhamn
utan vid Natos sammankomster i
Washington, London, Paris och Lissa-
bon. Då det måste vara ett svenskt in-
tresse att friktionsytorna mellan de två
stora maktblocken avlägsnas så långt
som möjligt från våra gränser, bör vi på
allt sätt stödja den opinion bland våra
grannfolk som kräver utträde ur Atlant-
pakten och återgång till neutraliteten.
Så länge detta inte skett finns det så
mycket större anledning för vårt land
att undersöka, på vilka vägar och med
vilka metoder vårt land kan stärka sin

Ang. Sveriges utrikespolitik

neutrala ställning. Vi har från vårt håll förordat ett förslag med detta syfte inför årets riksdag. Det går i korthet ut på att riksdagen skall avge en försäkran om landets vilja till ständig neutralitet, om att Sverige inte skall ingå militära allianser och inte upplåta sitt territorium för militära stöddepunkter. Därefter skulle det bli regeringens sak att göra en framställning till stormakterna och samtliga grannländer om att dessa garanterar och respekterar den svenska neutraliteten. Vi tror att ett sådant initiativ dels skulle öka tryggheten för vårt eget folk, dels också skulle vara ett betydande bidrag till tryggheten av den allmänna freden. Jag erinrar om att Österrike tagit ett sådant initiativ och fått sin neutralitet godkänd av stormakterna och en rad andra stater, bland dem också Sverige. Vi anser att det österrikiska exemplet är lärorikt och borde vara förebildligt för vårt land.

En konsekvent neutralitetspolitik behöver inte innebära isolering, tvärtom skapar den möjligheter till fruktbara kontakter åt alla håll, men den förutsätter naturligtvis verklig alliansfrihet och uppriktighet i utrikespolitiken. Detta innebär enligt vår mening att Sverige bör göra slut på sitt engagemang i sådana tvivelaktiga sammanslutningar som exempelvis Europarådet. Inte ens namnet är sant på denna sammanslutning. Europarådet omfattar endast en minoritet av de europeiska staterna, och dess uppgift är att ställa denna minoritet i motsättning till den större delen av Europa. Det handlar här om ett organ som syftar till att upprätthålla splittringen, icke att ena Europa, vilket väl ändå borde vara ett svenskt intresse. Vi har hela tiden varit emot Sveriges deltagande i denna sammanslutning och har inte funnit anledning att ändra ståndpunkt, allra minst nu när sammanblandningen med den s. k. Västeuropeiska unionen, som inte är någonting annat än en underavdelning till Nato, tydligen fortgår för fullt. När man finner att Europarådet sysslar med att sätta pinnar i hjulen för handeln mellan Öst och Väst och att åtminstone en del

av den svenska delegationen inför utrikesministermötet i Genève röstade för en resolution som försvårar Tysklands enande, som innebär ett angrepp på staterna i Central- och Östeuropa och som avsåg att låsa utrikesministrarna från västsidan i en negativ position, då befestes den meningen att Sverige inte bör delta i sådana sammanslutningar.

Det bör tillhöra den svenska utrikespolitikens angelägnaste uppgifter att verka för en allsidig förbättring av våra relationer med grannländerna kring Östersjön. Vidgad handel med de stora krisfria marknaderna i öster är ett påtagligt svenskt intresse. Detsamma gäller ökat kulturellt och sportsligt utbyte. Inte minst viktigt är att stärka de personliga kontakterna. Det utbyte av parlamentsdelegationer som redan inletts med Sovjetunionen är ett viktigt led i strävandena att ytterligare förbättra relationerna mellan våra länder. Man får hoppas att statsministerns förestående resa till Sovjetunionen blir av stor betydelse för att vidga de ekonomiska och kulturella förbindelserna, för att skingra eventuella missförstånd och för att stärka vänskapsbanden med detta stora land.

Sverige, som är ett östersjöland, har gemensamt intresse med alla andra länder, som gränsar till detta hav, att göra Östersjön till ett fredens hav. Det förutsätter vidgade kontakter med alla östersjöländer. Till dem hör också Tyska demokratiska republiken. Det är på tiden att Sverige erkänner denna stat, normaliserar relationerna med den och upptar handelsförbindelser. Tysklands delning för överskådlig tid är numera ett faktum som man måste ta hänsyn till, om man vill föra en realistisk utrikespolitik.

I flera grundläggande frågor, exempelvis om svensk alliansfrihet och neutralitet, liksom vid värderingen av den nuvarande internationella situationen sammanfaller vårt partis ståndpunkt med den som företrädes av regeringen. Därför borde det också, synes det mig, vara ett gemensamt intresse att tränga tillbaka de krafter i landet som i grunden är emot den nuvarande utrikespolitiken. Vi hörde nyss herr Ewerlöfs de-

Ang. Sveriges utrikespolitik

klaration om neutraliteten och de förbehåll för sin anslutning till den som han gjorde. Delvis fanns liknande tongångar också hos folkpartiets företrädare. Man gör en läpparnas bekännelse till alliansfriheten och neutraliteten, men bekännelsen är i högsta grad konjunkturbetonad. Jag måste fråga: Var skulle Sverige ha stått i dag, om vi hade följt högerns och folkpartiets utrikespolitiska rekommendationer? Jag skall bara anföra ett par exempel.

Jag erinrar om högerledarens bekanta förslag att Sverige tillsammans med atlantpaktstaterna skulle förvandla Bornholm till en krigsbas. Jag erinrar om folkpartiledarens rekommendation i remissdebatten 1953 om »ett preciserat militärt samarbete med de västeuropeiska A-paktsstaterna».

Dessa rekommendationer — och det finns flera av samma innebörd — riktade sig emot den svenska alliansfriheten och neutraliteten. Hade vi följt dem, skulle Sverige inte längre ha haft möjlighet att föra en självständig utrikespolitik, utan liksom Norge och Danmark varit inlemmat i Atlantpakten med de följder för vår självständighet som detta skulle ha medfört. Och när man i dag dels här i riksdagen, dels i partipressen från båda dessa partiers sida propagerar för att vårt försvar skall utrustas med atomvapen, importerade från atlantpaktsländerna, är detta ytterligare ett uttryck för att man ännu inte har uppgett sina strävanden att driva Sverige in i utrikespolitiska äventyrligheter, rasera neutraliteten och göra vårt land till en del av krigsblocket.

Det är därför, herr talman, ett fredsintresse och ett intresse för bevarandet av vårt lands suveränitet och frihet att dessa partiers inflytande bland folket tränges tillbaka. För den uppgiften borde landets alla fredsvänner och i första hand arbetarrörelsens partier kunna göra gemensam sak.

Herr BENGTON (bf):

Herr talman! En utrikesdebatt i den svenska riksdagen skiljer sig avsevärt

från andra debatter, t. ex. sådana som ägnas ekonomisk politik o. d. Både i riksdagen och jag tror man kan säga bland hela svenska folket råder en sådan enighet om vilken utrikespolitik Sverige bör föra, att det knappast förekommer några hårdare meningsutbyten. Den neutrala hållning, som Sverige intagit, har vunnit så allmän anslutning att man numera ytterst sällan hör någon röst påyrka en radikalt förändrad utrikespolitisk kurs.

Att Sverige är neutralt, innebär dock ingalunda att vi ställt oss utanför den internationella gemenskapen. Sverige har med intresse och aktivitet deltagit i arbetet såväl i Förenta Nationerna, Europarådet och Nordiska rådet som i andra internationella sammanhang. Närmast har jag haft möjlighet att bedöma arbetet inom den svenska FN-delegationen, och jag tror mig kunna säga, att delegationen under den senaste generalförsamlingens möte ådagalagt stor aktivitet. Sverige har bidragit till och aktivt deltagit i hjälparbetet åt de underutvecklade länderna, såsom redan framhållits i statsrådet Lindströms anförande. Detta bistånd har skett både genom lämnande av bidrag och genom ställande av expertis till dessa länders förfogande. Ett exempel på ytterligare bidrag till det internationella samarbetet har vi nu, då Kungl. Maj:t i proposition till riksdagen föreslagit att Sverige skall ansluta sig till det internationella finansieringsbolaget som bildats i FN:s regi.

Inom Förenta Nationerna har sedan ett flertal år diskuterats upprättandet av ett internationellt finansieringsbolag med uppgift att förmedla riskvilligt kapital främst till mindre utvecklade länder. Förslaget framfördes ursprungligen av en expertgrupp som till det ekonomiska och sociala rådets trettonde möte år 1951 hade att avgiva rapport om åtgärder ägnade att främja det ekonomiska framåtskridandet i de mindre utvecklade länderna. Till följd av ett flertal länders obenägenhet att vid den tidpunkten skänka förslaget sitt stöd kunde konkreta åtgärder för dess förverkligande då inte genomföras. Rådet uppdrog emellertid

Ang. Sveriges utrikespolitik

åt Internationella återuppbyggnadsbanken att i samråd med medlemsregeringarna och privata intressenter närmare undersöka frågan. Av banken utarbetade rapporter över arbetet härmed samt dess förslag till närmare utformning av det planerade finansieringsbolaget behandlades vid rådets och generalförsamlingens möten åren 1952 och 1953, dock utan att en slutgiltig lösning kunde uppnås. Först vid generalförsamlingens nionde möte hösten 1954, då jag hade förtroendet att företräda Sverige i den kommitté som behandlade ärendet, fattades ett principiellt beslut om att inrätta ett internationellt finansieringsbolag, som erhöll namnet International Finance Corporation. Internationella återuppbyggnadsbanken har sedan utarbetat stadgar, varefter förslaget har utsänts till de olika medlemsstaterna. Sverige intog under förarbetet en avvaktande hållning, beroende på att förslaget i sin första utformning huvudsakligen hade samma karaktär som den s. k. tekniska hjälpen, för vilken Sverige har visat ett betydande intresse. Sedan förslaget omarbetats, så att bolaget skulle kunna drivas efter mera affärsmässiga grunder och med låga administrationskostnader, ansåg man sig dock kunna ge projektet sitt stöd. Vid omröstningen i Förenta Nationerna röstade också Sverige för förslaget om bildandet av detta finansieringsbolag.

Jag har velat framhålla denna fråga för att ytterligare fästa uppmärksamheten vid det omfattande arbete, som FN bedriver utöver det egentliga fredsarbetet. Det är naturligt att blicken i första hand riktas på själva fredsarbetet, men det bör bemärkas, att även övrigt internationellt samarbete har stor betydelse som en fredsfrämjande faktor. I FN:s stadga heter det i första hand i artikel I, att Förenta Nationernas ändamål är »att upprätthålla internationell fred och säkerhet och att i detta syfte dels vidtaga verksamma kollektiva åtgärder för att förebygga och undanröja hot mot freden» o. s. v. I en senare punkt i samma artikel heter det emellertid också, att ändamålet är »att åstadkomma internationell samverkan vid lösandet av inter-

ternationella problem av ekonomisk, social, kulturell och humanitär art» o. s. v.

Det är ett aktningsvärt arbete FN har utfört på detta område. För att hjälpa folken i de underutvecklade länderna och höja dem ur deras nuvarande fattigdom, för att ge dem arbete, bröd och möjlighet till en rikare personlighetsutveckling har Förenta Nationerna, liksom även de enskilda länderna i Västerlandet, satt i gång ett omfattande arbete. Kapital exporteras till dessa länder, och teknisk hjälp lämnas dem av utsända experter i syfte att utveckla och höja deras näringsliv, framför allt genom ökad industrialisering. Hjälplämnas också för att skapa ett modernt skolväsende och för hälso- och sjukvård, varav det endast finns obetydliga ansatser eller måhända ingenting alls i stora områden. Det torde vara självfallet, att ett sådant arbete bidrar till närma folken till varandra och skapa en känsla av tacksamhet, som är gynnsam för fredssträvandena.

Det är inte underligt att människorna är pessimistiska i fråga om möjligheten att undvika ett nytt krig. Så långt vi kan skönja tillbaka i historiens blad, har det förekommit meningsskiljaktigheter, oenighet, kiv, split, strid och kamp. Oerhörda framsteg i tekniskt avseende har uppnåtts, vetenskapen har gjort stora landvinningar, och inom alla områden kan vi uppvisa en rent av fantastisk utveckling. Men i ett avseende har mänskligheten inte kommit ett steg längre än för flera årtusenden sedan, och det är i fråga om att hålla fred på jorden. Jag såg nyligen en uppgift, att det under en tidsperiod av 3 400 år inte har varit fred på hela jorden under mer än 268 år. Trots den allt annat än optimistiska utvecklingen i fredshänseende kan jag inte sälla mig till den på detta område alltför stora skaran av pessimister. Inför de väldiga svårigheter, som möter i arbetet för freden, är det så lätt att vara pessimist, så lätt att klandra, så lätt att tala om de stora kostnaderna och de små resultaten. Är det rätt och klokt att tänka på det sättet? När vi är medvetna om de fruktansvärda förstörelsemedel, som nu finns och som eventuellt kan

Ang. Sveriges utrikespolitik

komma till användning i ett krig, bör vi då inte så mycket ivrigare arbeta för att skapa fred? Kostnaderna för det internationella arbetet är stora, men om det finns en möjlighet, om än ringa, att FN skulle kunna förhindra ett krig, är det då inte anledning att på allt sätt främja en sådan verksamhet? Även om internationellt arbete kostar pengar, så kostar ett krig oändligt mycket mera. Ett krig vållar en oerhörd, ja, i våra dagar en rent av oöverskådlig förstörelse. Men kriget kostar ännu mera. Kulturvärden, såsom kyrkor, museer, konstverk m. m., som aldrig kan ersättas, blir förstörda. Men framför allt kostar ett krig det alltid lika oersättliga, det som inte i någon form kan kompenseras, nämligen människoliv. Därför måste det vara nödvändigt att upprätthålla en internationell organisation, som arbetar för det vi mest av allt önskar, nämligen fred.

Under den före jul avslutade FN-sessionen nåddes ett väsentligt framsteg. Det var när 16 nya länder beviljades inträde i organisationen. Den frågan hade stått praktiskt taget stilla under nio år — det var endast Israel och Indonesien som beviljades inträde 1949 respektive 1950. Ett 20-tal länder har ansökt om medlemskap, men det har inte varit möjligt att nå enighet, så att nya medlemmar kunnat beviljas inträde. Efter synnerligen dramatiska förhandlingar och voteringar kom man nu slutligen till det resultatet, att 16 nya stater beviljades medlemskap.

För en internationell organisation som vill nå resultat är det mycket betydelsefullt att den har allmän anslutning, och Sverige har under alla år arbetat för att FN skulle bli så universellt som möjligt. Hans excellens herr statsministern nämnde tre länder som fortfarande inte är medlemmar i FN. Därvidlag föreligger speciella svårigheter. Japan fanns med i det första resolutionsförslaget som avsåg inträde för 18 länder, men då Yttre Mongoliet inte kunde bli medlem, kom Japan genom en kompromiss att också stå utanför. Tysklands enande är kanske förutsättningen för detta lands medlemskap. Schweiz in-

tar en ståndpunkt, som vi från svensk sida knappast vill acceptera, och driver en neutralitet som går så långt, att man knappast ens deltar i internationellt samarbete.

På andra områden av Förenta Nationernas verksamhet har dock inte kunnat nås några större resultat. När jag hörde herr Öhman tala om Sovjetunionen som en sådan stark fredsfaktor, kunde jag inte undgå att göra den reflexionen, att det skulle vara intressant, om herr Öhman hade möjlighet att göra en rundfråga till de länder som är fria — inte Sovjetunionens satellitstater — hur många av dessa som betraktar Sovjetunionen som en speciell fredsfaktor.

En av de oroshärdar, som finns i världen och som är en ständig krigsanledning, har nämnts flera gånger i denna debatt, nämligen motsättningarna mellan araber och judar. Arabländerna har inte erkänt den nya staten Israel, och det råder nu territoriell strid mellan dem. Araberna anser att Palestina är deras land, och de påvisade under debatten om flyktingfrågorna, att det så sent som år 1917 fanns 90 % araber i Palestina och 10 % judar. De påvisade vidare att Palestina varit arabernas land i 1 500 år. När de kristna synpunkterna framfördes, att judarna haft landet tidigare, kunde araberna genmäla att de dessförinnan — för 3 000 år sedan och längre tillbaka i tiden — ändå hade besittit Palestina.

Det är möjligt att ställningen skulle bli något lugnare mellan araber och judar, om man kunde få bort det svåra irritationsmoment, som flyktingfrågan utgör. Situationen är nu att 905 000 araber, som tidigare bott i Palestina, under mycket svåra förhållanden lever som flyktingar i de kringliggande arabländerna. Den i stort sett enda försörjningsmöjlighet, som de har, är det understöd som lämnats av Förenta Nationerna. Under år 1954 uppgick detta till 27 dollars per person och år, d. v. s. ungefär 38 öre om dagen, som vederbörande skulle existera på. Dessa flyktingar lever i tält, i läger och under så svåra förhållanden, att det uppstår mycket starka hatkän-

Ang. Sveriges utrikespolitik

lor mot det land, som de anser gjort dem orätt.

Redan när man börjar diskutera, hur denna flyktingfråga uppkommit, stöter man på stora motsättningar. På den judiska sidan säger man, att flyktingfrågan uppkom efter kriget år 1948 mellan Palestina och arabländerna. Araberna däremot säger, att den började långt tidigare och på grund av att judiska terroristgrupper ställde till massakrer på araberna och att det var i rädslan här för som de flydde därifrån till sina nuvarande platser. Förhållandet är nu detta, att araberna ständigt hänvisar till en resolution, antagen år 1948 i Förenta Nationerna, där det står att de, som önskar återvända till sina tidigare boplatser, skall ha möjlighet att göra det. Den verkliga innebörden av denna resolution blir sannolikt, att alla dessa flyktingar skulle återvända till Palestina. Från Israels sida framhåller man, att i stället för dessa omkring en miljon flyktingar, som flyttat, har det kommit 350 000 judar från olika delar av världen, och de menar att det under sådana förhållanden inte finns någon möjlighet att ta tillbaka flyktingarna. Man skall också lägga märke till att den nya judiska staten Israel inte har mer än 1 750 000 invånare, av dem 170 000 araber. Man kan förstå rädslan att ta emot så pass många arabflyktingar, vilka man väl kan förmoda inte hyser alltför vänligt stämde känslor mot Israel.

Det finns projekt på hur man delvis skall kunna ordna denna fråga, så att flyktingarna skulle kunna bli bosatta på någon annan plats, främst i Sinai och Jordan, där man räknar med att 200 000 flyktingar skulle kunna få arbete och boplatser. Men dessa stora projekt tar mycket lång tid att genomföra, kanske 10 å 15 år. Flyktingarnas antal ökar emellertid med 20 000 om året, och även om man skulle kunna ta emot 200 000 flyktingar, skulle det om 10 å 15 år ändå finnas en miljon flyktingar.

Frågan om arabflyktingarna diskuteras under tre veckor i Förenta Nationernas senaste generalförsamling, och jag måste säga att man knappast kom

fram till någonting, som man kunde säga var en lösning, vilken man kunde hoppas så mycket av. Det antogs en resolution, som Israel röstade för. Arabländerna avstod att rösta. Sverige röstade också för resolutionen, men jag tror inte att delegaterna hade en känsla av att man egentligen hade något väsentligt närmat sig en lösning av problemet. De starka motsättningarna finns fortfarande kvar. I ett anförande från svensk sida framhölls vid det tillfället dels att frågan om palestinaflyktingarna alltmera blivit en politisk fråga, dels att man bör ge erkännande åt den hjälpverksamhet, som bedrivs. Vad man måste sträva efter är emellertid att få problemet ur världen, så att dessa flyktingar får boplatser och arbete och inte förblir flyktingar i hela sitt liv.

I detta fall framhölls från svensk sida att man knappast kunde tänka sig att en av parterna skulle få fullständigt rätt. Man måste således tänka sig en kompromisslösning. Det måste bli så, att staten Israel kanske får tillåta en del av flyktingarna att återvända till sina tidigare hem, men å andra sidan får man också vädja till arabstaterna att ta hand om en del av dessa flyktingar.

Jag har velat belysa detta problem, som nämnts vid flertalet tillfällen i denna debatt, eftersom jag sysslats med detta arbete i Förenta Nationerna. Tyvärr måste jag sluta hela detta avsnitt med att konstatera, att detta är en av de stora orosanledningarna och en fråga som kan föranleda krig och mera vittomfattande oroligheter. Man får dock hoppas, att frågan så småningom skall kunna lösas, men för tillfället ser det inte så värst ljust ut.

Herr talman! Jag vill sluta med att understryka vad jag tidigare sagt, att även om det föreligger stora svårigheter är det glädjande att konstatera att Sverige deltar i samarbetet på alla områden. Jag hoppas att Sverige även i fortsättningen kommer att delta i det aktiva internationella arbetet. Även om det föreligger dystra framtidsperspektiv med tanke på krig och fred, är dock den enda förutsättningen att vi gör allt, som kan tän-

Ang. Sveriges utrikespolitik

kas, för att bedriva samarbete och försöka lösa problemen på detta sätt.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Det var ett avsnitt i hans excellens herr statsministerns anförande här i dag som föreföll mig något oroande. Det var uttalandet om exporten av vapen till östra medelhavsområdet — det vill med andra ord säga ett uttalande som just berör den konfliktsituation, som herr Bengtson nyss har talat om.

Det har på många håll i vårt land sagts, och jag tror med rätta, att vi från svenskt håll har gynnat Egypten i dess konflikt med Israel. Det är också väl känt att talrika representanter för Egypten har vistats vid gevärsfaktoriet i Eskilstuna just i samband med vapenleveranser till Egypten. Dessa uppgifter, som sålunda har lämnats från olika källor, har helt säkert oroat många i vårt land. Jag måste tyvärr säga att oron ingalunda har stillats av hans excellens herr statsministerns anförande här i dag. De många svenskar, som tycker att det är beklämmande att man på många håll även ute i världen visar så stor likgiltighet för de svårigheter, som Israel för närvarande har, anser naturligtvis att det är ännu värre, om vi här från Sverige skulle bidra till att öka svårigheterna.

Trots konflikter på skilda håll hoppas mänskligheten alltjämt och särskilt, kan man väl säga, efter den senaste vapentekniska utvecklingen, att världens stater så småningom skall avrusta och att de skall komma överens om en allomfattande, universell avrustning. Jag skulle vilja säga att detta är det fjärran målet och att det också borde vara målet för våra utrikespolitiska strävanden, då det gäller att utforma de dagsaktuella politiska åtgärderna. Målet är en enad värld, där rustningarna inte är nödvändiga, utan där i stället de väldiga belopp som rustningarna kräver — för närvarande omkring 600 miljarder kronor årligen — skulle kunna användas till att höja den kulturella och sociala standarden hos alla folk.

Det råder ingen tvekan om att ifall vetenskap och teknik tillämpas och användes för fredliga ändamål med samma intensitet som för förstörelse under krig, skulle vi snart komma dithän, att ingen människa på jordens yta skulle behöva hungra, ingen skulle behöva lida nöd. De stora härjande farsoterna skulle kunna bekämpas, och sjukdomarna skulle kunna reduceras till ett — om jag så får säga — civiliserat minimum. I ett sådant samhälle skulle alla väpnade konflikter vara helt onödiga. Jag vill gärna framhålla, eftersom det talats så mycket om befolkningsökningen, att det med vetenskapens och teknikens hjälp blir möjligt att försörja en befolkning, vida större än den vi för närvarande har.

Men vi kan inte vänta med arbetet på att nå detta mål, till dess att vi har avrustat. Vi måste öka våra insatser även nu, medan rustningarna kräver stora belopp. Om vi kan göra det och verkligen gör betydligt större insatser än vi hittills har gjort, har vi därmed, menar jag, tagit ett mycket viktigt steg på vägen mot freden. Herr Sandler sade nyss — och det skulle jag vilja understryka — att det dock främst är arbetet för fredliga värv som leder till fred. Jag vill emellertid säga, att det åtminstone inte för oss är likgiltigt, hur den värld ser ut, som vi på det sättet bör hjälpas åt att skapa. Det är inte likgiltigt, om det blir en fri demokrati eller en ekonomiskt, socialt och kulturellt totalreglerad och totalplanerad kommunistisk diktatur.

Genom de frikostiga erbjudanden om ekonomisk hjälp, som Sovjet på senaste tiden har strött omkring sig, pågår för närvarande, kan man med hans excellens herr statsministern säga, en kamp om det ekonomiska inflytandet i världen. Det är därför viktigt, att det stöd, som lämnas från Förenta Nationerna till de hungrande folken i världen, kommer att ökas, och det är därför också angeläget, att vårt land ger allt det stöd det kan åt ett arbete i sådan riktning. Men vi kan inte — det vill jag understryka mycket kraftigt — nöja oss med insatser av den art, som hittills varit dominerande och som bl. a. statsrådet Lindström talade

Ang. Sveriges utrikespolitik

om här i dag. Visst är den tekniska hjälp, som t. ex. lämnas genom FAO, nödvändig och nyttig, men den är långt ifrån tillräcklig. Det räcker inte med teknisk expertis, utan man måste ha klart för sig, att det framför allt behövs pengar för produktiva anläggningar och i allra främsta rummet för att öka produktionen av livsmedel.

En indisk lantbruksekonom, som jag träffade för ett par år sedan — han var ledare för ett stort vattenregleringsföretag i Indien — sade, att Indien inte är mycket hjälpt med sociala och kulturella hjälpåtgärder, utan vad det behöver är mera mat. *Det* är det dominerande behovet i så gott som alla länder, som är mindre utvecklade i tekniskt hänseende.

Det föreslogs för några år sedan inom Förenta Nationerna, att det skulle upprättas en fond just för att man skulle kunna bistå länder med kapital i större skala än vad som hittills har varit möjligt genom t. ex. världsbanken. Grunderna för den fonden utformades sedermera av en kommitté, och fonden fick namnet SUNFED — Special United Nations Fund for Economic Development. Det förutsattes, att den fonden skulle få ett kapital på 250 miljoner dollar. Förslaget har stötts och blötts, och motstånd har rests från flera håll, men det har i alla fall nu beslutats, att fonden skall åtminstone provisoriskt träda i funktion. Jag skulle vilja ge uttryck åt den förhoppningen, att Sverige i Förenta Nationerna stöder strävandena till en fortsatt utbyggnad av denna fond för ekonomiskt uppbyggnadsarbete jorden runt. Visserligen är det kapital, som man tänkt sig överlämna till denna fond, relativt litet i förhållande till de stora hjälpfonder, som framför allt Amerika har instiftat eller lämnat pengar till. Men ju starkare vi kan göra den ekonomiska hjälpen från Förenta Nationerna, desto bättre är det i alla avseenden, såvitt jag kan förstå.

Det finns ett ordspråk som säger, att barmhärtigheten börjar hemma, och jag skulle därför vilja framhålla, att vi kanske i allra främsta rummet borde tänka på ett vidgat ekonomiskt samarbete och

en ekonomisk uppbyggnad av länder i Europa, där levnadsstandarden ännu är mycket låg.

Men jag vill för min del inte inskränka ett vidgat samarbete i Europa till ett ekonomiskt och kulturellt samarbete. Vi behöver samverkan även i militärt avseende. En sådan samverkan är, menar jag, desto nödvändigare som Sovjet intensivt arbetar på att splittra Västeuropa. Det är väl ingen tvekan om att flertalet av Sveriges folk känner att de hör samman med Västeuropas demokratiska folk och att de endast kan tänka sig en framtid i samverkan med dessa folk i frihet. Men därav följer enligt min mening också, att vi måste samverka för att bli så starka som möjligt, om en sådan situation skulle inträda, att styrkan kommer att behövas. Och styrkan kan behövas även då det gäller förhandlingar.

Den enda logiska slutsatsen av det myckna talet om det ideologiska sambandet synes mig vara, att man också går till en samverkan i utrikespolitiskt hänseende. Nyss yttrade herr Sandler i ett helt annat sammanhang, att politiska åtgärder sällan följer logikens lagar. Nå, det kan ju så vara, men är det riktigt att de inte gör det, så menar jag, att i det här speciella fallet är det värre, då de, enligt min mening, inte heller följer förnufts.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att fästa uppmärksamheten vid det avsnitt i herr statsministerns anförande, där han berörde förhållandena i Fjärran östern, enkannerligen den politiska situation som inneslutes i begreppet Israel—arabstaterna. Två av talarna här i dag har senare varit inne på samma problem, och jag kan därför begränsa mig till några mer allmänna konstateranden.

Statsministern nämnde i sitt anförande, att han ansåg en försonligare anda vara märkbar efter Genève-konferensen. Motsättningarna består, sade han, men stämningen är lugnare. Rädslan för de nya vapnens verkningar har lett till en avspänning, och en viss maktbalans har inträtt.

Ang. Sveriges utrikespolitik

Man vågar påstå, att om detta gäller i stort, så gäller det dock inte förhållandet mellan arabstaterna och Israel — Israel, denna lilla demokratiska utpost i Fjärnan östern. Det är där som ett av den nutida historiens största samhällsexperiment försiggår, det är där man söker att tillämpa det bästa i den europeiska kulturtraditionen, det är där man bygger upp ett samhälle efter västeuropeisk demokratisk förebild, det är där man tar hand om vrakspillror av folk från Orienten, för vilka man söker överbrygga en i många fall hundraårig, kanske ibland tusenårig efterblivenhet i kulturutvecklingen.

Samtidigt med att detta arbete pågår där, måste invånarna leva under trycket av ett latent krigshot. Arabstaterna vägrar att över huvud taget diskutera ett fredsslut med Israel. Folket betraktar sig, om inte i krig, så dock utan fred. Detta medför i sin tur uppenbara risker för krig. Gränskränkningar ingår i den aktuella och föga uppbyggliga dagsbilden. Man ser allt som oftast av referat i tidningarna vad som förekommit. I Jordans källområde förekommer ofta uppmärksammade motsättningar vid den syriska gränsen. Man har inom detta område på israelisk sida lanserat ett jättelikt utbyggnadsprojekt, genom vilket man skulle kunna tillgodogöra sig en del av Jordans vattenflöde för att därigenom skapa bevattningsmöjligheter och kraftanläggningar. På syriskt håll har man motsatt sig detta, och den dåvarande representanten för Förenta Nationerna sanktionerade denna vägran på det sättet, att han förbjöd en fortsatt utbyggnad. Vid Ghazaområdet vid den egyptiska gränsen råder det också påtaglig oro med gränskränkningar och upprepade sammanstötningar som följd, även om det nu under några månader förefaller ha varit lugnt.

Samtidigt med detta pågår en väldig upprustning, som självfallet leder till att den förutvarande s. k. maktbalansen blir ett direkt illusoriskt begrepp. Läget kompliceras också av att det är fråga om inte bara nationella revansch- och prestigesynpunkter — inte bara en nationell

självhävdelse sålunda — utan fastmer och kanske framför allt enorma ekonomiska intressen. Det är kampen om oljan som är det mest framträdande momentet och som helt dominerar bilden.

Jag begärde ordet, herr talman, för att säga att i detta läge borde de mindre staterna, som på något undantag när ej gärna kan sägas företräda vare sig egna eller stormakternas ekonomiska intressen, överväga, huruvida ett initiativ till en fredlig lösning icke vore tänkbart. Ett initiativ från de nordiska länderna exempelvis, eventuellt i samförstånd med ytterligare några av de mindre staterna, i syfte att söka ernå en avspänning borde vara en tanke som skulle kunna övervägas. Jag uttalar förhoppningen eller, kanske rättare sagt, förvissningen, att regeringen följer händelseutvecklingen där nere med den största uppmärksamhet och därvid också överväger vad som kan befinnas vara lämpligt. Ett initiativ från nordiskt håll, kanske rent av inspirerat från svensk sida, skulle måhända kunna föra upp frågan åtminstone till en diskussion, om inte möjligheterna till en fredlig avveckling på något avsnitt, där motsättningar finnas, skulle vara möjliga, och jag tillägger, att även om ett sådant initiativ inte leder till omedelbart resultat, blir det i varje fall ett incitament till betänksamhet hos den, som är aggressiv, och ävenså ett stöd för ett folk som intet önskar högre än att få fortsätta sitt arbete på landets fredliga utveckling.

Jag uttalar förhoppningen och förvissningen att regering och utrikesutskott överväger dessa tankegångar och vidtar åtgärder, vartill de lämpligen föranleder.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! I den allmänna exposé, varmed statsministern inledde denna överläggning i förmiddags, hade han funnit utrymme även för ett avsnitt, som gällde vad man brukar kalla FN:s verksamhet för hjälp till underutvecklade länder. Denna verksamhet finansieras ju med frivilliga bidrag från medlemsstaterna, och dess omfattning bestäms allt-

Ang. Sveriges utrikespolitik

så av dessas offervillighet. Statsministern lämnade också några exempel på de insatser, som vårt land här har gjort. Vi har ju hittills under de något mer än fem år, som denna verksamhet har bedrivits, sänt ut 150 experter, och vi har tagit emot ungefär 700 stipendiater för att göra dem delaktiga av våra allmänna kulturella, sociala och tekniska landvinningar.

I ett senare anförande utvecklade statsrådet Lindström ytterligare detta ämne och lämnade en rad, såsom jag tycker, intresseväckande detaljupplysningar. Statsministern för sin del slutade sitt anförande beträffande detta avsnitt med följande ord: »I förhållande till de omätliga behoven är vad som hittills uträttats på detta fält synnerligen modest. Men under förutsättning att biståndsverksamheten successivt väsentligen vidgas till sin omfattning, kan dess betydelse på längre sikt knappast överskattas.» Jag för min del, herr talman, vill understryka detta statsministerns uttalande. Jag delar hans uppfattning.

Därutöver skulle jag emellertid gärna vilja säga något ytterligare om vårt eget lands insatser hittills, dels i förhållande till FN-organisationen som sådan, dels i förhållande till den frivilliga verksamheten, som jag talade om för ett ögonblick sedan.

Jag tror, att om man räknar samman de belopp som vi har offrat och som vi — om nu riksdagen följer Kungl. Maj:t, vilket ju är sannolikt — kommer att offra, måste man säga, att dessa belopp mot bakgrunden av våra egna resurser och vid en internationell jämförelse är icke obetydliga, för att icke använda ett starkare uttryck. Vi har för vår del ingen anledning att skämmas härvidlag. Vi skall naturligtvis, herr talman, inte förhäva oss över våra bidrag, men vi skall inte heller undervärdera dem, vilket man ibland tycks göra i den allmänna diskussionen. Senare i eftermiddag skall vi ju fatta beslut i vissa frågor av denna art, som jag om ett ögonblick skall be att få säga några ord om.

Dessförinnan vill jag emellertid erinra om det förhållandet — som kanske

inte är allmänt känt — att vårt land per capita räknat är en av de tre största bidragsgivarna till FN-organisationen som sådan. I denna tätgrupp på tre har vi två kolleger, Canada och Nya Zeeland. Detta måste anses vara en för oss ganska hedersam placering.

Om man sedan övergår till att mera i detalj undersöka vad vi har gjort speciellt för den internationella hjälpverksamheten, torde en dylik undersökning bestyrka, att verksamheten har den karaktär som jag har nämnt för ett ögonblick sedan. Vi skall, som sagt, senare i eftermiddag behandla vissa anslagsfrågor. Det gäller bl. a. bidrag till internationell hjälpverksamhet. Kungl. Maj:t har för detta ändamål anhållit om ett reservationsanslag på 9 200 000 kronor. För innevarande budgetår är anslaget 6 000 000 kronor. Det är alltså fråga om en förhöjning med mer än 50 procent. Statsutskottet har enhälligt tillstyrkt och har understrukit angelägenheten av att Sverige aktivt deltar i den vidgade verksamheten på detta område. Jag går ut ifrån såsom givet, att kammaren kommer att ganska enhälligt bifalla denna Kungl. Maj:ts hemställan. Medlen kommer att fördelas med 3 600 000 kronor till tekniskt bistånd, 1 000 000 kronor till Föränta Nationernas barnfond, 1 435 000 till flyktinghjälp etc.

Nu kanske någon frågar sig: Hur ställer det sig med andra nationers bidrag till denna betydelsefulla frivilliga verksamhet? Frågan har ju kanske också en viss aktualitet mot bakgrunden av det anförande, som herr Osvald höll för ett par minuter sedan.

I dagarna har till kammarens ledamöter av utrikesdepartementet delats ut en blå bok, tidigare omnämnd i denna debatt.

I denna blå bok finns vissa upplysningar i detta ämne. På s. 131 skildras den anslutning från andra medlemsstater som är för handen. Jag kan, herr talman, knappast säga att ett studium av dessa siffror är direkt uppmuntrande. Av tabellen på s. 131 finner vi, att totala antalet bidragsgivare till det utvidgade programmet för tekniskt bistånd, 5:e

Ang. Sveriges utrikespolitik

perioden, är 69. Förenta Nationerna räknar som bekant för närvarande 76 medlemsstater. När det gäller Förenta Nationernas hjälparbete bland palestinaflyktingar är antalet bidragsgivare 29. När det gäller Förenta Nationernas hjälparbete i Korea är antalet bidragsgivare 38, när det gäller FN:s barnfond är antalet bidragsgivare 54, och när det gäller FN:s nödhjälpsfond för flyktingar är antalet bidragsgivare endast 15. I detta senare fall betyder det, att endast en obetydlig minoritet av medlemsstaterna i Förenta Nationerna över huvud taget skänker någonting till nämnda ändamål. Jag tycker att en sådan attityd från vissa medlemsstaters sida står i ganska dålig överensstämmelse med de allmänna principer om världssolidaritet och världslojalitet, som finns nedlagda i Förenta Nationernas charter.

De siffror, som återges i utrikesdepartementets blå bok, visar att Sverige är med bland bidragsgivarna på samtliga dessa områden. Det förekommer även en annan upplysning, som jag gärna skulle vilja understryka, en upplysning som visar den betydande generositet, som Förenta staterna lägger i dagen i dessa sammanhang, en generositet som är ett uttryck för den helhjärtade anslutning till Förenta Nationerna, som Förenta staterna har gjort till sin. I blå boken omtalas sålunda att i fråga om vad som kallas UNKRA, d. v. s. FN:s hjälparbete i Korea, betalar Förenta staterna 67 procent av kostnaderna.

Jag gissar, att, om man närmare undersöker bidragens storlek beträffande övriga, här av mig nämnda ändamål, skall man finna, att även i dessa sammanhang den anpart, som Förenta staterna frivilligt åtagit sig, är högst betydande. I flera fall tror jag man kan säga, att utan bidrag från Förenta staternas sida skulle verksamheten vara tämligen omöjlig att genomföra.

Nu har man inom Förenta Nationerna tillsatt en särskild kommitté, som skall göra propaganda bland medlemsstater och icke medlemsstater — icke medlemsstater har ju rätt att vara med om denna verksamhet — för att få till stånd livli-

gare intresse för dessa ting och få fram större bidrag. Det må väl inte anses ligga utom ramen för denna överläggning i den svenska riksdagen att uttala en varm förhoppning om framgång för denna kommitté i dess verksamhet, ty de ändamål, som det här är fråga om, är verkligen sådana, att de borde kunna omfattas av flertalet av jordens länder.

Naturligtvis bör man inte göra sig några överdrivna förhoppningar om vad som här kan åstadkommas, även om de belopp, som kan komma att ställas till förfogande, blir väsentligt mycket större än de belopp, man nu arbetar med. Det är nämligen inte bara pengarna, som är utslagsgivande. Detta sista skulle jag vilja säga närmast till herr Osvald, med vars anförande jag annars i stort sett sympatiserar. Det är viktigt att få så många miljoner som möjligt till denna frivilliga verksamhet, men vi skall inte vara blinda för det förhållandet, att denna verksamhet i många fall kolliderar med psykologiska och religiösa fakta, som kan vara mycket svåra att komma till rätta med. Vi får hålla i minne, att denna verksamhet i stor utsträckning bedrivs bland österns myllrande miljoner, som många gånger naturligtvis har svårt att frigöra sig från en kanske sedan årtusenden invand psykologisk eller religiös inställning. Det finns tyvärr, så vitt jag vet, ganska många exempel på att Förenta Nationernas hjälpverksamhet i sådana sammanhang har kommit till korta. Den har besegrats av psykologiska och religiösa fakta av den beskaffenhet som jag här har antytt.

Vi bör alltså inte göra oss några överdrivna förhoppningar om vad som kan åstadkommas. Å andra sidan måste man dock vara berättigad att säga — och därmed skall jag sluta detta mitt korta inlägg — att en stark intensifiering av FN:s uppbyggande verksamhet på dessa områden alldeles otvivelaktigt måste utgöra en i avsevärd grad stabiliserande faktor, när det gäller att försöka komma tillbaka till något så när drägliga förhållanden här i vår värld — en värld som ökar med över 20 miljoner människor om året, d. v. s. bortåt 100 000 människor om dagen,

Ang. Sveriges utrikespolitik

en värld i vilken ungefär halva befolkningen för närvarande lever på svältgränsen, en värld i vilken riskerna för konvulsioner och explosioner måste vara överhängande *enbart* av de grunder, som jag här har talat om, alldeles oberoende av vad politiska motsättningar och ideologiska konflikter kan åstadkomma.

Herr WAHLUND (bf):

Herr talman! Herr Hagberg sade just, att det blir inemot 100 000 nya världsmedborgare om dagen. Ja, det har blivit 20 000 fler under den tid vi har fört denna debatt. Jordbefolkningen ökar och ökar. 250 miljoner världsmedborgare har vi i dag, och det är lätt att räkna ut att vi om 50 år kommer att vara uppe i 350 miljoner, ja, mer. Herr Hagberg påminde om att stora delar av jordbefolkningen svälter. Ja, det är som statsrådet Lindström sade här nyss, att på två tredjedelar av jordbefolkningen kommer bara en sjundedel av inkomsten. De där två tredjedelarna lever under levnadsvillkor, som är sådana, att man inte har tillräckligt med mat för att upprätthålla en rimlig hälsostandard. I själva verket är det så, att detta världsbefolkningsproblem, detta gigantiska överbefolkningsproblem, sträcker sig också utöver de nämnda två tredjedelarna.

Jag var nere på Ceylon förra året och fick där siffror som visar att man i detta land, där levnadsstandarden dock är tämligen hygglig, är ytterst bekymrad för befolkningsutvecklingen. Orsaken till bekymret är faktiskt att dödligheten har gått ned, jag höll på att säga katastrofalt — det menar jag inte, ty jag hyser stor respekt för den verksamhet, som utföres av världshälsoorganisationen och andra. Dödligheten där nere har emellertid minskat till hälften på tio år. På Ceylon har man i dag västerländska dödlighetsförhållanden samtidigt som man har den högsta födelsefrekvensen i världen. Befolkningen ökar med tre procent om året. Man är där djupt bekymrad, då man vet att man endast tills vidare kan placera befolkningstillväxten genom att uppodla djunglerna. Man kan särskilt

göra det nu, eftersom man har fått ned dödligheten huvudsakligen genom malariakontroll, och denna malariakontroll har gjort stora områden av Ceylon beboeliga, därigenom att malarian har försvunnit. Dessa möjligheter förslår emellertid inte länge, och man vet att där om tio, femton år kommer att bli något av en överbefolkningskatastrof.

Vi kan gå till andra länder exempelvis Japan och se, att man också där, trots att Japan är tämligen industrialiserat, har stora bekymmer för befolkningsutvecklingen. Jag har fått siffror av en japansk läkare, som visar att det i Japan utföres över 100 000 aborter om året; de flesta av dessa aborter är legala. De japanska läkarna är oroade och anser det nödvändigt att slå in på verklig födelsekontroll, och en verksamhet i detta syfte är i gång.

Jag hade i dag inte alls tänkt tala om dessa ting, ty jag har berört dem så många gånger tidigare i denna kammare. Det var herr Ohlon som nästan anmodade mig att göra det, och vidare har till min stora tillfredsställelse dessa frågor spelat en ganska stor roll i denna debatt, vilken ju är, såsom herr Sandler nämnde, av huvudsakligen informatisk karaktär.

Jag kommer tillbaka till befolkningsfrågan, men dessförinnan skall även jag säga några ord om den tekniska hjälpen. Statsrådet Ulla Lindström redovisade en lista över olika arter av teknisk hjälp. Det var emellertid en hjälpform som där inte fanns med, och anledningen därtill förstår jag. Jag tänker här på ting som praktiskt taget inte har praktiserats av Förenta Nationerna eller inom den bilateral hjälpen, ting som utföres av de s. k. underutvecklade länderna själva, nämligen vad man kallar community development, vilket innebär att skicka ut folk till överbefolkade och undersysselsatta byar med deras låga levnadsstandard och försöka — ofta med mycket enkla metoder — hjälpa människor till rätta. Man vill framför allt leta sig fram till sådana åtgärder för levnadsstandardens förbättrande, som ej kräver kapital, men väl arbete. Det folk det här gäller har över-

Ang. Sveriges utrikespolitik

skott på arbetskraft men saknar pengar. Varierande tillvägagångssätt prövas, exempelvis åtgärder till förbättring av hälsotillståndet, åtgärder för jordbruket, såsom bättre utsäde och bättre gödslingsmedel, man gräver brunnar, man försöker hos dessa befolkningar introducera hemindustri och hantverk och alltså på allehanda sätt förbättra folkets levnadsförhållanden.

Jag har pekat på detta, därför att jag för min del är övertygad om att denna form av hjälp till självhjälp kommer att bli en mycket viktig linje i framtidens arbete för att förbättra de underutvecklade folks ställning. Jag har själv studerat hithörande verksamhet i Indien och Thailand och har kunnat på ort och ställe konstatera de framsteg, som göres.

Nu skall man inte tro att man enbart genom dessa och andra hjälpåtgärder klarar av situationen. Det tror inte herr Osvald heller — det vet jag — fast han enbart pekade på betydelsen av teknisk-ekonomisk aktion. Jag vill taga fram ett typiskt exempel, som just i dessa dagar är aktuellt. Jag tänker på den jättelika damm som nu skall byggas upp i övre Nilen för att få en ordentlig bevattning av hela Nildalen. Den representerar ett verkligt gigantiskt projekt. Vid sidan härav kommer forna tiders »underverk», pyramiderna, i lä. Man förstår storleksordningen av projektet, när man vet att denna damm, som skall byggas på tio år, fullt utbyggd kommer att ge Egypten 30 procent större jordbruksareal och medföra en produktionsökning på 25 procent.

Denna damm skall, som sagt, nu byggas. Det fanns vissa besvärligheter att finansiera den, men så kom Sovjet att även där erbjuda finansiell hjälp, och då blev det bråttom på västmaktshåll, där man också kopplade in världsbanken. Så blev penningfrågan ordnad. Det kan så vara att det, som redan sagts i denna debatt, i sådana här fall ligger ekonomisk-politiska skäl bakom intresset, men i det här sammanhanget har jag ingenting emot den konkurrens som råder mellan väst och öst.

Den där egyptiska dammen är naturligtvis en högst förnämlig sak. Men så

kommer befolkningsstatistiken med det kalla konstaterandet, att under de tio år, som det tar att bygga dammen, har Egyptens befolkning, med den ökningstakt, som denna befolkning för närvarande har, ökat med just de 25 procent, som svarar mot produktionsökningen, och så är folkets levnadsstandard densamma som förut.

Jag vill betona att jag är en lika livlig anhängare av teknisk hjälp som herr Osvald och andra talare som uppträtt i denna debatt, men jag anser att denna hjälp måste kompletteras med befolkningskontroll. Den saken har jag sagt många gånger i denna kammare, men jag upprepar det.

Man kan naturligtvis fråga, hur Sverige skall kunna göra en insats på detta område. Sverige har faktiskt här ännu inte gjort något. Jag anför detta icke som ett klander mot regeringen, ty jag förstår mycket väl situationen. De pengar som finns är låsta för andra ändamål. Jag vet efter mina samtal med både statsrådet Ulla Lindström och utrikesministern att de har en mycket positiv inställning till hithörande problem. När jag här ändå omnämner Sveriges möjligheter att göra en insats på befolkningskontrollens område, gör jag det därför att våra möjligheter här faktiskt är större än många andra länders. Låt oss se litet på hur det ligger till.

Då det gäller att få till stånd befolkningskontroll har man först att räkna med ett motstånd från katolskt håll. Jag konstaterar också detta utan all kritik, ty när det gäller de etiska bedömandena respekterar jag andras åsikter. Den verksamhet på hithörande område som jag själv handhaft har för övrigt inte mött något motstånd från den katolska kyrkans sida, bl. a. därför att verksamheten bygger på metoder som för denna är acceptabla.

Vidare har man att räkna med en resistens från kommunistiskt håll. Vi har i Sovjet, säger man, ingen arbetslöshet, vi behöver inte kontrollera befolkningsstorleken, då vi med vår samhällsordning ändå kan försörja medborgarna. Faktum är emellertid att man numera

Ang. Sveriges utrikespolitik

även i de kommunistiska länderna börjat ändra åsikt på detta område. Kommunist-Kina har t. ex. nyligen lagt upp ett omfattande program för befolkningskontroll.

Fortfarande är emellertid resistensen mot åtgärder för befolkningskontroll så kraftig, att vi inte kan förvänta att Förrenta Nationerna kommer att kunna åstadkomma något effektivt i detta syfte. För ett par månader sedan hade jag tillfälle att diskutera denna fråga med de högsta ämbetsmännen inom FN inom de departement, som borde ha att handlägga hit-hörande frågor. De gjorde klart för mig att man med hänsyn till det motstånd som jag här konstaterat ej kan räkna på någon aktivitet från FN:s sida. Det är under sådana förhållanden nödvändigt att den bilaterala hjälpen får rycka in. Sverige bör då gå i täten, av den enkla anledningen att det i vårt land inte finns någon resistens mot befolkningskontrollerande åtgärder. Vi svenskar kan ju närma oss dessa problem utan etiska fördomar.

Detta var, herr talman, det viktigaste som jag ville säga i denna debatt. Eftersom jag nu i alla fall har ordet, vill jag understryka en sak i statsrådet Ulla Lindströms anförande, nämligen vad hon sade om de statslösa flyktingar som kommit hit från Österrike. Här har Sverige faktiskt gjort en mycket förnämlig insats, som vi har anledning att vara tillfredsställda över. Vi kan med stolthet konstatera att personer, som inom FN sysslar med flyktingsfrågor, med beundran omnämner Sveriges insatser för att hjälpa dessa statslösa. Till min glädje hörde jag av statsrådet Ulla Lindström att denna verksamhet skall fortsätta. Men, vad som här åstadkommit är faktiskt teknisk hjälp för Sverige självt. I egenomsorger har vårt folk tidigare inte satt ett tillräckligt stort antal barn till världen för att vi i dag skulle kunna klara upp situationen på arbetsmarknaden. Vi bör därför vara glada över att dessa flyktingar kommit till vårt land, särskilt som det i många fall är fråga om kvalificerad arbetskraft eller barn strax före produktionsåldern. Vi gör i Sverige

en god affär genom att ta hit dessa människor från Österrike. Vi har ju sluppit alla utbildningskostnader för dessa människor och kan nu i vår produktion »gratis» utnyttja deras arbetskraft. Men om det är en god affär, så vill jag, herr talman, ur den här aspekten säga, att det är en affär som vi — liksom fallet är med de flesta goda affärer — kanske inte skall vara så värst stolta över.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER**:

Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna tidpunkt av debatten, därför att jag har fått refererat för mig ett anförande av herr Osvald som jag kanske bör med några ord, inte bemöta men kommentera.

Det har sagts mig enligt detta referat — tyvärr var jag upptagen av en beredning, så att jag hade inte tillfälle att själv lyssna till herr Osvalds anförande — att herr Osvald uttryckte oro för att vi med de vapenleveranser, som herr Osvald föreställde sig att vi har medgivit, skulle hjälpa till att upprusta Israels fiender, arabstaterna, och att denna omständighet framkallat oro bland vida kretsar i vårt folk. Det förstärker jag mycket väl, om mitt första anförande skulle ha gett anledning till den uppfattningen.

Det är därför för mig angeläget att understryka vad som också stod i mitt första anförande, att den svenska regeringen icke har ändrat sina allmänna principer beträffande vapenexport. Dessa allmänna principer är utomordentligt restriktiva. Inte bara för stater som är invecklade i krig, utan också i en rad andra av mig tidigare uppräknade fall stoppas vapenexportlicenserna. Detta gäller självfallet också de stater, som vi för närvarande resonerar om.

Däremot kan det uppkomma mycket besvärliga övergångslägen. Vi kan ju ha situationer, då en vapenleverans har beställts, resonemang förts om densamma, tillverkningen är klar och varorna ligger färdiga för omedelbar leverans. Men så händer någonting som gör att regeringen just i utskeppningsögonblicket

ser sig förhindrad att gå med på leveransen. Då uppstår alltid ett avvägningsproblem, huruvida den materiel, som är föremål för prövning, är mycket betydelsefull i upprustningshänseende eller ej. Det är alltså en sak som skall övervägas. Är det fråga om en liten kvantitet som praktiskt taget icke kan göra vare sig till eller från, så är det klart att man inte är lika sträng som när det gäller en stor och betydelsefull leverans. Vidare frågar man sig, hur stor den allmänna risken är för en väpnad konflikt. Är dessa allmänna skäl så starka, att de överväger de svårigheter som uppstår för både köpare och leverantör genom ett utfärdat stopp av licenserna?

Det är denna avvägning som vi har gjort. Den ledde först till att vi stoppade licenser även för de relativt små vapenleveranser som var aktuella i början av november. Vi sade att vi behövde andrum för att se, hur dessa olika faktorer tedde sig. Vi har sedan prövat frågan ytterligare och diskuterat med utrikesnämndens ledamöter. Vi kom därvid fram till den meningen, att dels var leveranserna så pass små, att de inte kunde nämnvärt påverka utvecklingen där borta, dels var de allmänna förhållandena sådana, att övergångsbestämmelserna kunde göras lite mindre rigorösa än vad som skulle innebära ett totalstopp.

Jag är ytterligt angelägen att påpeka — och det var därför jag begärde ordet — att vad jag nu sagt gäller materiel, varom avtal träffats och som man ända fram till november månad varit alldeles på det klara med skulle komma att levereras. Men det kommer inte att gälla för nya beställningar. Det kommer alltså inte att innebära ett svenskt stöd — såsom det har refererats för mig att herr Osvald tror — till en arabstaternas upprustning.

Om man ser saken på det sättet, behöver oron inte vara så stor. Det har också av utrikesdepartementets undersökningar framgått, att Sverige kanske är det land, som är strängast när det gäller tillämpningen av övergångsbestämmelserna och har den strängaste tolkningen. I många andra länder har

Ang. Sveriges utrikespolitik

man i princip samma inställning som vi men anser att leveranser, som man redan slutit avtal om, måste fullgöras. Vi är utomordentligt angelägna om att vår restriktiva huvudprincip, när det gäller vapenexport, även i fortsättningen skall upprätthållas.

Jag vill sedan tillägga att under de år, som gått från 1950 till nu, kan man nog säga, att leveranserna till Egypten och till arabländerna och Israel väger ungefär lika. Jag är givetvis förhindrad av hänsyn till köparna att här lämna några kvantitetssiffror, men jag tror inte att det är någon överdrift att säga, att det är ungefär likvärdiga sändningar som gått till Israel och Egypten under de gångna åren. Man kan säga att beträffande dessa även tidigare små vapenleveranser — det har gällt krut och andra dylika saker, av vilka en del påstås skola gå till beväpning av poliser — har vi försökt att behandla de båda staterna något så när likvärdigt.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse som vi erfar att regeringens principer är mycket restriktiva i fråga om export av vapen till länderna i östra medelhavsområdet. Men det hindrar inte att det sätt, på vilket principerna i stor utsträckning omsatts i verkligheten, har vållat oro hos en stor del av Sveriges folk. Att det i själva verket förhåller sig så, var vad jag ville framhålla i mitt första anförande. Även om det kan sägas — jag tror visst med rätta — att Sverige är strängare i tillämpningen av principerna än de flesta andra länder, förefaller det mig, som om det kanske vore av behovet påkallat att tillämpa ännu något strängare principer.

Till slut bara en fråga: Vad gör egyptierna i gevärsfaktoriet i Eskilstuna?

Hans excellens herr statsministern ER-LANDER:

Herr talman! Tyvärr kan jag inte besvara den frågan genast, men jag skall gärna ta reda på saken.

Ang. vissa ändringar i polislönereglementet m. m.

Jag vill fästa herr Osvalds uppmärksamhet på att regeringen betraktar dessa angelägenheter — även om det gällt små kvantiteter — såsom så betydelsefulla, att vi steg för steg hållit utrikesnämnden orienterad om vilka dispositioner, vilka ändringar i dessa dispositioner och vilka ändringar i dessa ändringar som vidtagits. Utrikesnämnden har alltså varit väl informerad under hela den tid som det här gäller.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 71, med förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 78, angående anslag för budgetåret 1956/57 till valutakontoret;

nr 80, angående försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m.; och

nr 81, angående statstjänstemännens löner under år 1956 m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 82, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 83, angående uppförande av klinik för alkoholsjukdomar vid karolinska sjukhuset; och

nr 84, angående anslag för budgetåret 1956/57 till universitetskanslersämbetet, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 85, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för

byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1956/57 m. m.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av handelsavtal mellan Sverige och Tjeckoslovakien, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—66

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67

Lades till handlingarna.

Ang. vissa ändringar i polislönereglementet m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i polislönereglementet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 48 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 484 och II: 642,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i polislönereglementet den 14 maj 1954 (nr 226) i huvudsaklig överensstämmelse med ett såsom bilaga B vid statsrådsprotokollet över civilären-

Ang. vissa ändringar i polislönerglementet m. m.

den för den 20 januari 1956 fogat författningsförslag;

2) i övrigt godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade förslag om ändrade grunder för lönegradsplacering av polismanstjänster samt om ändring i avlöningsförmånerna för polispersonalen m. m.;

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde bli erforderliga i anledning av de under 1 och 2 omfördäda förslagen, och att jämväl i övrigt vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande fr. o. m. den 1 juli 1956;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1956/57 medge det överskridande av den i avlöningsstaten för poliskåren i Boden upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal, som kunde föränledas av vad sålunda förslagits.

I de likalydande motionerna I: 484, av herr *Nils Elowsson* m. fl., och II: 642, av herr *Nilsson* i Bästekille m. fl., hade hemställt, att riksdagen måtte besluta, att hinder icke skulle möta för polisväsendets organisationsnämnd att beakta även sådana frågor som t. ex. lönegrad Ca 21 för jourhavande befäl vid ordningspolisens avdelningar i städer av Kristianstads storlek.

I motiveringen hade utskottet anført bland annat:

»Beträffande de i ämnet väckta motionerna I: 484 och II: 642 får utskottet framhålla följande. Enligt Kungl. Maj:ts förslag har reglerna för placering i Ca 21 av jourhavande befäl i vaktstyrka (förste polisassistent) förutsatts skola tillämpas bl. a. i sex särskilt angivna städer, där gällande förutsättningar för placering av sådant befäl i Ca 21 i det närmaste är uppfyllda eller där särskilda skäl ansetts föreligga med hänsyn till städernas allmänna struktur och omedelbara grannskap till storstäder. I de nämnda motionerna hemställes att vid de nya personalstaternas uppgörande måtte beaktas även frågan om lönegrad Ca 21 för jourhavande befäl vid ordningspoli-

sens avdelningar i städer av Kristianstads storlek. Enligt vad utskottet inhämtat har den i motionerna berörda frågan varit föremål för övervägande vid de i ämnet förda förhandlingarna utan att föränleda någon åtgärd av angiven innebörd. Även om vissa svårigheter i regel uppkommer, då det gäller att göra gränsdragningar av ifrågavarande slag, kan utskottet likväl inte finna tillräckliga skäl för ett tillmötesgående av motionsyrkandet — något som otvivelaktigt skulle medföra svåröverskådliga konsekvenser. Utskottet får därför avstyrka nämnda yrkande.

I anslutning till det senast anförda får utskottet slutligen framhålla följande. Enligt vad i propositionen anföres är avsikten att, sedan riksdagen beslutat i anledning av förevarande proposition, polisväsendets organisationsnämnd skall upprätta och till polisdistrikten överlämna förslag till de ändringar i personalstaterna, som föränledes av propositionen. Beslut i ämnet ankommer emellertid på vederbörande polisdistrikt. Det bör enligt utskottets mening kunna förväntas, att polisdistrikten därvid inte gör avsteg från de linjer som uppdragits i propositionen och därmed försvarar förverkligandet av den enhetlighet i lönegradsplaceringarna, som utgör en av de grundläggande förutsättningarna för löneregleringen.»

Herr **ELOWSSON, NILS**, (s):

Herr talman! Det är ju en regel här i riksdagen, att då det har träffats en överenskommelse om lönerna och arbetsvillkoren med någon grupp av statstjänare eller andra, över vilka staten har att bestämma, görs det inte några invändningar i riksdagen. Beträffande det ärende som vi nu behandlar ligger det emellertid så till, att jag för min del anser att man bör rikta uppmärksamheten på saken, ty det är ganska anmärkningsvärt, hur en grupp här har blivit behandlad. Det är fråga om polisöverkonstaplarna i de medelstora städerna, som vid den senaste löneuppgörelsen har blivit helt och hållet förbigångna i det avseendet, att de har fått stanna kvar på

Ang. vissa ändringar i polislönereglementet m. m.

samma lönestandard som de förut har haft, under det att alla de andra har blivit uppflyttade en eller flera lönegrader. Om vi ser på en sådan stad, som den jag närmast representerar, finner vi att poliskommissarien har flyttats upp från 22 till 25 lönegraden, kriminalöverkonstaplarna från 19 till 23, kriminalkonstaplarna från 16 till 19, centralkonstaplarna från 15 till 17 och poliskonstaplarna från 14 till 17, under det att polisöverkonstaplarna alltså står kvar i 19 lönegraden. Den enda förmån som de har fått i detta sammanhang är att de fått titeln ändrad till polisassistent, men det ger väl inte många slantar i börser. Det är rätt underligt att man stannat för detta resultat beträffande polisöverkonstaplarna i de medelstora städerna, all den stund deras kolleger i de smärre städerna har fått en löneflyftning. Detta sista har från departementets sida motiverats med att de har att i många stycken fullgöra poliskommissaries tjänst, emedan städerna är så små, men det stämmer inte riktigt, ty i sådana städer lyder ju polisen under landsfiskalen eller stadsfiskalen, och då blir det ju fiskalen som fullgör poliskommissariens tjänsteåligganden. I de medelstora städerna finns det ju i regel en poliskommissarie, men denne poliskommissarie kan ju inte tjänstgöra hela dygnet, utan anordningen innebär att vid alla de tillfällen, då han inte är i tjänstgöring — nattetid, vid semestertid eller vid sjukdom — är det polisöverkonstaplarna som får sköta hans tjänst. Följaktligen är det enligt min mening synnerligen befogat att höja även dessa tjänster en eller ett par lönegrader, som det var meningen när underhandlingarna fördes.

Jag tror inte att jag lyckas övertyga kammaren att den bör gå med på detta, men jag anser det i alla fall angeläget att framhålla denna punkt. Vad som gör det ännu mera befogat är att när utskottet 1954 uttalade sig om denna sak, så utgick man ifrån att polisväsendets organisationsnämnd skulle få sig underställda de beslut i lönefrågor, som de kommunala instanserna fattade. Därefter skulle organisationsnämnden ta ställning till

huruvida det var möjligt att tillmötesgå dessa beslut eller ej. Nu har man ändrat på detta så att polisväsendets organisationsnämnd skall uppträda som förhandlande part jämsides med de kommunala institutionerna, och detta gör ju, kan man säga, att staten kopplats in i de fortsatta förhandlingarna när det gäller de individuella provningarna på detta område.

Vi, som motionerat i denna sak, har begärt att man vid underhandlingarna skulle kunna ta hänsyn till de individuella förhållandena på olika platser, så att ojämnheter eventuellt skulle kunna rättas till. Men med den skrivning, som statsutskottet nu har använt, har tumskruvarna dragits åt ytterligare ett varv. Utskottet bestrider visserligen inte att beslut i ämnet ankommer på vederbörande polisdistrikt, men tillägger därutöver att det »bör enligt utskottets mening kunna förväntas, att polisdistrikten därvid inte gör avsteg från de linjer som uppdragits i propositionen och därmed försvårar förverkligandet av den enhetlighet i lönegradsplaceringarna, som utgör en av de grundläggande förutsättningarna för löneregleringen».

Jag kan förstå att statsutskottet vill ha det på det sättet. Vad jag däremot har svårt att förstå är att man vill fullständigt stänga vägen för möjligheterna att göra vissa avsteg i sådana här fall, fastän det ändå alltså är fråga om kommunala tjänster, i fråga om vilka kommunerna borde ha befogenhet att rätta till saker och ting som behöver rättas till.

Efter vad det har meddelats mig förekommer det åtminstone i en stad i landet att en polisassistent praktiskt taget oavbrutet får fullgöra en poliskommissaries tjänst. Enligt vedertagen kutym borde han alltså ha samma ersättning för sitt arbete som en poliskommissarie har.

Med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera väckta motionen.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Eftersom avdelningens vice ordförande inte är närvarande här

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

för ögonblicket, kanske jag får säga några ord med anledning av den föregående ärade talarens anförande.

Det förhåller sig inte så, att utskottet definitivt stänger möjligheterna att på nytt ta upp problemet genom förhandlingar. Inom femte avdelningen har vi ganska ingående behandlat just den fråga som herr Elowsson tagit upp, och vi kom fram till att det inte var lämpligt att göra avsteg från de principer som här dragits upp. Det är ju så vid all gränsdragning att någonstans måste man dra gränsen, och så har det varit också i detta fall. De skäl, som legat till grund för förslaget och som framförts till oss, har vi funnit vara så bärande att vi inte kunnat bortse från dem.

Jag vill också påminna om att här föreligger ett förhandlingsresultat som ju riksdagen inte utan alldeles tvingande skäl vill frånga — jag tror att något sådant sällan om ens någonsin har hänt. Vi har måst böja oss för de realiteter som här föreligger.

Att det sedan kan vara otillfredsställande att riksdagen anser sig ingenting kunna göra i sådana här fall, därför att det gäller ett förhandlingsresultat, har jag i andra sammanhang mycket starkt betonat, och det problemet diskuterades för resten i avdelningen senast i går.

Utskottet har alltså bara uttalat en förväntan att polisdistrikten inte skall göra avsteg från de i propositionen uppdragna allmänna riktlinjerna. När man vet vilket kaos som har förekommit på detta område, tror jag man måste säga sig att samhället i längden mest gagnas av att de uppdragna linjerna följs.

Med hänsyn till att det — jag betonar detta än en gång — gäller ett förhandlingsresultat yrkar jag bifall till utskottets utlåtandet.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Fröken Andersson säger att det har förekommit kaos på detta område, och det kan jag hålla med om. Arbetsuppgifterna i de olika städerna är nämligen så pass skiftande, att det fullväl motiverar att man har en sådan an-

ordning, att lönerna kan avpassas efter de olika arbetsuppgifterna.

Nu får jag emellertid veta av herr talmannen, att mitt yrkande och utskottets skrivning inte går ihop på sådant sätt att yrkandet kan framställas. Därför skall jag be att få ändra mitt yrkande dithän, att sista meningen av utskottets motiveering på s. 3, som börjar: »Det bör enligt utskottets mening» och slutar med »löne-regleringen», måtte strykas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att sista meningen därav utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om upphävande av jordförvärvslagen den 3 juni 1955 m. m.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 358 i första kammaren av herr Nord m. fl. samt nr 284 i andra kammaren av herr Johnsson i Kastanjegården m. fl.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte

A. besluta, att 1955 års lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag) skulle upphävas från den 1 juli 1956;

B. antaga följande förslag till ändring av lagen den 22 december 1943 om arrendators förköpsrätt:

Härigenom förordnas att 4 § tredje stycket lagen den 22 december 1943 om

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

arrendators förköpsrätt skall upphöra att gälla samt att 2 § samma lag skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 §.

Förköpsrätt må — — — i densamma.

Sker försäljning i den ordning utsökningsslagen bestämmer må förköpsrätt ej utövas.

Har jordägaren — — — för hembudet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner I: 358 och II: 284 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald, Ahman, Ebbe Ohlsson och Berggren* samt fru *Boman*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna I: 358 och II: 284 måtte

A) antaga följande

Förslag
till
Lag

om upphävande av lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag)

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1955 (nr 272) om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag) skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1956.

B) antaga följande

Förslag
till
Lag

angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 22 december 1943 (nr 884) om arrendators förköpsrätt

Härigenom förordnas, att 2 § lagen den 22 december 1943 om arrendators för-

köpsrätt skall erhålla följande ändrade lydelse.

2 §.

Förköpsrätt må — — — i densamma.

Sker försäljning i den ordning utsökningsslagen bestämmer må förköpsrätt ej utövas.

Har jordägaren — — — för hembudet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! För ungefär ett år sedan debatterades jordförvärvslagen mycket ingående här i kammaren, och jag skall därför nu inskränka mig till att endast med några få ord motivera den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Det säges av utskottets majoritet, liksom av alla som menar att jordförvärvslagen är nyttig och nödvändig, att den behövs framför allt för två ändamål, nämligen dels för att jordbruksjorden skall bevaras i den jordbrukande befolkningens hand och dels för att man i jordbruket skall kunna utnyttja rationaliseringsmetoder av olika slag, alltså för att man skall kunna ytterligare effektivisera det svenska jordbruket. Befolkningssammansättningen på den svenska landsbygden är för närvarande sådan, att det först angivna skälet knappast kan utgöra någon anledning att bibehålla lagen. Vad rationaliseringssträvandena beträffar, sades det redan då lagen första gången antogs och även sedermera, då lantbruksnämnderna som de verkställande organen tillkom, att det var oriktigt att försöka rationalisera jordbruket efter alltför stela schabloner; en större frihet skulle vara betydligt värdefullare. Erfarenheterna under de gångna åren har visat, att detta var riktigt. I själva verket har jordförvärvslagen och lagen om förköpsrätt spelat en mycket liten roll för jordbrukets rationalisering. Jag tror att man för närvarande till och med skulle kunna våga det påståendet, att jordförvärvslagen och det verkställande organet lantbruksnämnderna för närvarande ut-

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

gör verkligt svåra hinder för en sund rationalisering av vårt svenska jordbruk.

Det är därför vi reserverar menar, att inga som helst skäl föreligger att begränsa den rätt, som varje svensk medborgare bör äga, att förvärva egendom av vad slag det vara må, även jordbruks- och skogsfastighet.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den vid tredje lagutskottets utlåtande nr 6 fogade reservationen.

Herr HERMANSSON, ALBERT, (s):

Herr talman! Jag tror inte att jag felbedömer situationen, om jag antar att det stora flertalet av kammarens ledamöter börjar tycka att det blir något tjatigt med dessa årligen återkommande diskussioner om hur handeln med jordbruksfastigheter bör ordnas. Den frågan har, såsom herr Osvald nyss anförde, dryftats så ofta och så länge att alla vet vad saken gäller. Det torde knappast finnas någon politiskt orienterad person i detta land som står tveksam inför frågan, om han gillar eller ogillar lagstiftningen på detta område. Alla tänkbara argument både för att bevisa jordförvärvslagens oumbärlighet och för motsatsen har upprepats så många gånger i tidigare riksdagsdebatter, att det måste betraktas såsom fullständigt meningslöst att nu på nytt traggla igenom hela det långa och kända registret på skäl och motskäl, som i så många upplagor finns intalade i riksdagens protokoll för tidigare år.

Så sent som i maj månad förra året beslöt riksdagen med stor majoritet och efter grundlig prövning av lagens alla detaljer att godkänna den provisoriska lagstiftning i ämnet, som är avsedd att gälla från den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1962.

Riksdagens sammansättning är i fråga om partiställningen precis densamma i år som i fjol, och så vackra ögon är de herrar, som i år motionerat om jordförvärvslagens avskaffande, inte begåvade med att riksdagsmajoriteten för deras skull kan tänkas vara villig att jämka på sin uppfattning.

Då jag således i detta läge finner en upprepning av tidigare hållna maratonföredrag i frågan om fri eller begränsad handel med jordbruksfastigheter överflödigt och meningslös, ämnar jag för min egen del inte inlåta mig på någon diskussion om de sak- och principfrågor, som står i samband med denna lagstiftning.

Den enda förutsättningen för att riksdagen i år skulle kunna tänkas gå med på att upphäva en lag, som den i fjol antog, vore om någonting nytt och sensationellt hade inträffat, som gjort att hela frågan hade kommit i ett annat läge än tidigare. Men någonting sådant har motionärerna inte ens försökt att antyda. Hela den motivering, som de har lyckats prestera för sina yrkanden, ryms på fatiga 15 trycksidor och utgöres i huvudsak av några löstryckta meningar ur tidigare motioner i samma ämne.

Men om man har anledning att förväns över den torftiga motiveringen, blir man ännu mera fundersam beträffande motionärernas förmåga att fatta innebörden av riksdagens fjolårsbeslut, när man tar del av motionens yrkanden. Såsom en självklar följdåtgärd till den nya jordförvärvslagen beslöt riksdagen förra året också, att 4 § tredje stycket i lagen om arrendators förköpsrätt skulle upphöra att gälla. Årets motionärer i jordförvävsfrågan yrkar nu att samma lagbestämelse skall upphävas också i år! När herr Ohlon tidigare i dag berättade sator från denna plats, eller åtminstone en del av en saga, må det kanske vara mig tillåtet att också påminna om en strof ur ett berömt skaldeverk, där det står: »I herredagsmän, riden icke så fort. Vad göras skall, är redan gjort.» Det är tydligt att dessa gamla skaldeord inte ännu förlorat sin aktualitet.

Utskottsreservanterna med herr Osvald i spetsen, som allesammans är mycket snälla och människovänliga personer, har emellertid tydligen kommit till den slutsatsen, att någonting borde göras för att rädda motionärernas ansikte och har för den skull konstruerat fram en förklaring, som säger »att det i motionärernas yrkanden insmugit sig ett redaktionsfel»

Om upphävande av jordförvärvslagen m. m.

med avseende just på den i föl upphävda lagbestämmelsen. Ja, det fanns en gång en viss herre, som hette Relling och som påstås ha sagt någonting anmärkningsvärt. Jag vill inte här upprepa vad han sade, men jag tänker i alla fall det samma.

Alla har vi också hört talas om den där s. k. Tryckfelsnisse, som beskylls för att gå omkring och ställa till oreda här och där men som alltid är så bra att skylla på, då någon har skrivit någonting dumt, som han sedan inte vill stå för.

Nu har reservanterna inom utskottet upptäckt att det finns en annan krabat av ungefär samma sort och kaliber — »Redaktionskalle» eller vad han nu skall heta — som trots sin ungdom redan är så försigkommen att han skriver motionsyrkanden åt folkpartiet. Jag gratulerar till fyndet och hoppas också, att upptäckarglädjen måtte bli långvarig. Men jag tycker å andra sidan, att det är litet orättvist mot den nyupptäckte medarbetaren, att han redan efter sitt första offentliga framträdande skall förklaras såsom vållande till den kalamiteten, att herr Nord och hans medmotionärer irrar omkring bland lagparagraferna utan att kunna ta vara på sig själva.

Då jag således finner att den motion, som givit anledning till utskottets utlåtande och som kammaren nu har att ta ställning till, inte lämpar sig som underlag för en allvarlig överläggning i frågan, nöjer jag mig med vad jag har sagt och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 36.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner angående omprövning av gällande bestämmelser om rätt att försälja explosiva varor till minderåriga;

nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna om skyldighet att erlägga licensavgift för radiomottagningsapparat;

nr 5, i anledning av väckt motion om nedsatt inträdesavgift för telefon åt invalider m. fl.; och

nr 6, i anledning av väckta motioner angående obligatorisk anskaffning av identitetsbrickor åt vissa barn.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om ändring i bestämmelserna ang.
folkomröstning

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 82, av herr *Dahlén* hade hemställts, att riksdagen måtte såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag
till

ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen

2:o. Skulle med hänsyn till något ärendes särskilda vikt prövas nödvändigt, att före dess avgörande folkets mening inhämtas, må Konungen och riksdagen genom samfällt *beslut* förordna att allmän folkomröstning skall anställas. *Sådan omröstning skall ock anställas, därest minst femtio ledamöter av första kammaren och sjuttiosju ledamöter av andra kammaren förena sig i beslut därom.* Folkomröstning må dock ej beslutas i frågor, som icke kunna prövas av riksdagen, eller i frågor, vilka beröra rikstatens reglerande eller överenskommelse med främmande makt eller på riksdagen ankommande val. Ej heller må folkomröstning äga rum i det fall, att riksdagens båda kamrar med hänsyn till ärendets beskaffenhet finna dess avgörande icke kunna utan avsevärt men uppskjutas i avbidan på dylik omröstning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion, II: 82, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Englund, Weiland, Swedberg, Svensson* i Ljungskile och *Dahlén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till förevarande motion — såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det i motionen framlagda förslaget till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 första stycket regeringsformen.

Herr ENGLUND (fp):

Herr talman! Det här ärendet är ganska kuriöst. När vi för någon tid sedan beslöt att skapa nya regler om folkomröstning, antogs en lagtext, som inte på ett tillfredsställande sätt täcker de regler, som man vill ha tillämpade. När motionären, som närmare studerat lagtexten, funnit att den inte är tillfredsställande, har han utan att åsyfta någon ändring i sak framlagt ett förslag till en ny lagtext. Vid debatten inom konstitutionsutskottet har man varit ense om att med den nya lagtexten vinnes det syfte, som man har velat nå, och att den är överlägsen den gamla lagtexten.

Vad jag nu sagt skulle naturligtvis varken för mig eller för någon annan i kammaren ha varit tillräckligt för att påkalla en ändring i lagtexten, eftersom man enligt vad utskottet har klarlagt ändå genom att gå till handlingarna kommer fram till att den redan antagna lagtexten täcker det syfte som man vill nå. Nu förhåller det sig emellertid så, att denna lagtext inte är slutgiltigt antagen. Den har bara formen av ett vilande grundlagsförslag. Frågeställningen är därför denna: Skall man med kännedom om att lagtexten är otillfredsställande och när nu en bättre lagtext har förelagts riksdagen avslå detta förslag om ändring i texten och inte såsom vilande grundlagsförslag till nästa riksdag anta en mera tillfredsställande utformning av de regler, som det nya folkomröstningsinstitutet gör erforderliga?

När jag har ställts inför den frågeställningen har jag funnit, att riksdagen utan att lida men i sitt anseende skulle kunna göra en sådan ändring av lagtexten. Det är i själva verket inte så komprometterande att skriva en otillfredsställande lagtext. Språkets nyanseringsmöjligheter är så rika, att man lätt hoppar fel, och jag skulle tro att det särskilt gäller när man skall skriva lagtext på den offentliga rättens område, där man måste använda ord, som inte har samma precision som de har på områden, där lagstiftningen har nått högst, såsom i straffrätten.

Utskottet har emellertid inte velat vara med om en ändring av lagtexten utan vill nöja sig med den formulering, som

Om ändring i bestämmelserna ang. folkomröstning

föreligger, i förvissning om att man alltid kan gå till handlingarna och genom ett mera utförligt studium kan få reda på vad lagtexten egentligen innebär.

När man under utskottsdebatten har argumenterat för den ståndpunkten, har man anfört växlande skäl. Jag erinrar mig särskilt ett, som framförts av en framskjuten ledamot av utskottet. Han hävdade, att det här egentligen var en smakfråga, huruvida man skall ha den ena eller andra lagtexten. Ja, i den värld av relativiteter, i vilken vi lever och där alla värden sättes på huvudet, är det kanske ett närliggande argument, men så långt har vi väl ändå, herr talman, inte hunnit, att det är en smakfråga, om man skall ha en klar lagtext eller en otydlig, som kräver forskningar i många bakomliggande akter, innan man med säkerhet kan avgöra, vad lagtexten innebär.

Jag anser, att den större klarheten i den föreslagna lagtexten motiverar, att förslaget antages, och jag yrkar därför bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Det är riktigt, som herr Englund säger, att man vid det första tillfället, då den här lagtexten behandlades, ur vissa synpunkter hade anledning att diskutera den. Men det finns inte någon möjlighet att lägga resonemang- et i förevarande motion till grund för en ändring av hela lagtexten, ty motionären har råkat ut för en del missförstånd. Jag skulle vilja säga att det är litet egendomligt, att en ren folkpartireservation avgivits, ty det kan naturligtvis inte här vara fråga om en reservation i sak, utan det gäller en reservation i fråga om innanläsningskonst, något som väl inte bör vara partiskiljande på något sätt.

Jag menar att motionären har råkat ut för malören att blanda ihop initiativrätt och beslutanderätt i sitt resonemang. Vad först initiativrätten beträffar hävdar motionären, att det borde klart sägas ut att Kungl. Maj:t har initiativrätt då det gäller att ställa förslag om folkomröst-

ningar. Härtill vill jag bara säga att varken Kungl. Maj:ts allmänna initiativrätt i fråga om propositioner eller enskilda riksdagsledamöters initiativrätt är närmare utformad i grundlag utan förutsättes i grundlagen. Det skulle därför vara egendomligt, om man just på denna punkt skulle skriva särskilda stadganden beträffande initiativrätten. Jag vill således hävda, att det behov, som enligt motionären här skulle föreligga, inte existerar.

Vad sedan beträffar rätten att besluta om folkomröstning, har man hängt upp sig på ordet »förordna» och menar att det möjligen kunde tänkas, trots allt som står i förarbetena, att någon skulle tro, att Kungl. Maj:t hade rätt att förordna om folkomröstning på egen hand. Men då vill jag be kammarens ärade ledamöter att studera utskottsutlåtandet s. 6. Där ser man först regeringsformen § 49 enligt det vilande förslaget och finner det ord, som väckt oro hos motionären: »I ärende av särskild vikt må förordnas, att folkets mening skall inhämtas genom allmän folkomröstning.» Men denna paragraf måste läsas i samband med riksdagsordningens § 1, i vilken hänvisas till ovannämnda stadgande. Därav framgår ju alldeles tydligt, att här gäller det att reglera rätten för en minoritet av riksdagens ledamöter att påkalla folkomröstning.

Jag finner alltså, herr talman, att det inte är möjligt att lägga förevarande reservation till grund för ett beslut, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 11 regeringsformen; och

nr 3, i anledning av motioner om revision av § 90 regeringsformen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under tredje huvudtiteln, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde; samt

nr 40, i anledning av väckt motion angående inplacering i löneklass av nykterhetskonsulenterna N. F. Edberg och S. H. E. Forssberg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1956

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt proposi-

tionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1956 skall utgå.

I innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1956 utgå med en och en halv promille.

Utskottet, till vars behandling propositionen i denna del hänvisats, hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1956 utgå med en och en halv promille.

Reservation hade anmälts av herrar *Velander* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1956 utgå med en promille.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Den till utskottsbetänkandet fogade reservationen är ett uttryck för den uppfattning, som under de senaste åren städs hävdats från högerhåll, så snart frågor om skogsvårdsavgiften varit aktuella här i kammaren.

Att skogsbruket har en alldeles exceptionell betydelse såsom underlag för vår export och därmed för samhällsekonomin i stort, är väl alla beredda att skriva under på. Den inställningen har också av sådan anledning undan för undan framträtt med ökad styrka, att ingenting bör underlåtas, som kan vara ägnat att befordra utveckling, rationalisering och effektivitet på skogsbrukets område. Med den inställningen rimmar det emellertid dåligt att belasta skogsbruket med en sådan extra påлага som

Ang. skogsvårdsavgiften för år 1956

skogsvårdsavgiften faktiskt är. Härtill kommer så skogsvårdsavgiftens karaktär av ren objektskatt, lagd på skogsmark och växande skog. Den är alltså principiellt sett att betrakta på samma sätt som den kommunala fastighetsskatten. Beträffande denna har emellertid riksdagen enhälligt beslutat, att den skall avvecklas. Man är kanske något oviss om det tempo i vilket detta skall ske. Den kommunala beskattningen befinner sig dock i stöpsleven. Man väntar ju till nästkommande års riksdag en reglering av de kommunala ortsavdragen uppåt, kanske i en sådan utsträckning att de kommer att sammanfalla med ortsavdragen vid den statliga beskattningen. Det är då med mitt sätt att se inte gärna möjligt att tänka sig att man kan gå in för en sådan ordning och därvid lämna den kommunala fastighets-skatten orubbad. Jag utgår sålunda från att denna kommer att behandlas i sådant sammanhang, och jag är också av den mening, att skogsvårdsavgiften ytterst står och faller med fastighets-skattens vara eller icke vara.

Man kan vidare tänka sig, att skogsvårdsavgiftens avvägning kommer att aktualiseras även av andra anledningar, ifall den kvarstår ännu något år. Jag kan sålunda tänka mig, att utfallet av den fastighetstaxering, som vi har att förvänta under år 1957, kommer att leda till ett sådant resultat, att frågan om skogsvårdsavgiftens avvägning måste upptagas till omprövning. Det är emellertid min förhoppning, att skogsvårdsavgiften då inte längre finns till.

Jag hemställer med det sagda, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Vi är nog alla ense om att skogsbruket är så betydelsefullt för vårt land, att det bör främjas på allt sätt. Men när reservanterna här uttalar, att skogsbruket kommer att särskilt belastas, vill jag erinra om att när skogsvårdsavgiften för ett tiotal år sedan lades om, beräknades det att den skulle bestrida ungefär två tredjedelar av de

utgifter som var förenade med skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

Jag vill också erinra om följande. Om man nu betalar i skogsvårdsavgift 8 miljoner kronor, kommer detta belopp inte ens att täcka hälften — i stället för två tredjedelar — av kostnaderna för skogsvårdsstyrelserna, 17 miljoner kronor. Under sådana omständigheter och då alla dessa pengar och minst lika mycket till användes för rent skogsvårdande uppgifter, tror jag, att det ur skogsväsendets synpunkt är en utgift som föräntar sig mer än hundrafalt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Den synpunkt, som herr Sjödahl framförde i början av sitt anförande, framkom också från hans sida i debatten i denna fråga här i kammaren den 8 maj 1954. Jag hade då tillåtit mig att bestrida, att det år 1946 skulle ha varit fråga om någon sådan avvägning av skogsvårdsavgiften, att den skulle täcka två tredjedelar av statens utgifter för skogsvården, alltså av skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov. Riktigheten av den uppfattning, som jag då hävdade, bekräftades av dåvarande finansministern Sköld. Det är därför anmärkningsvärt, att herr Sjödahl även nu framför samma mening som vid det tillfället.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag brukar inte lika ivrigt som herr Velander studera tidigare hållna anföranden. Men jag vill erinra om att när de nya bestämmelserna kom till år 1946 sade den dåvarande departementschefen, med instämmande av jordbruksutskottet, att ungefär två tredjedelar av skogsvårdsstyrelsernas beräknade totala nettobehov — d. v. s. de ordinarie avlöningskostnaderna jämte nettoomkostnaderna i övrigt — borde täckas av skogsvårdsavgiften. Dessa kostnader täcks för närvarande inte till hälften på detta sätt.

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

Vad utskottet i dessa betänkan-
den hemställt bifölls.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Vad herr Sjödahl sade nu, är ingenting annat än ett konstaterande av det läge, som var för handen år 1946. Då täckte nämligen skogsvårdsavgiften två tredjedelar av det aktuella medelsbehovet för skogsvårdsstyrelserna. Men det var ingen som i det sammanhanget uttalade någon mening om i vilket tempo de ifrågavarande kostnaderna kunde komma att stiga eller i vilken ordning de skulle täckas. Jag hänvisar alltså till herr Skölds uttalande av år 1954, då han bekräftade riktigheten av mina uppgifter i ämnet.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Om utgifterna för skogsvård ökas i större utsträckning än statens inkomster av skogsvårdsavgifterna, borde väl herr Velander inte bli alldeles bestört över en sådan utveckling.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkan-
den:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 11 maj 1951 (nr 230) med provisoriska bestämmelser om särskilda investeringsfonder för ersättning av förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.;

nr 14, i anledning av väckt motion om införande av särskild beskattning för sjöfolk; och

nr 15, i anledning av väckt motion om utredning angående möjligheterna för yrkesfiskare att erlagga preliminär A-skatt.

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om vissa ändrade regler angående förmyndares förvaltning av omyndigas egendom m. m.

Första lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 335 i första kammaren av fru *Gärde Widemar* m. fl. och nr 276 i andra kammaren av herr *Cassel* m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning för att utforma lämpliga regler angående placering av omyndigs penningmedel samt angående sakkunnig hjälp åt överförmyndarna och utvidgad kontroll över dessa.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 335 och II: 276, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning för att utforma lämpliga regler angående placering av omyndigs penningmedel;

B) att motionerna I: 335 och II: 276, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anförts och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Erik Svedberg*, *Theodor Johansson*, *Onsjö*, *Ekström*, *Jacobsson* i Sala och *Lundqvist* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner, I: 335 och II: 276, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Det är inte första gången som första lagutskottet har haft att behandla frågor som berör förmyndar- och överförmyndarinstitutionerna. Gång efter annan har spörsmål av detta slag dykt upp i riksdagen. I år har dessa ting ånyo aktualiserats genom motioner i båda kamrarna, där man begär en utredning för att dels utforma lämpliga vidgade regler angående placering av omyndigas penningmedel och dels angående sakkunnig hjälp åt överförmyndarna och utvidgad kontroll över dessa.

Frågan om placering av omyndigas penningmedel har genom väckta motioner varit föremål för behandling i utskottet och riksdagen senast 1951 och 1952. Man kan utan tvekan säga att motionerna 1951 fick en grundlig behandling i utskottet. I utlåtandet redovisades såväl fördelarna av vidgade möjligheter för placering av förmyndarmedel i s. k. realvärden som faran av en sådan placering exempelvis i aktier. Det skulle, menade utskottsmajoriteten, medföra att ett visst moment av spekulatjonen skulle vinna insteg, om det mera allmänt medgaves att placera förmyndarmedel i aktier. Detta ansåg utskottet skulle kunna äventyra tryggheten för en myndlings medel, och eftersom utskottsmajoriteten då ansåg att just trygghetsmomentet borde vara avgörande då det gällde dessa medel, så föreslog utskottet att riksdagen skulle avslå motionerna, vilket också blev riksdagens beslut.

Samma öde drabbade en motion i ämnet vid 1952 års riksdag. I år har emellertid utskottets majoritet kommit till en annan uppfattning och föreslår en utredning för att utforma lämpliga regler angående placering av omyndigs penningmedel.

Emellertid är det en talrik minoritet, sju mot åtta, som har reserverat sig för avslag på motionerna under hänvisning till vad utskottet såväl 1951 som 1952 anförde i ärendet. Vi reserveranter säger att ingenting hänt som nu kan föranleda ett annat bedömande än det som av utskottet gjordes 1951 och 1952.

För min egen del skulle jag vilja säga

att en del har hänt, som befäst mig i den tron, att förmyndare inte bör ha större frihet än de redan har, när det gäller förvaltning av myndlings medel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Fru Sjöström-Bengtsson har såsom talare för reservanterna sagt att ingenting har hänt som föranlett ett annat bedömande av frågan om placering av omyndigas penningmedel sedan frågan var uppe i riksdagen 1952. I slutet av sitt anförande nämnde fru Sjöström-Bengtsson att en del hade hänt sedan dess, men hon antydde inte vad det var för saker som hade hänt, och det har inte heller framkommit i utskottet några omständigheter som fru Sjöström-Bengtsson kan åberopa för sin ståndpunkt.

Vad som har inträffat och som vi alla känner till i denna sak är att penningvärdet sedan 1951—1952 har undergått en ytterligare försämring och att kurvan alltjämt pekar mot en försämring av penningvärdet. Det har sjunkit drygt tio procent sedan 1951 — och det anser reservanterna inte är särskilt märkvärdigt! Förhållandet har emellertid uppmärksamrats av riksdagens revisorer på ett synnerligen anmärkningsvärt sätt. De har i sin berättelse till riksdagen påpekat, att man måste ta upp frågan om fondmedels placering till övervägande, därför att den förändring av penningvärdet som inträffat sedan slutet av 1930-talet innebär att det reella värdet av de av statskontoret förvaltade fonderna minskats avsevärt. Följden har blivit att donationsmedel inte i samma utsträckning som tidigare kan bestri- da de utgifter för samhällsnyttiga ändamål, som de är avsedda för. Staten ris- kerar med andra ord här att behöva träda emellan och deltaga i kostnaderna för de ändamål, som avsetts med dona- tionerna.

I riksdagens revisorers berättelse sägs vidare, att utvecklingen under de senas-

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

te decennierna visar, att en stel långtidsplacering i obligationer och motsvarande tillgångar med fasta nominella värden inte är så fördelaktig, att den placeringsformen bör utnyttjas i den utsträckning som sker för närvarande. Man siktar alltså till att få en friare placering av fondmedel för att kunna säkra realvärdet av fonderna.

De bestämmelser, som gäller för statskontorets fonder, daterar sig från 1877. De är tror jag de enda bestämmelser vi har för placering av medel av detta slag. Statskontoret har i en skrivelse av den 24 november 1955 hemställt hos Kungl. Maj:t, att ämbetsverket måtte få rätt att beträffande donerade fonder för placeringsändamål inköpa aktier och förlagsbevis av viss beskaffenhet, dock att dylik placering för varje enskild fond sammanlagt icke må avse större belopp än som motsvarar en fjärdedel av fondens bokförda värde.

Statskontoret har tidigare ställt sig mycket restriktivt och tveksamt till en ökad placeringsfrihet i fråga om fonder av detta slag. Den omständigheten att statskontoret nu helt har svängt om, får man väl ta som ett tecken på att det verkligen har hänt något på detta område, och att det finns anledning att oroa sig för beståndet av fonderna.

Under de senaste åren har dessutom frågan uppmärksamats av Kungl. Maj:t. I ett flertal fall har medgivanden lämnats att placera fondmedel i aktier. Som regel har man tillåtit en placering av upp till 25 procent av det totala fondkapitalet. En av dessa fonder, är Humanistiska fonden, som redan 1929 begärde att få en annan placering av sina medel och 1951 fick tillstånd att placera viss del i aktier och förlagsbevis. Dessutom vill jag nämna Nobelstiftelsens placeringar. Nu senast har Nobelstiftelsen genom SFS nr 26 enligt beslut av den 3 februari erhållit tillstånd att placera hälften av stiftelsens fonder i aktier. Tidigare gällde 25 procent, men den rätten har alltså ytterligare utvidgats genom Kungl. Maj:ts beslut. Man undrar om reservanterna i utskottet har observerat den förändring, som har skett på detta

område i fråga om fondmedelsplaceringen. Bland de andra fonder som har erhållit dylika medgivanden är Samfundet De Nio, Danvikens hospital, Konstakademien och Hvitfeldtska stipendieinrättningen.

Det är ett mycket stort kapitalbelopp som ligger i fonder under statskontorets förvaltning. Den senaste uppgift jag har är från den 30 juni 1955, och då fanns 103 räntebärande fonder förvaltade av statskontoret med en beräknad kapitalbehållning av 243 miljoner kronor.

Levnadskostnadsindex ökade från 1945 till 1955 med 50 procent. Det betyder att penningvärdet under den tioårsperioden sjönk med ungefär 50 procent, d. v. s. att realvärdet av dessa fonder har sjunkit till halva det ursprungliga kapitalbeloppet. Det är detta som gör att man på senare år har strävat efter att få placering av viss del av fondmedlen i realvärden.

En annan fond, som också redovisas i riksdagens revisorers berättelse, är jubileumsfonden, där cirka 11 miljoner kronor är placerade i aktier, d. v. s. 86 procent av det totala fondkapitalet.

Då det gäller omyndigas penningmedel har vi faktiskt en lagstiftning som binder dessa medel vid penningvärdets fall. Om man i dag köper obligationer för en omyndigs medel, kan man ju med till visshet gränsande sannolikhet utgå ifrån att en stor del av detta kapital kommer att vara försvunnet då vederbörande blir myndig om kanske 10—20 år. Det kan väl inte sägas vara en trygg placering, utan man får väl säga att det är en förment trygg placering. Vi kan i dessa dagar se många exempel på hur penningvärdets fall inverkar på obligationskurserna. Penningvärdeförsämringen leder faktiskt till att de pengar, som en myndling en gång i framtiden får tillbaka, inte har samma realvärde som när vederbörande en gång ärvde pengarna, och inte ens samma nominella värde, ty den dag obligationerna skall säljas gäller kanske en betydligt lägre försäljningskurs än då de inköptes.

Jag kan inte förstå reservanternas ståndpunkt att en friare placering i ak-

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

redning, varom utskottets majoritet nu föreslår en utredning, skulle kunna medföra spekulation med omyndigas medel. Det skulle ju i varje fall bara vara en del av det samlade kapitalet som skulle få placeras i aktier. Man kan tänka sig samma normer som gäller för de fonder som jag nyss redogjorde för, t. ex. att 25 procent får placeras i aktier, om man nu från början inte vill gå längre.

Majoriteten i utskottet har ansett, att det inte skulle medföra några risker eller innebära ett frångående av trygghetskravet om man får möjlighet att placera förmyndarskapsmedel på det sätt som motionärerna här tänker sig. Det är ju tre ting man vill uppnå och trygga vid placering av omyndigs medel, nämligen en fördelaktig avkastning, en väl avvägd riskfördelning och ett bevarande av realvärdet i görligaste mån. Här är det heller inte fråga om att få göra vilka placeringar som helst, utan placeringarna skall ske med överförmyndarens samtycke och efter moget övervägande.

Man invänder kanske att det redan nu finns en viss möjlighet att placera tillgångarna i aktier. Det är riktigt i så måtto, att om särskilda skäl härför föreligger kan överförmyndaren lämna tillstånd till dylik placering. Denna bestämmelse har tillämpats mycket oenhetligt i landet. Stockholms förmyndarkammare anser att »särskilda skäl» föreligger för att medge dylik placering redan på den grund, att penningvärdet nedgått så väsentligt. Man anser sig därför kunna tillåta placering i aktier, vanligtvis de börsnoterade aktierna på A-listan. Många överförmyndare ute i landet anser emellertid att lagens krav på »särskilda skäl» inte är uppfyllt endast med hänvisning till penningvärdets fall, utan de fordrar ytterligare skäl för att medge placering i aktier. Ibland är det kanske inte så lätt att precisera dylika »ytterligare skäl». På många orter måste man därför fortfarande ha myndlingarnas kapital placerat i statsobligationer. Därigenom berövas ju på längre sikt dessa myndlingar åtskilligt av det ursprungliga kapitalets realvärde.

Utskottets majoritet yrkar nu på en ut-

redning av dessa frågor. Enligt vår uppfattning bör denna utredning taga ståndpunkt till hur stor del av kapitalet, som skall få placeras i aktier, och vilka försiktighetsåtgärder, som eventuellt skall kunna föreskrivas för att trygga att det icke kan bli fråga om spekulation med omyndigas tillgångar utan tvärt om en åtgärd i syfte att bevara dem.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Jag ber att få instämma i de synpunkter på denna fråga, som fru Sjöström-Bengtsson här framfört. Jag kan heller inte förstå att det i årets motion anförts några nya synpunkter som skulle kunna föranleda riksdagen att inta en annan ståndpunkt än vad den gjorde åren 1951 och 1952.

Såsom fru Sjöström-Bengtsson sade är det trygghetsprincipen, som är det väsentligaste när det gäller placering av förmyndarmedel. Den principen tillgodoses bäst med de bestämmelser som gäller på detta område.

Jag vill vidare erinra om att motionärerna ju inte enbart yrkar på utvidgade möjligheter till mera fri placering av omyndigas medel. De anser dessutom att åtgärder bör vidtagas för att ställa sakkunnig hjälp till överförmyndarnas förfogande. Dessutom bör enligt motionärerna utvidgad kontroll införas över placeringarna. Märkligt är, att utskottsmajoriteten i utlåtandet tar ganska lätt på den senare delen av motionärernas yrkanden. Vi reserverar menar, att motionärerna i denna del kommit med ett fullt logiskt förslag. Säger man A måste man också säga B. Medger man ökad möjlighet att placera förmyndarmedel i aktier måste man otvivelaktigt tillse, att det blir en utvidgad kontroll med vad allt det för med sig av ökade kostnader för det allmänna.

Därför hävdar vi, att man bör låta sig nöja med de bestämmelser som redan finns på detta område. Såsom fru Gärde Widemar erinrat om är det ju möjligt redan med nu gällande lagstift-

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

ning att placera myndlings medel i aktier, därest särskilda skäl kan påvisas härför. Under sådana förhållanden kan vi inte anse det nödvändigt att nu göra en ändring av reglerna på detta område.

Med det sagda ber jag att få instämma med fru Sjöström-Bengtsson och yrkar alltså bifall till reservationen i detta ärende.

Herr **AHLKVIST** (s):

Herr talman! Jag skulle kunna in-skränka mig till att säga ungefär vad herr Hermansson sade när vi nyss diskuterade tredje lagutskottets utlåtande, nämligen att frågan varit så mycket diskuterad i denna kammare, att kammarens ledamöter inte gärna kan vara intresserade av att få en mera ingående redogörelse för den. Jag har emellertid ändå begärt ordet för några kompletteringar i anledning av fru Gärde Widemars motivering för utskottets förslag.

Hon sade, att motiveringen för att utskottet nu begärt en utredning är den ständigt pågående penningvärdeförsämringen. Jag vill då erinra om att när år 1924 denna lagstiftning om förmynderskap beslöts, hade man också erfarenhet av en penningvärdeförsämring strax dessförinnan, vilken hade gått mycket längre än den som vi har erfarenhet av nu och som var mycket mera akut. Penningvärdeförsämring var alltså vid den tidpunkt, då lagen antogs, icke något okänt begrepp. Någon ändring i förhållandena därvidlag har alltså enligt mitt förmenande inte inträffat sedan lagen antogs.

Jag är nog konservativ att säga, att det inte är nödvändigt att gå ut ifrån att bestämmelser, som våra företrädare har beslutat, alltid måste vara felaktiga. Om med nödvändighet en ändring skall göras, så måste ju vi kunna peka på några ändrade förhållanden eller på några olägenheter i tillämpningen av gällande bestämmelser. Det har emellertid inte utskottsmajoriteten kunnat göra i detta fall.

Fru Gärde Widemar hänvisade till pla-

ceringen av vissa fonder, bl. a. åberopade hon statsrevisorernas uttalande i samband med vissa statliga fonder. Jag har svårt att finna att det kan ha något samband med förmynderskapsmedel. Fru Gärde Widemar resonerade över huvudet från den utgångspunkten, att när en förmyndare får i uppdrag att förvalta en omyndigs pengar, så får han i sin hand en summa pengar, som skall placeras på olika sätt. Hon nämnde att förmyndaren skulle sprida placeringen och att det fanns möjlighet att placera viss procent i aktier. Jag vill då erinra om att redan vid förarbetena till lagen anförde lagberedningen, att förvaltarens uppgift bör vara konserverande, och därpå bygger egentligen hela denna lagstiftning. Det är inte på det sättet att förmyndaren får en summa pengar i sin hand, utan han skall förvalta den omyndiges arv oavsett om det består i banktillgodohavanden, fastigheter eller aktier. Lagstiftningen bygger på att tillgångarna i stort sett skall stå oförändrade, till dess att den omyndige övertager dem själv. Det står visserligen utsagt, att när det gäller aktier och det finns risk för att dessa blir värdelösa, bör överförmyndaren göra en omplacering.

Herr talman! Jag har inte på något sätt kunnat finna att här skett någon förändring sedan vi tidigare har behandlat detta ärende i riksdagen. Orsaken till att utskottet ändrat sig har jag för min del svårt att förstå. För egen del ansluter jag mig därför till reservationen.

Herr **JOHANSSON, THEODOR**, (bf):

Herr talman! Fru Gärde Widemar frågade vad de ledamöter, som reserverat sig, egentligen tänkt i detta sammanhang. Jag vill då svara att i stort sett har vi tänkt på det sätt, som herr Ahlqvist här refererade, nämligen att de omyndigas medel bör placeras så säkert som över huvudet taget är möjligt och i huvudsak på det sätt som de var placerade då förmynderskapet började. Vi menar att de omyndigas medel inte skall eller bör användas i spekulativt syfte på något

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

sätt, ty det skulle kunna leda till att förmyndaren kunde komma i en mycket otrevlig situation när han skall överlämna sitt förmynderskap. Penningvärdet har visserligen undergått förändringar, men även annat undergår förändringar, icke minst värdet på aktier. Det har kanske under senare år varit förmånligt att placera pengar i aktier, men de kan falla lika hastigt som de stiger. Det skulle kunna leda till vad jag nyss sade, att en förmyndare, som placerat pengar i spekulativt syfte, kunde komma i en obehaglig ställning.

Vi menar alltså, att de bestämmelser som för närvarande gäller är tillräckliga. I varje fall bör man inte ändra bestämmelserna, förrän man är övertygad om att de brister i något avseende. Jag tror att i de flesta fall är det nog för den omyndige bäst, om tillgångarna behålles oförändrade, d. v. s. att förmyndaren förvaltar en fastighet som ärvtts eller låter pengar som stått inne på bankräkning stå kvar där eller, om pengarna varit placerade i aktier, förmyndaren behåller den placeringen o. s. v. Jag tror att en sådan förvaltning är bäst för de omyndiga och även riktigast.

A andra sidan, om vi skulle ändra bestämmelserna, skulle detta kanske föranleda många förmyndare att liksom känna sig skyldiga att placera pengarna där de för ögonblicket ger den bästa avkastningen. Det är enligt min mening just ett spekulativt element, som där kommer fram. Det är inte alltid så lätt att avgöra ekonomiska frågor, emedan det skulle ställa oerhört stora krav på förmyndarnas sakkunskap att avgöra vad som är lämpligast och göra de omplaceringar som kanske är nödvändiga i vissa situationer. Jag skulle tro att detta skulle kräva så mycket av våra förmyndare och överförmyndare, att vi inte på en gång skulle kunna skapa den kår som skulle behövas för att förvalta de omyndigas medel. Det är detta som är anledningen till att vi ansett, att de nuvarande bestämmelserna är tillräckliga och därför bör gälla tills man kunnat prestera något förslag som kan ge bättre möjligheter och större säkerhet.

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Som kammarens ledamöter möjligen erinrar sig har jag, när denna fråga tidigare varit uppe till behandling, varit mycket restriktiv och velat avvakta utvecklingen, innan jag kände någon lust att förorda någon förändring. Nu har det emellertid inträffat nya förhållanden. I motsats till herr Ahlkvist vill jag säga, att det har faktiskt inträffat sådana förändringar, att jag finner läget i dag mycket otillfredsställande.

Det är framför allt två saker som jag här vill understryka. Den ena är olikheten i behandlingen av dessa frågor i olika delar av landet. Medan Stockholms förmyndarkammare medger placering i börsnoterade aktier i relativt stor utsträckning, gör man det inte på andra håll, och det är klart att det måste vara otillfredsställande, att överförmyndarna handlar på ett sätt i det ena fallet och på ett annat sätt i det andra. Det bör vara likhet i behandlingen hos de olika överförmyndarna.

Det andra är, såsom också tidigare framhållits här, statsrevisorernas påpekande beträffande statens egna fonder. Det är väl ändå självklart, att om man funnit att statens egna fonder är alltför fastlåsta vid vissa placeringar, så är det lämpligt att också företa en översyn angående placeringen av förmyndarmedel, som väl får anses vara ungefär likartade. När man ändrar reglerna för statens fonder bör man inte vidhålla reglerna för förmyndarmedlen, ty statsmakterna har dock skyldighet att tillse att dessa förvaltas på sådant sätt, att de ger den avkastning som de skäligen kan ge.

Vad som åsyftas är att få till stånd en något större variation. Man skall inte uppfatta denna framställning som om det gällde att placera alla myndlingens medel i börsnoterade eller andra aktier, utan det är endast meningen att utreda frågan om en något smidigare form, så att man kan få en bättre variation av dessa placeringar. Jag tror att en sådan utredning i dagens läge är fullt berättigad, i all synnerhet som man för närvarande förfar olika på olika platser. Då

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

bör man se till att man får en regel, som kan tillämpas i andra delar av landet på liknande sätt som man nu gör i Stockholm.

Detta är orsaken till att jag ansett att tiden nu var inne att göra en översyn av bestämmelserna. Det är ju inte fråga om något annat än en utredning, som kan klarlägga läget och vilka möjligheter som kan stå till buds att få fram mera varierande placeringar än de nu gällande hårda bestämmelserna i 15 kap. 5 § föräldrabalken medger.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Branting* (s).

Herr **DE GEER** (fp):

Herr talman! Jag tycker mig märka, att bakom reservanternas mening ligger ett visst misstroende mot aktier som placementsobjekt, ett misstroende som nog var berättigat för ett par tre decennier sedan, men som nu borde tillhöra en gångens tid. Herr Ahlkvist sade, att här har inte inträffat några ändrade förhållanden, utom att utskottet har ändrat uppfattning. Jag vill då hävda, att det under de senare decennierna har inträtt en stabilisering och säkerhet på aktiemarknaden, vartill vi icke haft någon motsvarighet tidigare.

Herr Svedberg antydde att denna nya bestämmelse skulle fordra en ny kontrollapparat, men som fru Gärde Wide-
mar yttrade är det egentligen här bara fråga om börsnoterade aktier, och de står redan under kontroll. Där finns auktoriserade revisorer, och riskerna för att placera pengar i börsnoterade aktier är väsentligt mindre nu än tidigare.

Med detta lilla klarläggande har jag avsett att framhålla, att det är på tiden att försöka rubba något på den allmänna misstro mot aktier, som har funnits inte bara i detta sammanhang utan också i andra, så att litet var som har pengar blir villiga att placera dem i aktier, vilket man i mycket stor utsträckning gör t. ex. i Amerika.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **AHLKVIST** (s):

Herr talman! Jag begärde ordet då herr Lindblom talade om varför han hade ändrat mening sedan vi sist behandlade detta ärende.

Som kammaren erinrar sig har herr Lindblom förut talat för utskottet, då detta avstyrkt motioner med samma yrkande som den nu föreliggande. Herr Lindblom motiverar nu sin nya ståndpunkt med två ting.

Han säger för det första, att överförmyndarna tillämpar olika praxis när det gäller att ge tillstånd till förmyndare att placera omyndigas medel i aktier. Jag får i det sammanhanget erinra om att vi vid remissen av motionen vid 1951 års riksdag fick in just dessa uppgifter, att överförmyndarna i Göteborg och Stockholm tillämpade delvis andra regler än de andra överförmyndarna. De motioner i samma syfte, som väcktes år 1952, remitterades inte, utan utskottet hänvisade till de yttranden som kom in föregående år. Och i båda de fallen var herr Lindblom talesman för utskottsmajoriteten. I fjol hade vi åter frågan uppe i samband med ett förslag om ändrad förmyndarorganisation. Inte heller då hade herr Lindblom hunnit upptäcka detta förhållande att olika praxis förekom. Han har behövt hela tiden från år 1951 till i dag för att finna detta motiv för att ändra uppfattning.

Jag glömde att anteckna vilket hans andra argument var, men det spelar mindre roll. Jag övergår till vad herr De Geer sade om det ändrade läget på aktiemarknaden.

Jag påpekade i mitt första anförande att det skäl som utskottsmajoriteten och motionärerna anført, nämligen penningvärdeförsämringen, förelåg redan år 1924 då lagen antogs. Jag borde ju ha tillagt att om någon förändring hade inträtt, så skulle den bestå i att det svenska näringslivet under senare tid har stabiliserats så, att riskerna för placering i aktier är något mindre i dag än de var då. Men det förhållandet har varken motionärer eller utskottsmajoritet pekat på, utan de har envist hållit fast vid penningvärdeförändringen såsom argu-

Ang. placeringen av omyndigs penningmedel

ment. Men trots den förbättring, som har ägt rum i nyssnämnda avseende, är det alltså, herr De Geer, riskbetonat att placera pengar i aktier. Man kan alltså få läsa i tidningspressen — vilket jag gjorde senast för en vecka sedan — om företag, vilkas aktier inte är värda så mycket som det papper som de är tryckta på. Att ett riskmoment kvarstår kan vi inte komma ifrån. Men å andra sidan föreligger ju intet förbud mot att placera förmyndarmedel i aktier, sådana placeringar är endast kringgärdade med vissa garantier.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Man har ju alltid ansett att obligationer skulle vara säkrare placeringsobjekt och därför som regel rekommenderat att omyndigas medel placerades i sådana papper, medan man däremot med misstro betraktat placering i aktier. Emellertid har ju under senare år många omyndiga personer i detta land gjort avsevärda förluster just genom att deras medel varit placerade i obligationer. Vad utskottet här föreslår är ju inte att man nu skall övergå från den ena sedvänjan till den andra, utan här föreslås endast en översyn av hit hörande förhållanden. Jag tror, herr talman, att det bör vara oss alla angeläget att en sådan översyn blir verkställd med det snaraste.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LINDBLOM (fp):

Herr talman! Såsom den försiktige man jag alltid har varit när det gäller ekonomiska frågor har jag tidigare inte velat böja mig, trots vad som har framförts som skäl mot den nuvarande ordningen. Men en dag kan trycket bli så starkt, om man lägger ihop det ena och det andra och det tredje och det fjärde, att man måste finna att nu är det ändå tid att göra någonting åt saken.

Vad som har tillkommit och som man förut inte har kunnat peka på är för-

slaget om nya regler vid placering av statens egna fonder. Man bör väl ändå inte vara så försiktig vid placeringen av de omyndigas medel att dessa blir värdelösa.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Herr Lindblom erinrade om att överförmyndarna på olika håll i landet bedömer dessa problem litet olika. På en del håll tillämpas bestämmelserna generöst, d. v. s. överförmyndarna medger i större utsträckning placering i aktier. På andra håll gör de inte det. Nu menar herr Lindblom att man borde ändra bestämmelserna på sådant sätt att överförmyndarna bedömde dessa ting enhetligt.

För min del har jag svårt att tänka mig att det går att över huvud taget åstadkomma en författning som medger ett enhetligt förfarande när det gäller bedömandet av penningplacering i aktier och dylika objekt. Jag tror nog att herr Lindbloms önskingar skulle bli uppfyllda, om riksdagen anslöt sig till motionärernas förslag att det skulle inrättas en rådgivande nämnd, eventuellt en central nämnd för hela landet, som skulle ha inflytande i dessa angelägenheter. Men den tanken har ju herr Lindblom tagit bestämt avstånd ifrån i utskottet.

Kontrollen av överförmyndarna i avseende på placering utövas ju för närvarande av rätten. Nu ansåg herr De Geer att denna kontroll egentligen var överflödig, åtminstone vid placering i börsnoterade aktier. För min del har jag litet svårt att gå med på det resonemanget. I det sammanhanget kan jag även erinra om att motionärerna inte är nöjda med den nuvarande kontrollen, utan anser att denna bör utvidgas. Jag kan också erinra om att Sveriges advokatsamfund är synnerligen intresserat av en sådan utökning av kontrollen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågakvarande utlåtandet

hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Sjöström-Bengtsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid fru *Gärde Widemar* begärde rösträkning, företogs nu votering medelst omröstningsapparat. Enär därvid befanns, att fel uppkommit å omröstningsapparaten, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 77.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om införande i hälsovårdsstadgan av viss föreskrift rörande yttertak till byggnad, som inrymmer bopingsrum, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om effektiva åtgärder mot trafikbullret

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om effektiva åtgärder mot trafikbullret.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 336 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. samt nr 278 i andra kammaren av herrar *Mellqvist* och *Fredriksson*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade begärts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om snara förslag till åtgärder, som vore ägnade att på ett effektivt sätt minska trafikbullret.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 336 och II: 278, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **HESSELBOM** (s):

Herr talman! Det torde väl inte råda några delade meningar om att det buller, som orsakas av vissa motorfordon, är till förfång för trivseln i samhället.

Chefen för kommunikationsdepartementet anförde i ett interpellationssvar i andra kammaren i december i fjol bland annat följande: »Tyngre lastbilar och bussar samt i synnerhet motorcyklar och mopeder åstadkommer, som känt är, åtskilligt störande buller i dagens trafik. Endast ett fåtal motorcykelmodeller torde för närvarande vara utrustade med ljuddämpare av sådan effektivitet, att den under alla förhållanden förhindrar bullerstörning.»

Då utskottet ingående refererat de synpunkter, som statsrådet vidare anförde vid interpellationsdebatten, behöver jag inte ytterligare referera dessa. Rent allmänt är man alltså på det klara med att åtgärder bör vidtagas för att minska det buller, som trafiken åstadkommer, men det kan alltid råda delade meningar om vilka åtgärder som bör komma till för att på ett verkligt effektivt sätt komma till rätta med de rådande olägenheterna.

I motionen har såsom lämpliga åt-

Om effektiva åtgärder mot trafikbullret

gärder anvisats skärpt lagstiftning på området, effektivare trafikövervakning även när det gäller motorfordons ljuddämpare samt försök att intressera tillverkarna av motorfordon att åstadkomma effektiva konstruktioner i fråga om ljuddämpare.

Utskottet har för sin del uppehållit sig vid de två av mig först nämnda åtgärderna, nämligen skärpt lagstiftning och effektivare övervakning, och har i sitt utlåtande redovisat vidtagna åtgärder och framför allt pågående överväganden inom kommunikationsdepartementet och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. fl. myndigheter för att åstadkomma en effektivare övervakning. Den tredje i motionen nämnda åtgärden, att intressera tillverkarna av motorfordon för att åstadkomma bättre ljuddämpare, har utskottet däremot inte berört.

Jag är övertygad om, herr talman, att övervakning och straff är nödvändiga för att vi skall kunna komma till rätta med missförhållandena, men det mest effektiva botemedlet är givetvis, att man får fram sådana konstruktioner, att motorfordonen inte kan åstadkomma onödigt buller.

Mot detta kan invändas, att även om det är en riktig synpunkt, finns det mycket små möjligheter för riksdagen att där göra sitt inflytande gällande. En sådan ståndpunkt kan också jag väl förstå — tyvärr har inte riksdagen så stora möjligheter att här åstadkomma en ändring och få till stånd ett ökat intresse hos motorfordonsfabrikanterna. Men såsom ett led i en allmän strävan att komma till rätta med rådande missförhållanden tror jag, att en opinionsyttring från riksdagen i denna fråga ändå vore av stort värde.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Den ärade motionären kan vara övertygad om att han har hela utskottet med sig, när han kräver åtgärder mot motorfordonsbuller. Det är väl inte många i vårt land som inte är för-

argade över det, och litet var får vi väl också lida av det.

Det är alldeles tydligt, att vi för att kunna gripa in på detta område måste ha någon norm att följa, då det gäller att fälla den som åstadkommer bullret. Det är emellertid svårt att finna en norm för avgörandet av att bullret är hälsovådligt, och det har åtminstone delvis hittills förhindrat åtgärder på detta område.

Jag motionerade själv för några år sedan i samma sak. Då gjordes det gällande, att vi hade tillräckligt kraftiga lagar för att förhindra motorbuller, om bara polismyndigheterna ingrep. Men för att så skall kunna ske måste de kunna avgöra, om bullret skall anses vara lagstridigt, och för det ändamålet erfordras, som jag nämnde, vissa normer, som de kan följa. Det gäller en fråga av specifikt vetenskaplig art, som jag inte kan närmare redogöra för, men en hel del av de större städerna har genomfört en utredning på det här området. Den är väl ännu inte sluttigt färdig, men eftersom en av kammarens ledamöter — doktor Huss — lett utredningen, skulle jag, samtidigt som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, vilja hemställa om att herr Huss lämnar kammaren en redogörelse för utredningen.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Det har sedan flera år tillbaka inom en sammanslutning, som brukar kallas för samarbetsförbundet mellan de större städernas hälsovårdsnämnder, verkställt en omfattande utredning i bullerfrågan. Vi har haft precis samma inställning som motionärerna, att något måste göras för att komma till rätta med trafikbullret. Denna omfattande utredning blev färdig i fjol våras och översändes till Kungl. Maj:t, som skickade ut den på remiss. För att komplettera utredningen med ytterligare material skickade Malmö stads hälsovårdsnämnd i september i höstas ut en delegation till Västtyskland för studier. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att Västtyskland är det enda land, som hit-

Ang. ändring i sjukförsäkringslagen m. m.

tills har genomfört exakta normer beträffande styrkan av det motorbullen, som får utvecklas.

Vi framlade ett mycket omfattande material i remissväret till länsstyrelsen, och detta material gick vidare till Kungl. Maj:t. Sedermera har Kungl. Maj:t uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt statens institut för folkhälsan att verkställa utredning i ärendet och inkomma med förslag. Under sådana förhållanden är det tills vidare, synes det mig, inte något annat att göra än att avakta den bearbetning av det redan framlagda materialet, som alltså för närvarande håller på att verkställas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och statens institut för folkhälsan. Jag kan därför inte biträda yrkandet om bifall till motionerna, såsom saken nu ligger till, fastän jag i sak delar den uppfattning, som motionärerna givit uttryck åt.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om överflyttning av frågor om indragning av körkort på grund av trafikförseelse från länsstyrelse till domstol, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändring i sjukförsäkringslagen m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 4 januari 1956 dagtecknad proposition, nr 22, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga vid propositionen fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring samt lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkeskadeförsäkring,

dels ock antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 7 § förordningen den 4 juni 1954 (nr 519) angående kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring var 16 § så lydande:

Har försäkrad åtnjutit läkarvård, som i 14 § avses, skall ersättning utgå för utgifter för resor till och från läkaren, dock endast såframt resekostnaden överstiger fyra kronor för det första besöket hos läkaren och en krona för varje följande besök (återbesök). Därvid ersättes hela den överskjutande kostnaden, om försäkrad efter hänvisning av läkare sökt läkarvård vid allmänt sjukhus eller för enbart öppen vård avsedd sjukvårdsinrättning, vilken tillhör staten eller till vars drift statsbidrag utgår eller som drives av landsting eller stad, som ej deltagar i landsting; dock att ersättning icke må utgivas med högre belopp än som skulle hava utgått, om läkarvården söktes vid närmaste allmänna sjukhus, där vården kunnat meddelas. Har försäkrad sökt läkarvård vid allmänt sjukhus för skada, som drabbat honom genom olycksfall, skall, såframt det skäligen kunnat antagas att han till följd av skadan var i trängande behov av läkarvård vid sådant sjukhus, den överskjutande kostnaden ersättas enligt vad nu sagts ändå att hänvisning av läkare ej skett. I annat fall utgår ersättning med tre fjärdedelar av den överskjutande kostnaden; dock må högre belopp ej utgivas än som skulle

Ang. ändring i sjukförsäkringslagen m. m.

hava utgått vid besök hos den provinssiälläkare eller stadsläkare, inom vars distrikt den försäkrade vistas, och skall vid återbesök försäkrad svara för högst två kronor.

Ersättning, som — — — — — utom riket.

Om försäkrads — — — — — hans följeslagare.

Vid tandläkarvård — — — — — motsvarande tillämpning.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat

dels två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner, nr 463 i första kammaren av herr *Sundelin* och nr 598 i andra kammaren av herr *Königson* m. fl., i vad motionerna rörde fråga om ändring av 16 § lagen om allmän sjukförsäkring,

dels ock en efter propositionens avlämnande väckt fristående motion nr 52 i första kammaren av herrar *Norling* och *Öhman*.

I motionerna I: 463 och II: 598, såvitt nu var i fråga, hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att § 16 i lagen om allmän sjukförsäkring skulle kompletteras med en bestämmelse om att icke blott som i propositionen föreslagits svårartat olycksfall utan även hastigt påkommande svårare sjukdom skulle jämföras med olycksfall i fråga om möjlighet till reseersättning, utan att hänvändelse till läkare skett.

Motionen I: 52 utmynnade i ett yrkande, att riksdagen måtte besluta om viss i motionen angiven ändrad lydelse av lagen om allmän sjukförsäkring, innebärande sådana ändringar i 16 och 17 §§, att vid sjukdoms- och olycksfall i princip alla resor till och från läkare eller sjukvårdsinrättning skulle ersättas av försäkringen.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med avslag å motionerna I: 463 och II: 598 i vad rörde fråga om ändring i 16 § sjukförsäkringslagen,

måtte bifalla förevarande proposition, nr 22; samt

B) att motionen I: 52, i vad den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet förut anfört och under A hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Königson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet under A bort hemställa, att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring och med bifall till motionerna I: 463 och II: 598 såvitt rörde 16 § nämnda lag — måtte bifalla förevarande proposition, nr 22, med den ändringen att 16 § i förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring erhöles följande lydelse:

Har försäkrad — — — (lika med utskottet) — — — kunnat meddelas. Har försäkrad sökt läkarvård vid allmänt sjukhus för skada, som drabbat honom genom olycksfall, eller för hastigt påkommen svår sjukdom skall, såframt det skäligen kunnat antagas att han till följd av skadan eller sjukdomen var i trängande behov av läkarvård vid sådant sjukhus, den överskjutande kostnaden ersätas enligt vad nu sagts ändå att hänvisning av läkare ej skett. I annat fall — — (lika med utskottet) — — — två kronor.

Ersättning, som — — — — — utom riket.

Om försäkrads — — — — — hans följeslagare.

Vid tandläkarvård — — — — — motsvarande tillämpning.

Herr NORLING (k):

Herr talman! I det föreliggande utskottsutlåtandet har utskottet tillstyrkt de av Kungl. Maj:t föreslagna ändringarna i sjukförsäkringslagen, där vissa mindre ändringar företagits, då sjukdom förorsakats av olycksfall och särskilt när

Ang. ändring i sjukförsäkringslagen m. m.

olycksfall drabbar utländska medborgare. Ändringarna innebär också, att arbetsgivarna tillerkänns rätt till statligt bidrag för läkarvård och sjukvårdande åtgärder på samma sätt som centralsjuk-kassor, om arbetsgivaren föranstaltar sådan vård.

I samband med utlåtandet har också behandlats motion nr 52 i denna kam-mare, som väckts av mig och herr Öh-man. I denna motion föreslås viss lag-ändring om ersättande av resekostnader vid besök hos läkare och sjukhus. Den ersättningsbestämmelse, som nu gäller, är utomordentligt tillkrånad och har varit och kommer att bli ett stort irrita-tionsmoment, så länge någon ändring ej sker, och då särskilt i de större städerna med flera sjukhus och polikliniker. För-slagen i motion nr 52 om ändring av §§ 16 och 17 lagen om allmän sjukförsäk-ring syftar till att avskaffa dessa irrita-tioner och schismer som uppstår mellan den sjuke och sjuk-kassornas personal. Centralsjuk-kassorna i Stockholm och Gö-teborg har också i skrivelse till Svenska sjuk-kasseförbundet påtalat de nuvaran-de bestämmelserna om ersättning för re-sekostnader och begärt en omprövning av dessa. Jag skall be att få citera något av de skäl som anförs för en ändring av ersättningsbestämmelserna, då det blot-tar hur byråkratiskt det nuvarande syste-met verkar. Det säges följande: »Bestäm-melserna om ersättning för resekostna-der har utformats speciellt för landsbyg-dens behov. För Stockholms och Göte-borgs del har de visat sig synnerligen svåra att tillämpa och vållat stor irrita-tion bland de försäkrade genom de re-sultat, som de ofta lett till. Detta gäller bland annat bestämmelsen i § 16 första stycket, att högre belopp ej må utgivas än som skulle hava utgått vid besök hos den provinsialläkare eller stadsläkare, inom vars distrikt den försäkrade vistas. Enligt den praxis, som utformats och godkänts av riksförsäkringsanstalten, har man i såväl Stockholm som Göteborg kommit att i stället för stadsläkare avse distriktsläkare. För att bestämma ersätt-ning för resa till en privatpraktiserande läkare måste man nu mäta dels avståndet

till närmaste distriktsläkare och dels av-ståndet till den läkare, som besökts. Först därefter går det att taga ställning om er-sättning skall utgå och ersättningens storlek. Med de små skillnader i avstånd, som det ofta rör sig om, blir prövningen av ersättningsfrågan orimligt arbetskrä-vande och tidsödande, och för de försäk-rade tycks justeringarna nedåt av er-sättningens storlek obegripliga. Om t. ex. en medlem bor mellan en fristående po-liklinik och ett sjukhus och av läkare re-mitteras till sjukhuset, som ligger längre bort från bostaden än polikliniken, kom-mer medlemmen att få resekostnads-ersättning endast för vägsträckan mellan bostaden och kliniken.»

Kan någon förstå, hur en försäkrad skall finna ett sådant system rättvist, vil-ket det ej heller är?

LO yttrar sig i sitt remissvar bl. a. om nuvarande förfarande och tolkning av ersättningsbestämmelserna. Jag tillåter mig på nytt citera några rader ur detta: »I många fall kan en läkarremiss enbart medföra ökade kostnader både för den försäkrade och sjuk-kassan, bortsett från att den byråkratiska ordningen bör und-vikas. LO är medveten om de praktiska svårigheterna, när det gäller att göra gränsdragningar mellan vad som kassan rimligen bör utbetala och vad som kan betraktas som onödig kostnad, därför att vederbörande försäkrad använt sig av för dyrbart färdmedel. LO anser, att ris-ken för missbruk på detta område är betydligt överdriven, eftersom en sjuk el-ler skadad människa väljer det färdme-del som hon anser vara bäst för att snab-bast ernå tillfrisknande. Reseersättning-en bör därför ses i första hand ur de för-säkrades synpunkt.»

Jag vill själv anföra några exempel på hur nuvarande bestämmelser tillämpas och hur stor del av resorna som ersättes. Hos en folkpensionär, som bor i närhe-ten av en poliklinik, inträffade ett has-tigt sjukdomsfall. Hustrun fick svåra plå-gor och blev i taxi forslad till närmaste sjukhus, där hon fick genomgå en svår operation. Då platsbristen var stor, ut-skrevs hon från sjukhuset, så fort det var möjligt, varefter hon skulle erhålla

Ang. ändring i sjukförsäkringslagen m. m.

poliklinikvård på sjukhuset. Enda tänkbara färdmedel till polikliniken var taxi eller ambulans. Resorna med taxi kostade 8 kronor till och från sjukhuset de gånger hon beordrades dit av läkaren. När sjukkassan sedan skulle ersätta dessa resekostnader och tillämpade sin mättningsprocedur, visade det sig, att den fristående polikliniken låg så nära bostaden, att de beräknade kostnaderna föll inom ramen för vad den försäkrade själv skulle bekosta. Följaktligen utbetalades ingen ersättning.

Ett annat likartat fall. En försäkrad, som bor i en ytterstadsdel, remitterades av läkare till sjukhus. Även här var det fråga om en svår operation, och likaså utskrevs patienten på så tidigt stadium att han endast tilläts vistas uppe under en kort tid av dagen. Läkaren beordrade även här fortsatt klinikvård på sjukhuset och föreskrev biltransport. Resorna till och från sjukhuset för poliklinikvården blev här betydligt dyrare, då den försäkrade hade att resa lång väg. Resan med taxi till och från sjukhuset kostade i detta fall 19 kronor, men på grund av den tillämpade avståndsmätningen till närmaste fristående poliklinik kom ersättningen från sjukkassan att uppgå till endast 6 kronor.

Ytterligare ett tredje fall. En person anställd vid ett sjukhus insjuknade. Han behövde emellertid inte sjukskriva sig utan fick en injektion mot sjukdomen av personalläkaren vid sjukhuset, varpå arbetet fortsatte några dagar. Emellertid inträffade en försämring, och då det var snö och kallt väder tog den sjuke bil från bostaden till sjukhuset för att där få behandling. När framställning om ersättning för resekostnader gjordes hos sjukkassan, fick han beskedet, att någon ersättning ej utbetalades, då han inte besökt distriktsläkaren för remiss till sjukhus. Den sjuke skulle i detta fall ha fått resa 3 km förbi sjukhuset och samma väg tillbaka om reseersättning skulle utbetalas.

Man frågar sig, varför myndigheterna, i detta fall regeringen, inte kan gå med på att ändra ett sådant byråkratiskt system som nu tillämpas vid utbetalande av

ersättning för resekostnader på grund av sjukdom. Kan det sägas vara riktigt att en sjuk människa skall själv behöva bidra till två läkararvoden och dubbla resor, samtidigt som sjukkassan åsamkas större utgifter bara för att ett illa övervägt ersättningssystem tillämpas? Grundtanken vid sjukförsäkringslagens antagande var väl att befria den sjuke från de betungande utgifter som följer med sjukdom. På grund av krångelsystem och byråkratisk tillämpning av bestämmelserna har motsatsen blivit fallet.

Den av utskottet nu föreslagna ändringen av lagen beträffande det fall då olycksfall inträffar och ingen läkare finnes att tillgå som kan remittera den skadade till sjukhus, innebär naturligtvis en uppmjukning av nuvarande bestämmelser. Den kommer emellertid samtidigt att leda till nya irritationer. Frågan om ersättning skall utgå eller inte är endast beroende av en bedömning av sjukkassan. Den nya bestämmelsen befriar inte arbetaren från de nuvarande bekymren att alltid vara så försedd med pengar att, om en eventuell olycka skulle inträffa, han kan bekosta resan till läkaren eller sjukhus. Många fall har redan inträffat att vid olycksfall kamrater till den skadade fått samla ihop tillräckliga medel för att den skadade skall komma under läkarbehandling.

Det är riktigt vad utskottet säger i sitt yttrande i anledning av motionen 52 i första kammaren att ett bifall till motionen i princip skulle innebära, att alla resekostnader vid sjukdom komme att ersättas av försäkringen. Till slut blir det också tydligen den enda lösningen för att på ett tillfredsställande sätt lösa denna fråga i de försäkrades intresse.

Jag hemställer därför om bifall till utskottets förslag med den ändring som föranledes av bifall till yrkandena i motion nr 52 i denna kammare.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Den reservation som är fogad till utskottets utlåtande avser en ändring av § 16 sjukförsäkringslagen. Kärnpunkten i de motioner, som väckts i detta sam-

Ang. ändring i sjukförsäkringslagen m. m.

manhang, är den, att ersättning borde utgå vid resa till och från läkare vid allmänt sjukhus inom en något vidare ram än som nu är fallet. Med nuvarande bestämmelser måste även den som exempelvis hastigt drabbas av hjärtsjukdom i sitt hem eller på gatan först skaffa sig en remiss till sjukhus för att få reseersättning, försävt han eller hon inte lägges in på sjukhuset utan efter behandling får fara hem. Läggas vederbörande in på sjukhuset, utgår ersättning för resa till sjukhuset, och kostnaderna för resa hem blir även ersatta i den mån de överstiger fyra kronor.

Om man tar exemplet med personer, som drabbas hastigt av hjärtlidande hemma eller på gatan, så måste anhöriga först skaffa en remiss från en läkare. Det kan i många fall vara besvärligt, i synnerhet på landsbygden. Såväl motionärerna som reservanterna tycker, att det är rimligt att ersättningsbestämmelserna utvidgas. Det är helt enkelt en gård av rättvisa att de personer det här gäller får ersättning utan ett omständligt remissförfarande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det är i regel så, att när man skall genomföra en stor reform, har man inte omedelbart blicken öppen för allt som hör samman med den. Den nya sjukförsäkringslagen utgör i det fallet intet undantag. När vi antog lagen var vi alla på det klara med att den inte var fullständig, utan vi fick utgå från att den skulle komma att undergå förändring efter förändring. Det är naturligtvis detta som är orsaken till den proposition, som ligger på kammarens bord i dag. Man har kommit underfund med en del saker som tillsynsmyndigheten har ansett vara möjligt att rätta till nu. Men det är å andra sidan också tydligt, att innan man gör några förändringar skall man ha ett tillräckligt fylligt material som motiverar dem. I annat fall kan det hända att man får börja ändra på ändringarna.

De exempel, som herr Norling förde fram här för att motivera sin och herr Öhmans motion, beror på ett förhållande som är speciellt för Stockholm och Göteborg, nämligen att man där har flera dispensärer och polikliniker utöver de allmänna sjukhusen. Det har vållat en hel del besvärligheter, som emellertid genom den förändring, som nu skall inträda, kommer att i hög grad elimineras. Det kommer i alla fall att uppstå besvärligheter på det sättet, att det blir ojämna utgifter, om jag så får säga. Det kanhända blir någon som kommer närmare polikliniken eller det allmänna sjukhuset, så att han inte får någon ersättning. Men för att man skall kunna minska så mycket som möjligt på den kontroll, som sjukhusen måste utöva när det gäller dessa resor, har man bestämt sig för att betala den kostnad som är förenad med resa till allmänt sjukhus. Man kan därför utgå ifrån att den saken är klar.

När det sedan gäller motionens om jag så får säga huvudyrkande, att alla resor till läkare skall vara fria, tror jag knappast att någon som har sysslat med sjukkasarbete är beredd att gå så långt. Vi måste nämligen — det är en gammal erfarenhet — alltid räkna med att det är många människor som försöker använda sjukhusen i oärligt syfte. De söker på ett eller annat sätt tillskansa sig förmåner därifrån. När man ser detta — och sjukkasbefolkningen får ju praktiskt taget dagligen stifta bekantskap med sådana tendenser — är det alldeles uppenbart, att man inte kan lämna fältet helt och hållet fritt och bestämma, att alla resor till och från läkare skall vara fria. Det måste finnas någon hållhake.

Sedan kommer jag till den andra motionen, den som fru Hamrin-Thorell talade för. När denna motion skrevs hade man inte riktigt klart för sig, vilka förmåner sådana personer, som drabbades av hastigt påkomna sjukdomar, kom i åtnjutande av. Det är nämligen på det sättet, att om vederbörande blir fördd till allmänt sjukhus och får stanna där, får han ersättning för resan. Nu säger man i motionen, att med olycksfall skall jäm-

Ang. ändring i sjukförsäkringslagen m. m.

ställas även »hastigt påkommande svårare sjukdom». Men i hur många sådana fall får vederbörande, när han förts till ett sjukhus, inte stanna kvar där? Det kan tänkas att det sker i några fall, men inte i många. När det gäller dessa fall måste även motionärerna medge, att det är fråga om gränsfall, där det är ytterligt svårt för sjukvårdarna att utan vidare avgöra, huruvida det har varit en svårare sjukdom eller inte. Graden blir i detta fall avgörande. Vilken sjukdom är »svårare» och vilken är inte »svårare»? I varje fall kan man enligt vad läkarna uppger knappast utan vidare avgöra detta. Om bestämmelsen skulle formuleras så som föreslagits, skulle man följaktligen komma ut på gungande grund, och det har utskottet inte velat att riksdagen skulle medverka till.

Beträffande bägge dessa motioner gäller att man inte får glömma bort sjukvårdarnas svårigheter att utöva kontroll. Man får inte heller glömma bort de personalökningar och därmed också de kostnadsökningar, som skulle uppkomma om vi på punkt efter punkt skulle försöka komma åt varenda liten sak, som inte är tillfredsställande. Vi måste ovillkorligen komma ihåg när det gäller sjukförsäkringen liksom när det gäller så mycket annat, att det är fråga om en hjälp till självhjälp och att människorna måste försöka klara någonting själva. De skall inte i varje ögonblick och i varje situation lita till det ena eller det andra, utan de måste ovillkorligen inrikta sig på att klara något själva, i varje fall i alla sådana sammanhang när svårigheterna att utöva en nödvändig kontroll är mycket stora eller — som i detta fall — oöverkomliga.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av fru *Hamrin-Thorell*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reserva-

tionen; samt 3:o), av herr *Norling*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionen I: 52.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lotteriförordningen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om utredning angående de tekniska och ekonomiska möjligheterna att rena s. k. spillolja, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1956 skall utgå; samt

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 11 maj 1951 (nr 230) med provisoriska bestämmelser om särskilda investeringsfonder för ersättande av förlorade inventarier och lagertillgångar, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vardera av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 105, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 106, för herr Bengt Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 107, för herr Walter Sundström att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 108, för herr Karl Wistrand att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 109, för herr Tore Bengtsson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 110, för herr Bertil Ohlin att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 111, för herr Bernhard Näsgård att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 112, för herr Gustaf Ragnar Fahlander att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 113, för fröken Gunnel Olsson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 114, för herr James Dickson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 115, för herr Ingemar Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 116, för herr Gerard De Geer att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 117, för statsrådet Gunnar Hedlund att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 87, angående vissa frågor rörande verksamheten vid Apelvikens och Kronprinsessan Victorias kustsanatorier; och

nr 89, angående vissa åtgärder för ökad intagning vid universitet och högskolor.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.34.

In fidem

G. H. Berggren